

วิเคราะห์การก่อตั้ง การคงอยู่ และพัฒนาการของพรรคชาติไทย

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ : การก่อตั้งพรรคชาติไทย

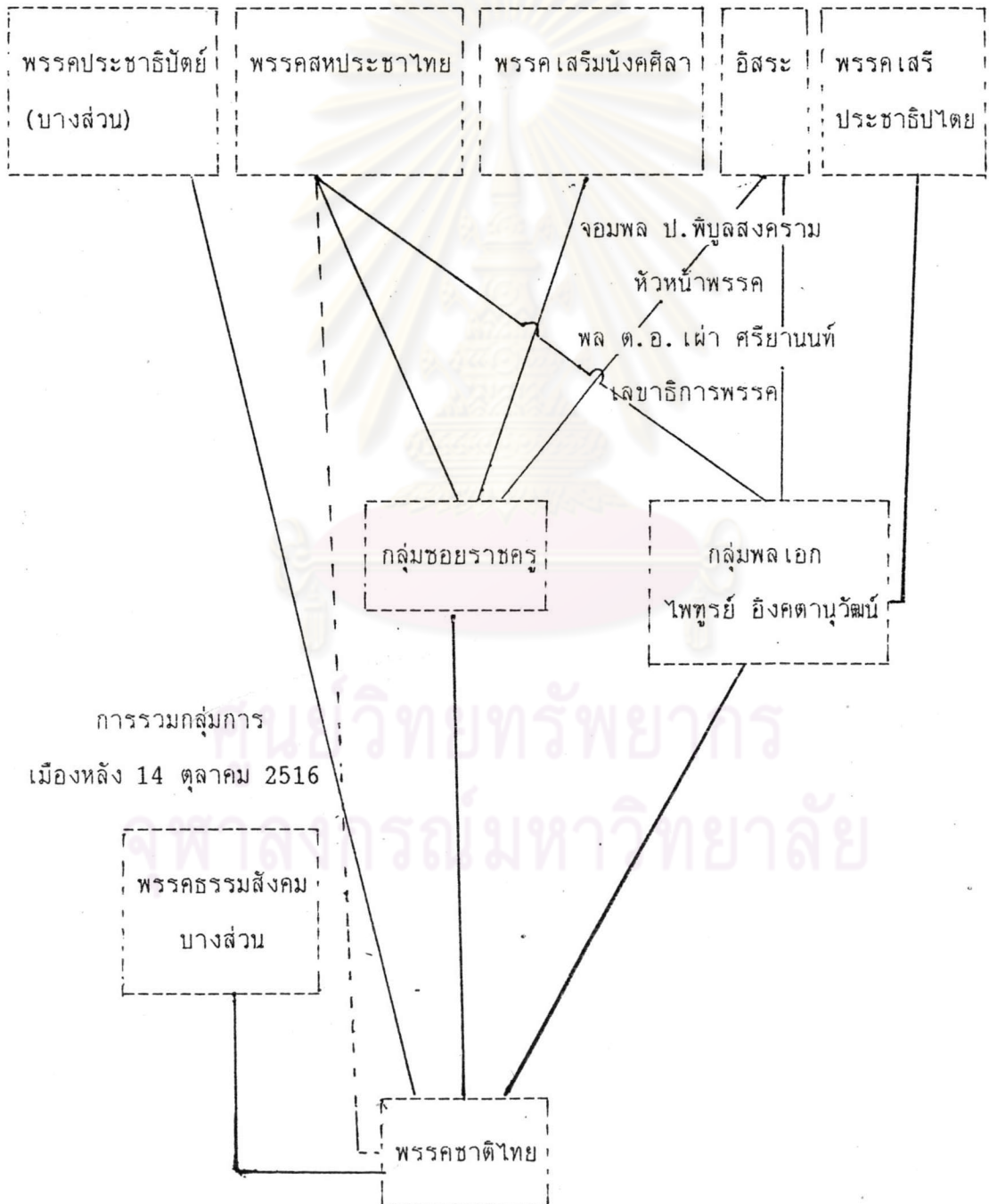
ก. นัยความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจ การก่อตั้งกลุ่มของคนไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ที่อาศัย ความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจมากกว่า การสำนึก ร่วมกันในอุดมการณ์ของกลุ่ม และความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม จะให้ความสำคัญแก่ผู้นำกลุ่มมาก เพราะที่ผู้นำกลุ่ม เปรียบเสมือนผู้อุปถัมภ์ของกลุ่ม ดังนั้นในส่วนนี้จะวิเคราะห์ถึงนัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับการก่อตั้งพรรคชาติไทย

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ซึ่งทำให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นจำนวนถึง 46 พรรค ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพรรคการเมืองใหม่ ซึ่งผู้เริ่มก่อตั้งเป็นนักการเมืองเก่าหรืออดีต ส.ส. ที่แยกตัวมาจากพรรคเก่า พรรคชาติไทยก็เป็นพรรคการเมืองใหม่พรรคหนึ่ง ที่ได้มีการก่อตั้ง และจดทะเบียนขึ้นเป็นพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517 โดยมีผู้ก่อตั้งมาจากบุคคล ใน 2 ตระกูล คือ ตระกูลอดิเรกสาร และตระกูลชุนหะวัน และประกอบไปด้วยนักธุรกิจอุตสาหกรรม และทหารนอกราชการ บุคคลสำคัญที่เป็นหลักของพรรคชาติไทย คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) ซึ่งเป็นบุตรของจอมพล ผิน ชุณหะวัณ เป็นน้องเขย ของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อดีตอธิบดีกรมตำรวจ สมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม และเป็นน้องเขยของพลตรีประมา อติเรกสาร (ยศในขณะนั้น) อดีตหัวหน้าพรรคชาติไทย และประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทยในปัจจุบัน

พรรคชาติไทย ได้ก่อตั้งขึ้นมาจากนักการเมืองเก่าหรืออดีต ส.ส. ที่แยกตัวออกมาจากพรรคเก่า ดังแผนภูมิที่ 7 แสดงการรวมตัวของพรรคชาติไทยดังนี้

แผนภูมิที่ 7 แสดงการรวมตัวก่อตั้งของพรรคชาติไทย

พรรคการเมืองและกลุ่มต่างๆ ก่อนทหารยึดอำนาจสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514

บุคคลสำคัญของพรรคชาติไทย อันได้แก่ พลตรีประมาณ อติเรกสาร พลตรีศิริ สิริโยธิน พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นกลุ่มทหารที่สูญเสียอำนาจภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ได้โค่นล้มอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ลงในปี 2500 (พลโทผิน ชุณหะวัณ บิดาพลตรีชาติชาย ได้เคยร่วมทำการปฏิวัติรัฐประหารกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม มา แล้วหลายครั้ง และพลตรีประมาณ อติเรกสาร และพลตรีศิริ สิริโยธิน ได้เคยร่วมรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีอยู่หลายกระทรวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2496-2500 ส่วนพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เคยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร) ¹ ทำให้กลุ่มชอยราชครุ ต้องละเวทีการเมืองหันไปลงทุนทำอุตสาหกรรม ร่วมกับนายทุนชาวญี่ปุ่น และเป็นฐานเศรษฐกิจที่เป็นปีกแผ่นในการก่อตั้งพรรคชาติไทย

หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 กลุ่มชอยราชครุ ได้มีการเคลื่อนไหว จัดตั้งพรรคชาติไทย ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชน ว่าเป็น "กลุ่มนายพล" เคลื่อนไหว โดยลงข่าวหนังสือพิมพ์ว่า

...ทางด้านการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "กลุ่มนายพล" ซึ่งมีพลตรีประมาณ อติเรกสาร นอกกับนักข่าววานนี้ว่า ทางกลุ่มของตน อันประกอบด้วย พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศ และพลตรีศิริ สิริโยธิน อดีตประธาน สภานิติบัญญัติ ได้หารือกันจัดตั้ง "พรรคชาติไทย" ขึ้น โดยจะมีการประชุมใหญ่หลังจากวันที่ 5 ตุลาคม ทั้งนี้เพื่อจะระดมผลรัฐธรรมนุก่อน การประชุมใหญ่ครั้งนี้อาจจะมีการเลือกตั้ง หัวหน้ากลุ่มด้วย... ²

การที่ถูกเรียกว่าเป็นกลุ่มนายพลนั้น อาจเป็นเพราะว่าในการก่อตั้งพรรคชาติไทย นั้น เริ่มต้นจากบุคคลไม่กี่คนที่มีส่วนผลักดัน อาทิเช่น พลเอกไพฑูรย์ อังคตานุวัฒน์ (ถึงแก่กรรมไปแล้ว) พลตรีประมาณ อติเรกสาร ทหารนอกราชการ นักธุรกิจอุตสาหกรรมสิ่งทอ พลตรีชาติชาย

¹ "กรชาติไทยระเบิด ทายาทผิน ทวงสมบัติ ชาตียายคือชาติไทย" มติชน ฉบับที่ 8 (6 ตุลาคม 2528) : 12-13.

² "กลุ่มนายพล" ห้กัพอ, 13, 13 พฤษภาคม 2525, : 18.

ขุนหะวัน อดีตนายทหารที่ชำนาญด้านการทูต และนักธุรกิจการเงิน พลตรีศิริ ลีริโยธิน (อดีตประธานสมาพันธ์บัณฑิตแห่งชาติ) คุณหญิง อุดมลักษณ์ ศรียานนท์ พี่สาวของพลตรีชาติชาย ขุนหะวัน และภรรยาของอดีตอธิบดีกรมตำรวจ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ร่วมกับนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงในวงการ เช่น นางนงนุช ตันสังจจา (ถึงแก่กรรมไปแล้ว) นายบุญทรง ศรีเพ็ญ พุ่ง นายอรุณ แสงสว่าง วัณณะ นางสมถวิล สังขทรัพย์ (ในอดีตนางงามสมรสกับบุตรชายคนโตของพลตรีประมาณ อติเรกสาร) นาวาอากาศโททินกร พันธุ์กระวี นางชนันต์ ปิยอุย (ภายหลังได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นคุณหญิง) เป็นต้น

...การจัดตั้งพรรคชาติไทย ที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น บุคคล ผู้เป็นกำลังสำคัญที่ได้อุทิศตนให้แก่พรรคอย่างเต็มที่ที่สุดความสามารถที่ควรจะกล่าวถึงในที่นี้คนหนึ่ง ได้แก่ พลเอก ไพบูลย์ คุ้มทานวัณณ์ (ยศพลโท ขณะนั้นแล้ว) ซึ่งท่านผู้นี้ได้ตั้งใจจะลาออกจากราชการทหารมาช่วยชาติทางด้านการเมือง แต่ชะตาชีวิตจะต้องเป็นทหารอยู่ต่อไป จึงไม่มีโอกาสออกมาตามตั้งใจ พลเอกไพบูลย์ คุ้มทานวัณณ์ เป็นหัวจักรสำคัญในการที่จะทำให้อุปสรรคต่างๆ ตั้งพรรคชาติไทย หลังจากที่ได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2517 ส่วนอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทช่วยและสนับสนุนพรรคชาติไทย เริ่มตั้งแต่พรรคยังไม่ก่อตั้งเป็นรูปร่าง คือ นางนงนุช ตันสังจจา ซึ่งท่านทั้งสองนี้ พลตรีประมาณ อติเรกสาร ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทย ยกย่องและสวดดีว่าเป็นผู้ "ปิดทองหลังพระ" อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสมควรจะได้รับ ความขอบคุณอย่างสูงจากสมาชิกพรรคชาติไทยทุกคนโดยทั่วกัน...³

ผู้ที่ก่อตั้งพรรคชาติไทย ถือได้ว่าเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายกันแท้ และเพื่อนสนิทด้วยกัน มาก่อตั้ง ดังนี้คือ

ระบบ เครือญาติ

เริ่มจากจอมพลผิน ขุนหะวัน และคุณหญิงวิบูลลักษณ์ มีบุตรธิดาด้วยกัน 5 คนคือ

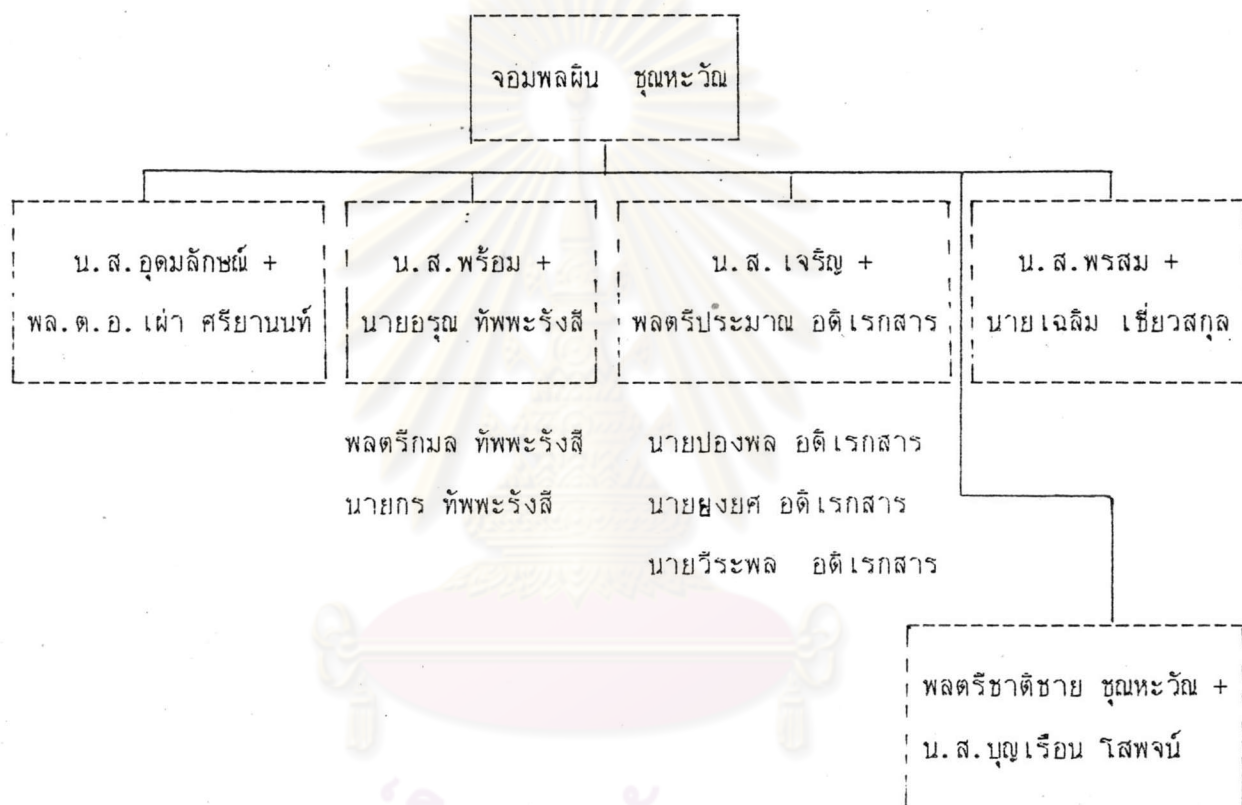
น.ส. อุดมลักษณ์	ขุนหะวัน	สมรสกับ	พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์
น.ส. พร้อม	ขุนหะวัน	"	นายอรุณ ทัพพะรังสี
น.ส. เจริญ	ขุนหะวัน	"	พลตรีประมาณ อติเรกสาร

³ ชีวีต สานสกอร์น, พลตรีประมาณอติเรกสาร ชีวีตและการต่อสู้ทางการเมือง. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคำชะอี, 2525) หน้า 153.

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ " น.ส.บุญเรือน โสพจน์
 น.ส. พรสม ชุณหะวัณ " นายเฉลิม เชี่ยวสกุล

โปรดดูแผนภูมิที่ 8 แสดงลำดับเครือญาติของผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทย

แผนภูมิที่ 8 แสดงลำดับเครือญาติของพรรคชาติไทย

นางวาณี หงส์ประภาส

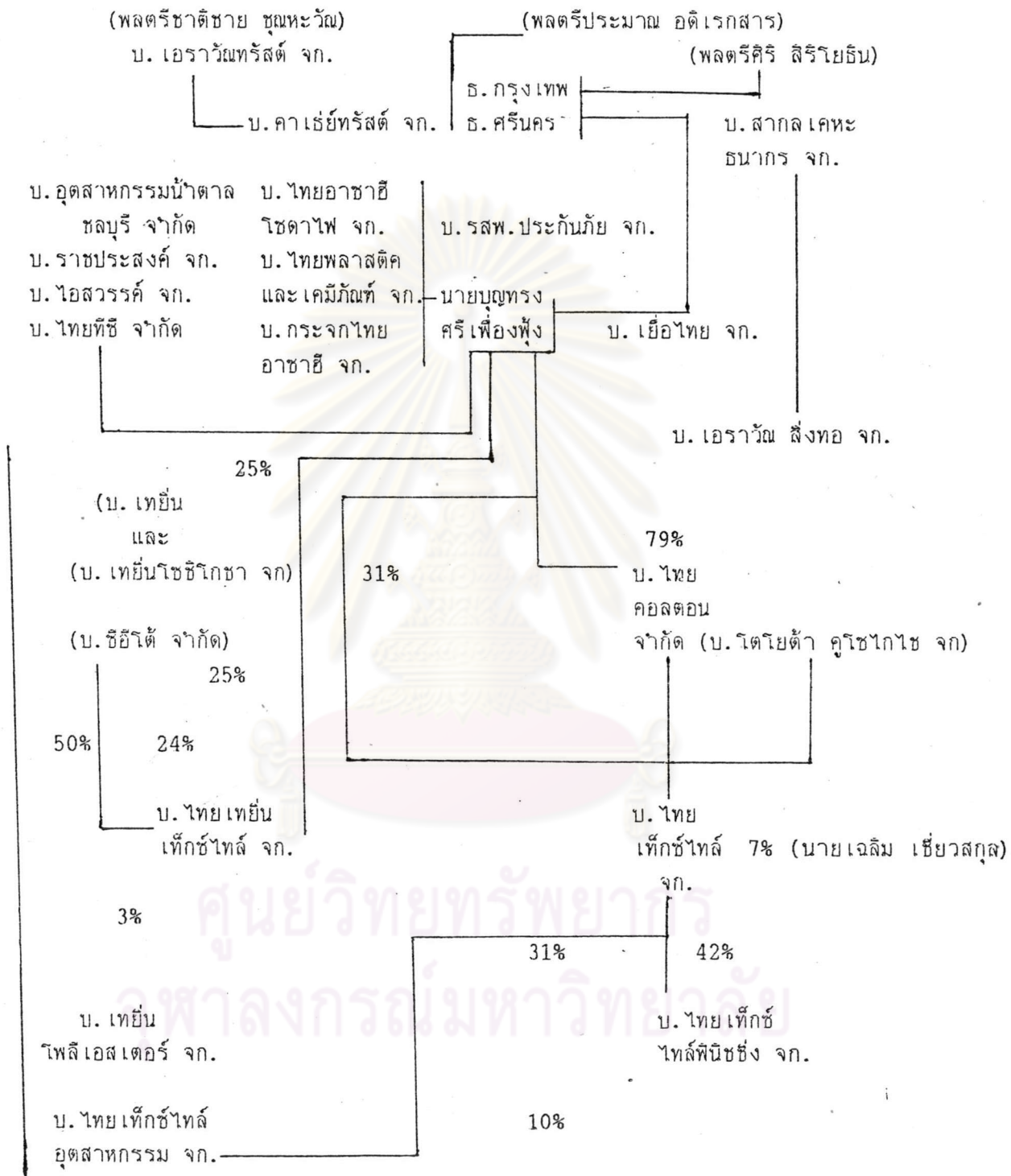
นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ

ซึ่งมีที่พักอาศัยในบริเวณซอยราชครู จึงมักถูกขนานนามว่า "กลุ่มซอยราชครู"

นอกจากนี้ บรรดาผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทย ยังมีความสัมพันธ์ในด้านของความเป็นเพื่อนร่วมงาน และเครือญาติ ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันดังนี้ (โปรดดูรายละเอียดแผนภูมิที่ 9 และแผนภูมิที่ 10)

แผนภูมิที่ 9

แสดงความสัมพันธ์ทางธุรกิจของบุคคลสำคัญของพรรคชาติไทย เมื่อเริ่มก่อตั้งพรรค

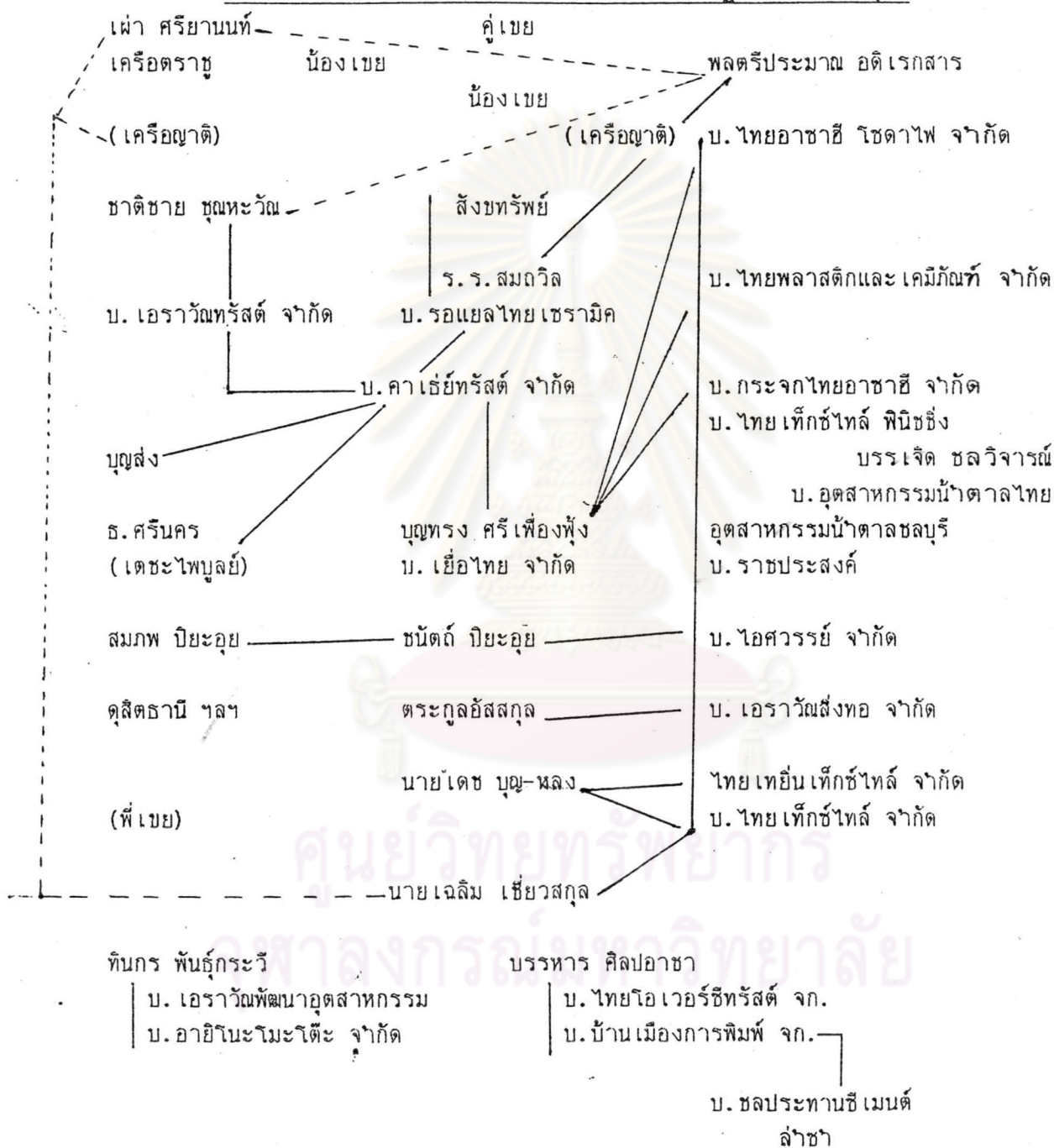

ที่มา : ตระกูล มีชัย, ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย (วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทมหาวิทยาลัยศิลปากรศึกษาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526) หน้า 256.

แผนภูมิที่ 10

แสดงความสัมพันธ์กับแบบ เครือญาติในกลุ่ม เศรษฐกิจด้วยกันของสมาชิกพรรคชาติไทย
เมื่อแรกก่อตั้งพรรค

แผนผังแสดงความสัมพันธ์ในพรรคชาติไทยทาง เศรษฐกิจ ทางเครือญาติ

ที่มา : ตระกูล มัชฌิ, ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนและข้าราชการกับการเมืองไทย
(วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทฉบับที่ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526)
หน้า 257.

สำหรับแนวความคิดในการก่อตั้งพรรคนี้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรค
ชาติไทย ส.ส.นครราชสีมา และนายกรัฐมนตรี ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ว่า ⁴

...แนวความคิดในการก่อตั้งพรรคชาติไทยนั้น มีหลักการสำคัญ 6 ประการคือ

1. ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ต่อสู้และต่อต้านการดำเนินงานทุกรูปแบบของฝ่ายซ้าย หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย
3. แสดงตนโดยเปิดเผยที่จะไม่ย่อท้อต่อกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่ไม่เคารพกฎหมาย
4. สร้างศรัทธาต่อประชาชนให้เห็นว่านักการเมืองคือผู้เสียสละและสุจริต
5. พยายามดำเนินการเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย
6. ช่วยประสานงานสามัคคีระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้ร่วมมือกันสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติ

และมีคำขวัญว่า "เราต้องช่วยกันเพราะชาติมิใช่ของใครคนเดียว" วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการตั้งพรรคชาติไทย คือ การสร้างสามัคคีระหว่างคนไทยด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยของชาติ...

จากคำให้สัมภาษณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส.นครราชสีมา และนายกรัฐมนตรี ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าพรรคชาติไทยมีแนวความคิดหลักในการรวมตัวกันก่อตั้งพรรคชาติไทย ยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ และส่งเสริมสามัคคีในระหว่างคนไทยด้วยกัน

หากพิจารณานัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจแล้ว บรรดาผู้ร่วมก่อตั้งต่างก็มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกันอยู่ และต่างก็รู้จักกันในฐานะเครือญาติบ้าง เพื่อนสนิทร่วมอาชีพเดียวกันบ้าง อดีตเพื่อนร่วมงาน นับตั้งแต่บุคคล 3 คน ผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทยคือ

⁴ สัมภาษณ์พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ, หัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.นครราชสีมา และนายกรัฐมนตรี, 21 กุมภาพันธ์ 2533

พลตรีประมาณ อติเรกสาร เป็นพี่เขยพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ พลตรีประมาณ เป็นเพื่อนสนิทของ พลตรีศิริ สิริโยธิน ดังคำเขียนไว้ภายในงานศพพลตรีศิริ สิริโยธินว่า ⁵

"... ผมรู้สึกเสียใจเป็นอันมากที่สุดเสีย เพื่อนที่รักยิ่งผู้เป็นเพื่อนร่วมตายของผม คือ การถึงอนิจกรรมของพลตรีศิริ สิริโยธิน ความรักใคร่ที่ผูกพันกันมานับตั้งแต่วัยเด็กด้วยกันจนเข้าสู่ วัยชรา และจากกันไปในที่สุดนั้น ไม่เคยเปลี่ยนแปลงแม้แต่น้อย เราทำงานร่วมกัน รู้จักกัน โดยไม่ต้องเอ่ยปาก เราคุ้นกันมาตลอด ผู้ใดเห็นผมก็ต้องถามถึงคุณศิริ ใครเห็นคุณศิริก็ต้องถามถึงผม เป็นบุคคลคู่ เป็นเงาแก่กันมาตลอดเวลา คุณศิริกับผมเป็นเด็กวัดเทพศิรินทราวาสมาด้วยกัน ถึงจะอยู่คนละอาจารย์ แต่ก็อยู่คณะได้เดียวกัน ภูมิลำเนาเดียวกัน เขาเรียนที่โรงเรียน บ้านสมเด็จ ผมเรียนอยู่ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ แต่ตอนเย็นกลับจากโรงเรียน เราก็มาวิ่งเล่นด้วยกัน จากประวัติที่ผมได้เล่ามาแต่ต้น แสดงถึงความผูกพันและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันแน่นแฟ้น ความสนิทสนมที่มีระหว่างครอบครัวเราทั้งสอง จนมีคนเข้าใจว่าเราเป็นคู่เขยกัน เราเติบโตด้วยกันมาจากเด็กวัด เป็นนายพลและเป็นรัฐมนตรีในที่สุด..."

ซึ่ง นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ ส.ส. สุพรรณบุรี รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ได้ชี้ให้เห็นประเด็นความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ว่า ⁶

"... ตั้งแต่รัฐมนตรีบริหารมาเลย ก็ชอบพอกับท่านผู้ก่อตั้งพรรคมาทั้งนั้นเลย ตั้งแต่ ท่านประธานที่ปรึกษาพลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร ตอนนั้นท่านเป็นหัวหน้าพรรค ชาติไทยรักชอบพอกัน เคารพท่านมาก ช่วงนั้นก็มาพบกับท่าน ตอนเข้ามาพร้อมกันสองคน (ปี 2518) รมต.บริหาร กับผม..."

⁵ คำไว้อาลัยของพลตรีประมาณ อติเรกสาร, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพลตรีศิริ สิริโยธิน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคำชะอี จำกัด, 2522) หน้า 53-56.

⁶ สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

เมื่อพิจารณาประเด็นความสัมพันธ์ส่วนตัวของบุคคลผู้ก่อตั้งในพรรคชาติไทย เราจะพบว่าบรรดาผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทย รู้จักกันเป็นการส่วนตัวมาก่อนแทบทั้งสิ้น แล้วจึงได้มาก่อตั้งพรรคชาติไทย ส่วนในแง่ของสมาชิกพรรคชาติไทย ก็กับการเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคชาติไทยนั้น นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ปี พ.ศ. 2522 กล่าวว่า ๗

"... เข้ามาพรรคชาติไทย เพราะว่าพี่ชายอยู่พรรคชาติไทย เท่านั้นเอง..."

ส่วนนายสุชน ชามพูนท รองเลขาธิการพรรคชาติไทย ส.ส. พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ปี 2526 กล่าวถึงการเข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทยว่า ๘

"... ผมเห็นว่าพรรคชาติไทยเป็นกลุ่มการเมืองที่น่าจะไปร่วมด้วย ก็เลยเข้าร่วม ผมรู้จักผู้ใหญ่ในพรรคมาเก่าแก่ ตอน 12 พรรคชาติไทยยังไม่เกิด แต่ผมกับเกษม, กฤษสังขทรัพย์ ชอบกันมากกับชวยราชครู ทินกร ศิริ สิริโยธิน ชอบกันทั้งนั้น ที่ผมไม่ร่วมตอนนั้น เพราะผมร่วมงานทางการเมือง กับคุณประสิทธิ์ มาตลอด ถ้าท่านไม่เลิกผมก็อยู่กับท่านมาตลอด... ผมชอบอุดมการณ์ของพรรคที่สามารถร่วมทางการเมืองกันได้และพรรคพวกเยอะ..."

หรือกรณีของ พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส. กาญจนบุรี และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย เมื่อปี 2525 กล่าวถึงการเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคชาติไทยว่า ๙

"... พลตรีประมาณ เป็นผู้ชักชวนผมเข้ามา ท่านเป็นหัวหน้าพรรคในขณะนั้น..."

๗ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

๘ สัมภาษณ์นายสุชน ชามพูนท, รองเลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส. พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, 10 มกราคม 2533.

๙ สัมภาษณ์พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 20 ธันวาคม 2532.

และนายวีริช รัตนเศรษฐ์ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งเพิ่งเข้าเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย โดยเป็น ส.ส. สมัยแรกในปี 2529 กล่าวถึงการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกพรรคชาติไทยว่า ¹⁰

"... เป็น ส.ส. สมัยแรก ปี 2529 ที่ลงพรรคชาติไทย เพราะชาวจังหวัดนครราชสีมา มีความใกล้ชิดกับนายกคนปัจจุบันมาก และผลงานของบิดาท่านนายก จอมพล อดุลยเดช กิติกรรมสงครินทร์ มีผลงานในโคราชมาก และผมเป็นคนโคราชด้วย หลายคนบอกว่าถ้าจะเล่นการเมือง พรรคที่เหมาะสมที่สุด คือพรรคชาติไทย เมื่อผมลงสมัครได้รับคะแนนเสียงท่วมท้น การเข้าพรรคเมื่อปี 26 เคยช่วยหาเสียงให้พรรคชาติไทย คือเป็นฐานคะแนนเสียงให้พรรคโดยตลอด เมื่อลงสมัครพรรคก็สนับสนุนทันที..."

จากคำกล่าวของ นายวีริช รัตนเศรษฐ์ ทำให้เห็นว่า ผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว มีนัยสำคัญต่อการที่จะเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย

นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร ส.ส. พรรคชาติไทย เขต 1 จังหวัดสกลนคร ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เข้าสังกัดพรรคชาติไทยว่า ¹¹

"... โดยการแนะนำของผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ..."

ซึ่งแสดงว่า ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือจำเป็นต้องเป็นคนที่รู้จักกับ ส.ส. เขต 1 จังหวัดสกลนคร เป็นอย่างดี และเป็นการส่วนตัว จึงฝากฝังแนะนำกับผู้ใหญ่ของพรรคชาติไทยได้ ซึ่งก็คงต้องมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับผู้ใหญ่ทางพรรคเช่นกัน

นอกจากนี้ในปัจจุบันจากรายชื่อ ส.ส. พรรคชาติไทยหลังการเลือกตั้งปี 2531 อาจสรุปความสัมพันธ์ เครือญาติระหว่างสมาชิกพรรคด้วยกัน ดังตารางที่ 15 ดังนี้

¹⁰ สัมภาษณ์นายวีริช รัตนเศรษฐ์, ส.ส. นครราชสีมา ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 11 มกราคม 2533.

¹¹ สัมภาษณ์นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร, ส.ส. สกลนคร, ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 10 มกราคม 2533.

ตารางที่ 15 แสดงรายชื่อ ส.ส.พรรคชาติไทย หลังการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531 ที่มี
ความสัมพันธ์ เครือญาติกัน

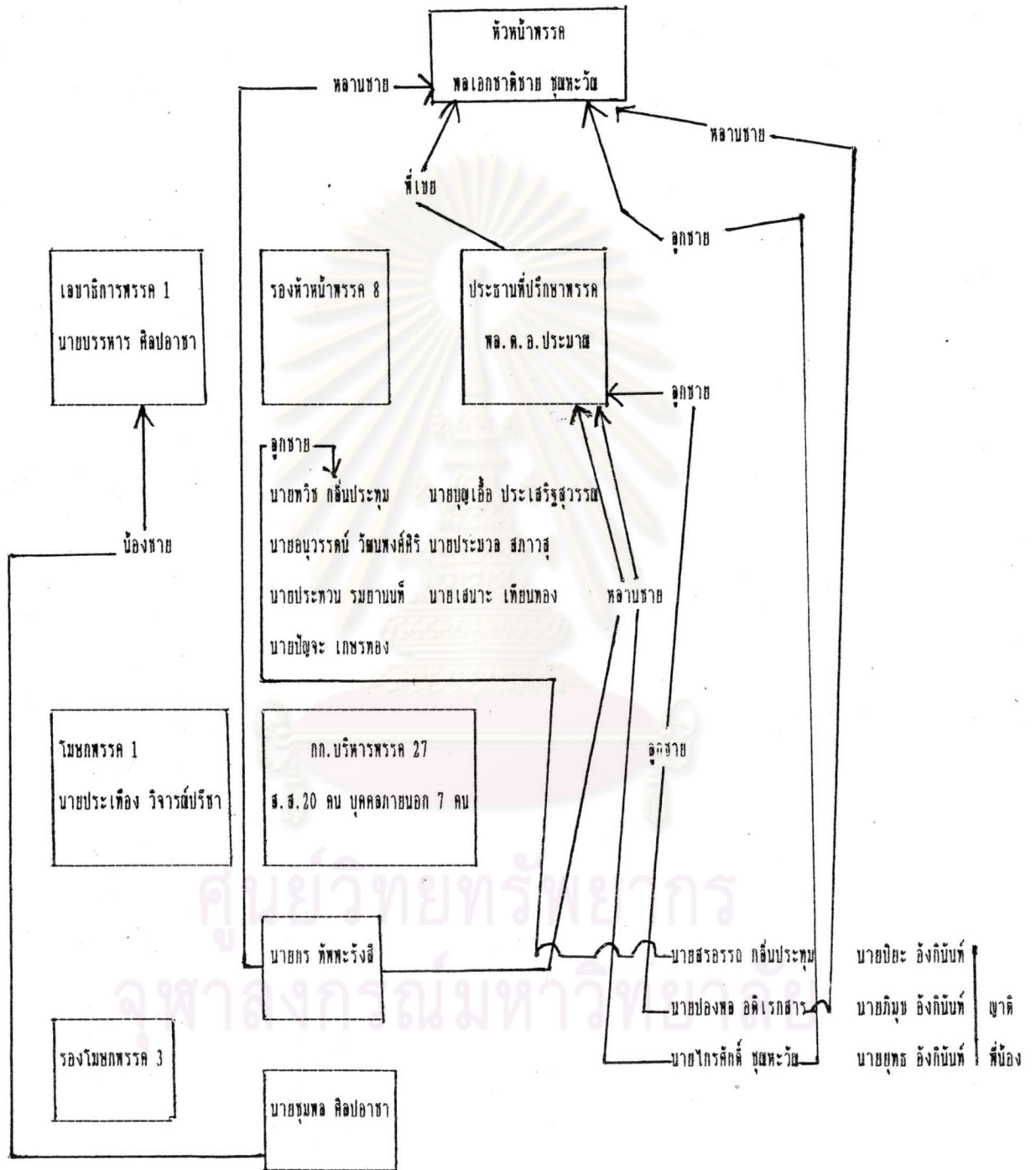
ลำดับที่	ชื่อ	ส.ส. จังหวัด	หมายเหตุ
1	นายเสนาะ เทียนทอง	ปราจีนบุรี] พี่-น้อง
2	นายวิทยา เทียนทอง	ปราจีนบุรี	
3	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี] พี่-น้อง
4	นายชูชาติ หาญสวัสดิ์	ปทุมธานี	
5	นายปิยะ อังกินันท์	เพชรบุรี] พี่-น้อง
6	นายยุทธ อังกินันท์	เพชรบุรี	
7	นายภิมุข อังกินันท์	เพชรบุรี	
8	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	ราชบุรี] พ่อ-ลูก
9	นายทวีข กลิ่นประทุม	ราชบุรี	
10	พล.ต.อ.ประमाण อติเรกสาร	สระบุรี] พี่-น้อง
11	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	นครราชสีมา	
12	นายกร ทัพพะรังสี	นครราชสีมา	
13	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี] พี่ชาย-น้องชาย
14	นายชุมพล ศิลปอาชา	สุพรรณบุรี	
15	นายอนุรักษ จุริมาศ	ร้อยเอ็ด] พี่-น้อง
16	นางศิริพันธ์ จุริมาศ	ร้อยเอ็ด	
	นายทศพล สังขทรัพย์	เลย	(ลูกของ พ.ต.อ.กฤษ สังขทรัพย์ กก.บริหาร พรรคที่ถึงแก่กรรมไป แล้ว)

จากคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกพรรคชาติไทย และจากแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์
เครือข่าย อันเกี่ยวข้องกับ การเป็นเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน ที่ได้แสดงไว้แล้วทั้งต้นทำให้ เห็นว่า
การรวมตัวก่อตั้งพรรคชาติไทย และการสมัครเข้า เป็นสมาชิกพรรคชาติไทยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ
คือ ความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ในฐานะ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมอาชีพ เดียวกัน
ซึ่งก่อให้เกิดความใกล้ชิด ความไว้วางใจในกันและกันของบรรดาผู้ก่อตั้งและสมาชิกพรรคชาติไทย
จึงมีการยอมรับให้ เข้ามาอยู่ในพรรคและ เมื่อมีการยอมรับ เข้ามาอยู่ร่วมกันแล้ว โดยอาศัยปัจจัย
สำคัญดังกล่าวข้างต้นซึ่งปัจจัย เหล่านี้ เป็นสาเหตุพื้นฐานที่สำคัญของการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์
ระหว่างผู้นำพรรคและสมาชิกพรรคชาติไทยว่าจะ เป็นไปในลักษณะใด ซึ่งประเด็นต่อไปนี้จะ
กล่าวถึงนโยบายสำคัญของหัวหน้าพรรคหรือผู้นำพรรค

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 11 แสดง เครือข่ายความสัมพันธ์ชั้นต้นของพรรคชาติไทย ปัจจุบัน

นัยสำคัญของหัวหน้าพรรคหรือผู้นำพรรค

ความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจนั้น มีความสำคัญต่อการก่อตั้งพรรคชาติไทย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุที่สำคัญที่กำหนดนัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ระหว่างผู้นำพรรคและสมาชิกพรรค ทำให้ผู้นำพรรคมีความสำคัญต่อพรรคมาก ซึ่งจะได้กล่าวถึงนัยสำคัญของหัวหน้าพรรคต่อพรรคชาติไทย ดังนี้

โดยที่การเกิดกลุ่มของคนไทย เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด เป็นที่ตั้ง ผู้นำกลุ่มที่มีอำนาจ มีเงิน มีบารมี มีอาวุโสมาก ก็จะได้รับการยอมรับให้เป็นหัวหน้ากลุ่มและผู้ที่เข้ามาร่วมกลุ่มในภายหลัง จะยอมตนเป็นลูกน้อง เป็นบริวาร ในพรรคการเมืองไทยก็เช่นเดียวกัน หัวหน้าพรรคเป็นผู้ที่มีเงิน มีอำนาจ มีบารมีที่จะปกป้องลูกน้องบริวารของตนอันได้แก่ ส.ส. ในพรรคได้ ทุกคนก็จะยอมเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจอันนี้ ซึ่งจะทำให้สถานภาพของสมาชิกพรรคอันได้แก่ ส.ส. ทุกคนมิได้ทัดเทียมกัน โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มผู้นำพรรคกับบรรดา ส.ส. ภายในพรรค ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบพึ่งพาต่อกันเป็นทอดๆ มีการอิงตัวบุคคลมากกว่าอิงอุดมการณ์

พรรคชาติไทยก็เฉกเช่น พรรคการเมืองอื่นๆ ที่ผู้นำพรรคมีความสำคัญต่อพรรคมาก เป็นบุคคลที่สมาชิกพรรคให้ความไว้วางใจ ดังนั้นคุณสมบัติของผู้นำพรรคชาติไทยที่สมาชิกพึงประสงค์นั้นควรเป็นเช่นไร

พันตรีเทอดฤทธิ์ บุญญฤทธิ์ รองโฆษกพรรคชาติไทย ได้ให้ทัศนะลำดับความสำคัญของคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคว่า ¹²

"...ควรมีคุณธรรม มีเงิน มีบารมี มีอำนาจ มีเกียรติ..."

¹² อัมภาน์ พันตรีเทอดฤทธิ์ บุญญฤทธิ์, รองโฆษกพรรคชาติไทย ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 10 มกราคม 2533

นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ได้พูดถึงคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคชาติไทย ที่แล้วว มาและในอนาคตว่า ¹³

"...พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร มีความสามารถมาก ประคับประคองพรรค มาจนตลอดรอดฝั่ง เป็นนักบริหารที่เข้มแข็งพอสมควร การตัดสินใจมันคง แน่วแน่และเด็ดขาด พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คนละสไตล์ แต่การตัดสินใจเด็ดเดี่ยวมันคง และแน่นอนเหมือนกัน แต่ว่าวิธีการและรูปแบบต่างกันไปเท่านั้นเอง สำหรับหัวหน้าพรรคคนต่อไป ขอให้มึเป้าหมาย ที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่อาจแตกต่างกันไปส่วนวิธีการจะอย่างไร ก็แล้วแต่สไตล์ ของแต่ละคน เป้าหมายในที่นี้ก็คือการนำพรรคชาติไทย ไปสู่การพัฒนาและการปกครอง ประเทศ สุดท้ายขอเป็นพรรคเดียวให้ได้เท่านั้น ซึ่งมันคงค่อนข้างยาก เพราะว่าเมืองไทย เราเพิ่งเริ่มต้น การที่จะมีเพียงพรรคเดียวนั้นยาก ยังต้องเป็นรัฐบาลผสม เพียงแต่อาจจะลด จำนวนพรรคลงได้..."

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส.นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง พูดถึงหัวหน้าพรรคไว้ว่า ¹⁴

"...ถ้าเป็นหัวหน้าพรรค เลขาพรรค เปรียบเสมือนพ่อปกครองลูก มีอะไรนอกหล่นออก ทางก็ช่วยกันดูแล ไม่เคยทอดทิ้ง ทางด้านส่วนตัวของผม หัวหน้าพรรค เลขา ก็ให้ความเอ็นดู เหมือนลูกหลาน..."

นายสุชน ชามพูนท รองเลขาธิการพรรคชาติไทย ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่า การกระทรวงการคลัง ได้พูดถึงคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าพรรค กับสมาชิกพรรคว่า ¹⁵

¹³ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532 .

¹⁴ สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ์, ส.ส.นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533 .

¹⁵ สัมภาษณ์นายสุชน ชามพูนท, รองเลขาธิการพรรคชาติไทย ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, 10 มกราคม 2533 .

"...ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ก็ไม่มีการถือยศศักดิ์ ให้ความสำคัญเท่ากันหมด ผู้บริหารพรรคเอาไว้ใจใส่พรรคดี..."

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคว่า ¹⁶

"...เท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ก็เหมาะสมแล้ว ท่าน พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร ก็เหมาะสมที่เป็นหัวหน้าพรรค ท่านเป็นมาหลายสมัย ท่านนายกปัจจุบันนี้ พลเอกชาติชายก็เหมาะสมที่จะเป็นหัวหน้าพรรค แต่คนละแบบ ของ รมต.ประमाणแบบนี้มีนวล สำหรับท่านนายกแบบฉับไว มีปฏิภาณอะไร เรียกว่าที่ว่าทันต่อเหตุการณ์... คืออย่างนี้ ท่านให้ความสำคัญกันเองหมดเลย ไม่ว่าจะ เป็นมาจากไหนก็ตามคนเก่าคนใหม่หมด คือนำแบบประชาธิปไตย คือให้ความรัก ความเอ็นดู เหมือนกันหมด..."

จากคำให้สัมภาษณ์ความคิดเห็นสมาชิกพรรคชาติไทยเกี่ยวกับคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคชาติไทย ควรเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ มีคุณธรรม มีเงิน มีบารมี มีอำนาจ มีเกียรติ มีความเข้มแข็ง มีการตัดสินใจที่แน่วแน่ เด็ดขาด ฉับไว และมีความสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือเหมือนผู้ใหญ่ให้กับผู้น้อย

ซึ่งจะเห็นว่าคุณสมบัติทั้งหมดนี้ เป็นคุณสมบัติส่วนตัวที่จะสามารถให้ความอุปถัมภ์แก่สมาชิกพรรคชาติไทยได้

ประเด็นที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ต่อไปคือ หัวหน้าพรรคมีความสำคัญต่อการก่อตั้งการคงอยู่และพัฒนาการของพรรคชาติไทยอย่างไร ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า การเกิดกลุ่มในสังคมไทยเกิดขึ้น เพราะการยึดตัวบุคคลผู้เป็นหัวหน้ากลุ่มมากกว่าอุดมการณ์ ซึ่งจากคำให้สัมภาษณ์นี้ผ่านมาเราจะพบว่า การเข้ามาอยู่ในพรรคชาติไทย ล้วนแล้วแต่เป็นญาติบ้าง เพื่อนสนิท

¹⁶ สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

ชอบพอกันที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกันมาก่อน ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่หัวหน้าพรรคมีกับสมาชิกพรรคก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันอันจะทำให้สมาชิกยอมรับและ เชื่อฟังการบริหารงานของพรรคและการตัดสินใจต่างๆ ที่มาจากหัวหน้าพรรคยอมทำให้หัวหน้าพรรคสามารถควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกพรรคได้ ย่อมจะไม่ทำให้เกิดการแตกแยกภายในพรรคจนไปตั้งพรรคใหม่ขึ้นมา ซึ่งนายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับการยอมรับและ เชื่อฟังหัวหน้าพรรคชาติไทยว่า 17

"... (การบริหารพรรค) มีความสามัคคี มีความเป็นระเบียบคือส่วนใหญ่ผู้ก่อตั้งพรรค ล้วนแต่เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ความเป็นทหารนี้ย่อมมีระเบียบ มีวินัย ลูกพรรคก็มีระเบียบวินัย แล้วมีความรัก ความสามัคคีกัน แยกความคิดเห็น แต่ไม่ได้แตกความสามัคคี แยกความเห็น เป็นของธรรมดาในระบอบประชาธิปไตย มีความเห็นแย้งกันในพรรค เป็นเรื่องปกติ ทำอะไร จะคล้อยตามทุกอย่าง เป็นไปไม่ได้

(การปฏิบัติต่อสมาชิกพรรค) คืออย่างนั้นครับ ท่านให้ความเป็นกันเองหมดเลย ไม่ว่าจะ เป็นมาจากไหนก็ตาม คนเก่า คนใหม่ คือทำแบบประชาธิปไตย คือให้ความรัก ความเอ็นดู เหมือนกันหมด แล้วสำหรับการที่เห็นมีตำแหน่งอะไรนั้น ก็เป็นมติของพรรค เข้าที่ประชุม แสดงความเห็นกัน เป็นแบบส่วนตัวกันเองหมด สำหรับภายในพรรคก็ปฏิบัติตามมติของพรรค และ ระเบียบวินัยของพรรคมีข้อบังคับของพรรค..."

จากคำสัมภาษณ์ของ ส.ส. พรรคชาติไทย เกี่ยวกับความสำคัญของหัวหน้าพรรคต่อการคงอยู่ของพรรคชาติไทย แสดงว่า หัวหน้าพรรคสามารถขจัดความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพรรคได้ สามารถรักษาระดับความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดกับสมาชิกพรรคได้ เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจ นับถือ เชื่อฟัง หากหัวหน้าพรรคขาดคุณสมบัติด้านนี้ก็จะทำให้เกิดกลุ่มย่อย (faction) ต่างๆ ในพรรคเกิดการแตกแยกได้ นอกจากนี้วินัยพรรคก็มีส่วนช่วยในอีกระดับหนึ่ง

17 สัมภาษณ์นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

ค. กลุ่มย่อยในพรรคชาติไทย (Faction) ในช่วงปี 2526-2529

หลังการจัดตั้งพรรคเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2517 พรรคชาติไทยได้เข้าสู่สนามการเลือกตั้งครั้งแรก เมื่อ 26 มกราคม 2518 ได้รับเลือกตั้งมา 28 คน ในการเลือกตั้งครั้งที่สองเมื่อ 4 เมษายน 2519 ได้รับเลือกตั้ง 56 คน ในการเลือกตั้งครั้งที่สามเมื่อ 22 เมษายน 2522 ได้รับเลือกตั้ง 73 คน แต่หลังจากนั้น ส.ส.พรรคสยามประชาธิปไตย โดยการนำของ พันเอกพลเร้ง ประเสริฐวิทย์ จำนวน 18 คน และ ส.ส.พรรคแนวหน้า ได้มาร่วมกับพรรคชาติไทย ทำให้พลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคในขณะนั้น ได้แสดงโดยเปิดเผยว่าพร้อมจะเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล แต่ไม่อาจกระทำได้ เนื่องจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมได้เสนอพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ร่วมจัดตั้งรัฐบาลแทน พรรคชาติไทยจึงต้องเป็นหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านไป การที่พรรคชาติไทยต้องตกเป็นพรรคฝ่ายค้านได้ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิดของสมาชิกพรรคชาติไทย เพราะว่าเป็นสภาพการณ์ที่พรรคชาติไทยไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายของพรรคชาติไทยได้ ซึ่งพรรคชาติไทยได้มีเป้าหมายที่จะเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ดังคำกล่าวของพลตรีประมาณ อติเรกสาร เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค ว่า¹⁸

"... เพื่อนสมาชิกที่เคารพรัก เราไม่ปฏิเสธว่าการที่เราตั้งพรรคชาติไทย ก็เพื่อจะให้อำนาจอธิปไตย แทนประชาชน ผู้มอบความไว้วางใจแก่พรรคของเราเข้าไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ..."

ดังนั้น จึงเกิดกลุ่มย่อยขึ้นในพรรคชาติไทย 7 กลุ่ม ด้วยกันคือ¹⁹

1. กลุ่มนายวัฒนา อัสวเหม ส.ส. สมุทรปราการ จำนวนประมาณ 10 คน
2. กลุ่มนายบรรหาร ศิลปอาชา ส.ส. สุพรรณบุรี เลขานุการพรรค จำนวนประมาณ 20 คน
3. กลุ่มนายทวีช กลิ่นประทุม ส.ส.มหาสารคาม รองหัวหน้าพรรค จำนวนประมาณ 10 คน

¹⁸ ประมาณ อติเรกสาร, พลตรี สาส์นจากหัวหน้าพรรค, พรรคชาติไทยประชุมตั้งพรรค 2525, หน้า 7.

¹⁹ ชัชวาลย์ บุพการิมณี, บทบาททางการเมืองของพรรคชาติไทย : ศึกษาบทบาทของพรรคฝ่ายค้านกรณีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ชุดที่ 4 พ.ศ.2526-2529 (วิทยานิพนธ์ปริชญามหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532) หน้า 156.

4. กลุ่มนายเสนาะ เทียนทอง ส.ส.ปราจีนบุรี จำนวนประมาณ 10 คน กลุ่มนี้มีความแนบแน่นกับพลตรีประมาณ อติเรกสาร เป็นพิเศษ มีการรวมตัวไปทำกิจกรรมร่วมคือ เล่นกอล์ฟเป็นประจำ

5. กลุ่มยังเติร์ก นำโดย นายปองพล อติเรกสาร นายปิยะนัฐ วัชรภรณ์ ร.ต.ท. เขาวรีน ลัทธศักดิ์ศิริ นายประจวบ ไชยสาส์น พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ซึ่งระยะหลังถูกจับตามองจากผู้ใหญ่ในพรรคมากกว่า แสดงพฤติกรรมล้าหน้าพรรค โดยการให้ข่าวหนังสือพิมพ์ จนกระทั่งกรรมการบริหารมีมติให้การสัมภาษณ์ เรื่องเกี่ยวกับพรรค เป็นหน้าที่ของผู้มีตำแหน่งบริหารพรรคเท่านั้น

6. กลุ่มพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ส.ส.นครราชสีมา รองหัวหน้าพรรค จำนวนประมาณ 10 คน ประกอบด้วย ส.ส.นครราชสีมาส่วนหนึ่ง และส่วนหัวของกลุ่มยังเติร์กขนานนามว่า "แก๊งออฟไฟร์"

7. กลุ่มพันเอกพล เรืองประเสริฐวิทย์ พรรคสยามประชาธิปไตย จำนวน 16 คน อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อย ประมาณได้ถึง 7 กลุ่มด้วยกันก็ตาม แต่หากประมวลความแตกแยกในด้านความคิดทางการเมือง ได้แก่ เป้าหมายทางการเมืองมิชอบทางการเมืองแล้ว ความแตกแยกทั้ง 7 กลุ่มนี้อาจแบ่งได้ เป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่งการมีเป้าหมายที่จะเข้าร่วมรัฐบาล และประเด็นที่สองได้แก่ การมีเป้าหมายที่จะทำหน้าที่นักการเมืองที่ดีแม้ว่าจะต้องตกเป็นฝ่ายค้านก็ตาม กลุ่มที่อยากเข้าร่วมรัฐบาลมีผู้นำกลุ่มคือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รองหัวหน้าพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนายทหารบางคน 20 ส่วนกลุ่มที่มีความปรารถนาจะทำหน้าที่พรรคการเมืองในฐานะฝ่ายค้านให้เต็มที่ เป็นกลุ่มของ พลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรค ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่มีปัญหาทางการเงิน และโดยที่พลตรีประมาณ อติเรกสาร เคยกล่าวว่า "มีประมาณ ต้องไม่มีเปรม" ดังนั้น โอกาสที่พรรคชาติไทยจะเข้าร่วมรัฐบาลกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงเป็นไปได้ และโดยที่สถานการณ์ทางการเมืองก่อนการเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 มีแนวโน้มค่อนข้างมากกว่า พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมการของพรรคชาติไทยในการที่จะได้มีโอกาสร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพลเอกเปรมอีกครั้งหนึ่ง พรรคชาติไทยจึงได้มีการเปลี่ยนแปลง

ตัวหัวหน้าพรรคจากพลตรีประมาณ อติเรกสาร เป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และพลตรีประมาณ อติเรกสาร ดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรค เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 ก่อนการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ประมาณ 1 เดือน ²¹

การเกิดความแตกแยกทางความคิดในด้านเป้าหมายการต่อสู้ทางการเมืองของ พรรคชาติไทยครั้งนี้ เป็นผลมาจาก การขาดความไว้วางใจในหัวหน้าพรรค สาเหตุของการขาด ความไว้วางใจครั้งนี้ เป็นเพราะขาดความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกพรรคกับหัวหน้าพรรคและ ความขัดแย้งในด้านเป้าหมายทางการเมืองของพรรค สำหรับการขาดความสัมพันธ์ส่วนตัวกับ หัวหน้าพรรคนั้น เราอาจจะดูได้จากการที่กลุ่มพรรคสยามประชาธิปไตยของพัน เอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ มิได้มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับพลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรค แต่กลับมีความสัมพันธ์อันแนบ แน่นกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เนื่องจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เคยให้ความช่วยเหลือ พันเอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ เป็นการส่วนตัวในการแก้ไขปัญหากิจการสืบทอดของพัน เอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ ต้องขาดทุน ทำให้พันเอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ มีความเคียดแค้นและ อกหักต่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นอย่างมาก นั่นคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์กับพันเอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ อยู่ ดังนั้น พันเอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ จึงคัดค้าน การเปิดอภิปราย ตัวผู้นำรัฐบาลทุกกรณี แม้ว่าผู้ตั้งนั้นจะมาจากพรรคชาติไทยที่ตนเองย้ายพรรค ของตนเข้าไปสังกัดอยู่ก็ตาม ส่วนกรณีของความขัดแย้งในแง่ของเป้าหมายทางการเมืองที่มุ่งจะ เป็นรัฐบาลมากกว่าพรรคฝ่ายค้านของบรรดา ส.ส. พรรคชาติไทยเดิม และกลุ่ม ส.ส. ที่ย้ายพรรค มาเข้าสังกัดพรรคชาติไทย เช่น กลุ่มพันเอกพล เรืองประ เสริฐวิทย์ กลุ่มนายวัฒนา อัศวเหม ที่ เข้ามาสังกัดพรรคชาติไทย โดยมุ่งหวังผลประโยชน์ในการ เป็นพรรคร่วมรัฐบาลมากกว่าอย่างอื่น แต่เมื่อการณกลับตาลปัตรทำให้พรรคชาติไทยต้อง เป็นพรรคฝ่ายค้าน เพื่อลบคำปรามาสของสื่อมวลชน ว่า พรรคชาติไทยค้านไม่เป็น แต่ ส.ส. พรรคชาติไทยบางกลุ่มมีความต้องการที่จะให้พรรคชาติ ไทย เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ จึงเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่การ เปลี่ยนตัวหัวหน้าพรรค ซึ่งเป็น การพิสูจน์ว่าเป้าหมายของการต่อสู้ทางการเมืองของพรรคชาติไทย ก็คือ การ เป็นรัฐบาลบริหาร ประเทศนั้น มีความแน่นอนและมั่นคงเป็นอย่างยิ่ง เมื่อหัวหน้าพรรคคนเดิมไม่สามารถทำให้

²¹ ยึดอำนาจพรรคชาติไทย ปัญหาประมาณกับชาติชาย" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 32 (8 กันยายน 2528), : 6.

สมาชิกพรรคทุกคน ไว้วางใจได้ว่าพรรคชาติไทยจะบรรลุเป้าหมายของการ เป็นรัฐบาลบริหาร ประเทศได้ เมื่อนั้นบทบาทของการ เป็นหัวหน้าพรรคที่จะให้ความอุปถัมภ์แก่สมาชิกภายในพรรคก็ ย่อมหมดไปด้วย เพราะบรรดาผู้รับการอุปถัมภ์ทั้งหลายขาดความไว้วางใจในตัวผู้อุปถัมภ์ไป

สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์กับนัยการก่อตั้งพรรคชาติไทย ทำให้เห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อตั้งพรรคชาติไทย ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์ในพรรคชาติไทย เป็น โครงสร้างแบบอุปถัมภ์ (Patron-Client Structure) มีหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มผู้นำพรรคอัน ได้แก่ ประธานที่ปรึกษาพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค เป็นผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์ ได้แก่ สมาชิกพรรคชาติไทย จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มผู้นำ พรรคมีฐานะสูงกว่า สมาชิกพรรคโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ และหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มผู้นำพรรค จะให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกพรรค เป็นการตอบแทนในลักษณะของพ่อปกครองลูก นอกจากนี้ ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของพรรคชาติไทย คือ การให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก พรรคชาติไทยด้วยกันเองมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนนอกพรรคชาติไทย เราจึงเห็นได้ว่า สมาชิกพรรคชาติไทย ค่อนข้างจะมีวินัยมากกว่าสมาชิกพรรคการเมืองอื่นา คือไม่ไปมีความสัมพันธ์ กับสมาชิกพรรคการเมืองอื่นา ในแง่ของการรวมตัวแสดงความคิดเห็น แต่มักจะ เชื่อฟังและอิงอยู่กับมติพรรคชาติไทยมากกว่า คือไม่โต้แย้งมติพรรคชาติไทย นั้นเป็นเพราะว่าความไว้วางใจที่ สมาชิกพรรคทุกคนมีต่อหัวหน้าพรรค มีความไว้วางใจว่าหัวหน้าพรรคชาติไทย จะต้องนำพรรค ชาติไทยไปสู่เป้าหมายของการต่อสู้ทางการเมืองที่ทุกา พรรคการเมืองปรากนาก็คือ การจัดตั้ง รัฐบาล ซึ่งในอดีตนับแต่ ได้ก่อตั้งพรรคชาติไทยมาเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2517 และผ่านการ เลือกตั้งครั้งแรกของพรรคชาติไทยคือเมื่อ 26 มกราคม 2518 จนถึงการเลือกตั้งครั้งล่าสุด 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยร่วมรัฐบาลบริหารประเทศมาตลอด แต่ตกเป็นผู้นำพรรคฝ่าย ค้านเพียงครั้งเดียว ในช่วง พ.ศ. 2526-2529 ซึ่งเป็นช่วงที่พรรคชาติไทยมีสมาชิกพรรคมากที่สุด โดยการนำเอาพรรคสยามประชาธิปไตยของพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ และ ส.ส. จากพรรค แนวหน้า ซึ่งมีเป้าหมายจะร่วมรัฐบาลกับพรรคชาติไทย มาสมทบทำให้พรรคชาติไทย มี ส.ส. มาก ถึง 108 คน แต่ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ และต้องตกเป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้าน ซึ่งสมาชิกพรรค

มองว่า หัวหน้าพรรคไม่สามารถนำพรรคไปสู่ความสำเร็จได้ พรรคชาติไทยจึงมีการแตกแยก เป็นกลุ่มย่อยในพรรคหลายกลุ่ม แต่มีประเด็นความขัดแย้งอยู่ 2 ประการ คือความต้องการให้พรรคชาติไทยได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ อีกฝ่ายหนึ่งต้องการทำหน้าที่พรรคฝ่ายค้านอย่างเต็มที่ ผลสุดท้ายฝ่ายที่ต้องการให้พรรคชาติไทยได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศเป็นฝ่ายมีชัย เนื่องจากการได้มีโอกาสเข้าเป็นรัฐบาลบริหารประเทศเป็นความต้องการของนักการเมืองในทุกพรรคการเมือง พรรคชาติไทยจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรค เนื่องจากสมาชิกพรรคชาติไทยไม่ไว้วางใจว่าหัวหน้าพรรคเดิมจะสามารถนำพรรคชาติไทยไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ นั่นคือ แสดงว่าเมื่อมีความไว้วางใจน้อยลงไป ความสัมพันธ์ส่วนตัวก็ลดน้อยลงไปด้วย ความใกล้ชิดกันระหว่างหัวหน้าพรรคกับสมาชิกพรรคลดถอยไป ก่อให้เกิดการแตกแยกในระหว่างสมาชิก เพราะหัวหน้าพรรคควบคุมดูแลสมาชิกไม่ได้ ก็จะมีการผิมนตีพรรค และท้ายที่สุดก็จะแยกตัวออกไป อันได้แก่ พรรคสยามประชาธิปไตย ของพันเอกพล เรืองประเสริฐวิทย์ กลุ่มนายวัฒนา อัครเวม กลุ่มนายปิยะนัฐ วัชรภรณ์ กลุ่มพันเอก ณรงค์ กิตติขจร เป็นต้น ก่อนการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 สมาชิกพรรคที่เหลืออยู่ในพรรคชาติไทยจึงเป็นพรรคที่ยังมีความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์เครือญาติ และความไว้วางใจในหัวหน้าพรรคคนใหม่คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ อยู่ เช่น นายปองพล อติเรกสาร (บุตรชาย พลตรีประมาธ อติเรกสาร) ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ยังคงอยู่ในพรรคชาติไทย แม้ว่าจะเคยอยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกับพันเอกณรงค์ กิตติขจร, หรือนายปิยะนัฐ วัชรภรณ์ ก็ตาม จึงสรุปได้ว่า หัวหน้าพรรคมีความสำคัญต่อการก่อตั้งการคงอยู่และพัฒนาการของพรรคชาติไทย

อำนาจและผลประโยชน์

การเมือง หมายถึง การใช้อำนาจในการจัดสรร (ต่อสู้) ผลประโยชน์ และการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้น²² กรณีของพรรคชาติไทยนั้น ประเด็นที่จะต้องพิจารณาก็คือ ผลประโยชน์ของพรรคชาติไทย คืออะไร ผลประโยชน์ของ ส.ส.แต่ละคน คืออะไร และใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในพรรคชาติไทย

²² กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย, หน้า 155.

จากคำจำกัดความในเรื่องของการเมือง ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่า ผู้มีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในประเทศไทย ก็คือหัวหน้าพรรคพรรคชาตินั้นเอง เป็นผู้มีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์

ข้อบังคับพรรคชาติไทย แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2532 ส่วนที่ 4 ข้อ 30 กำหนดว่า ²³

"...ให้หัวหน้าพรรค เป็นผู้เสนอชื่อสมาชิก ต่อคณะกรรมการบริหาร เพื่อพัฒนาความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งทางรัฐสภา..."

ซึ่งในประเด็นของผู้มีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์นี้ นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ²⁴

"...ส่วนการจัดสรรโควตา (รัฐมนตรีในพรรคร่วมรัฐบาล) ก็เป็นไปในรูปของคณะกรรมการจากทุกพรรคมาร่วมกันพิจารณา ผู้แทนพรรคชาติไทย โดยหลักก็คือระดับหัวหน้าพรรคกับเลขาธิการพรรค..."

"...ในทางปฏิบัติกรรมการบริหารพรรคก็มอบให้หัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค..."

นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้สัมภาษณ์ถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกพรรคชาติไทยว่า ²⁵

"... (ผู้มีอำนาจตัดสินใจ) ก็เป็นเรื่องของคณะกรรมการฝ่ายบริหาร กรรมการบริหารพรรคมีท่านหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค ของหัวหน้าพรรคอย่างนี้เป็นต้น..."

²³ ข้อบังคับพรรคชาติไทย แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2532

²⁴ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

²⁵ สัมภาษณ์นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

จะเห็นว่าแม้ในทางระ เียบยข้อบังคับจะกำหนดว่า หัวหน้าพรรคต้อง เสนอชื่อผู้ที่เหมาะสม กับตำแหน่งรัฐมนตรีต่อกรรมการบริหารพรรค แต่ในทางปฏิบัติหัวหน้าพรรค เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด

ก. ผลประโยชน์ของพรรคชาติไทย

เป็นที่ยอมรับกันว่า เป้าหมายของการจัดตั้งพรรคการเมืองที่สำคัญที่สุดก็ได้แก่ การที่ได้เข้าไปมีอำนาจทางการเมือง นั่นคือ การเข้าไปจัดตั้งรัฐบาลเพื่อจะได้มีอำนาจในการ บริหารประเทศ ให้เป็นไปตามแนวนโยบายของพรรคของตน พรรคชาติไทยก็เช่นเดียวกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในทั่วโลก ที่มุ่งหวังจะให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคของตนได้รับเลือกตั้งให้ได้มากที่สุด จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพัง ซึ่งเราอาจพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง พรรคชาติไทย ²⁶

1. ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองประเทศตามระบอบ ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข
2. ต่อสู้และต่อต้านการดำเนินงานทุกรูปแบบของฝ่ายซ้ายหรือพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย ตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย
3. แสดงตนโดยเปิดเผยที่จะไม่ย่อท้อต่อกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่ไม่เคารพกฎหมาย
4. สร้างศรัทธาต่อประชาชนให้เห็นว่านักการเมืองคือผู้เสียสละและสุจริต
5. พยายามดำเนินการเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อย
6. ช่วยประสานงานสามัคคีระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อให้ร่วมมือกัน สร้างความเจริญทาง เศรษฐกิจแก่ชาติ

นอกจากนี้ คำกล่าวของอดีตหัวหน้าพรรคชาติไทย (พลตรีประมาณ อติเรกสาร) ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย ส. ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้กล่าว ถึงเป้าหมายของพรรคชาติไทย ในการมุ่งที่จะ เป็นรัฐบาลว่า ²⁷

²⁶ พรรคชาติไทย, ประชุมตั้งพรรค 2525, หน้า 20

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7

"... เพื่อนสมาชิกพรรคชาติไทยที่เคารพรัก เราไม่ปฏิเสธว่าการที่เราตั้งพรรค ชาติไทยก็ เพื่อจะใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนผู้มอบความไว้วางใจแก่พรรคของเรา เข้า ไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ..."

นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับเป้าหมายของพรรคชาติไทยว่า ²⁸

"... เป้าหมายในที่นี้คือ การนำพรรคชาติไทยไปสู่การพัฒนาและการปกครอง ประเทศ สู้ตาย ขอเป็นพรรคเดียวให้ได้เท่านั้น ซึ่งมีคนค่อนข้างยาก เพราะว่าเมือง ไทยเราเพิ่งเริ่มต้น การที่จะมีเพียงพรรคเดียว มันก็ยาก ยังต้องเป็นรัฐบาลผสมเพียงแต่ว่า จะลดจำนวนพรรคลงได้..."

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ กล่าวว่า ²⁹

...ไม่เคยคิดเป็นฝ่ายค้าน เราต้องการเป็นรัฐบาลเท่านั้น เพราะฝ่ายค้านไม่สามารถ ทำอะไรที่ก่อประโยชน์แก่ประชาชนได้...

นอกจากนี้อาจพิจารณาได้จากข้อเขียนของพรรคชาติไทย ดังนี้ ³⁰

... จากการทำพรรคชาติไทยได้ เข้าร่วมบริหารประเทศมาตลอดนับตั้งแต่ตั้งพรรค ชาติไทยเมื่อปี พ.ศ. 2517 ทำให้พรรคชาติไทยได้ข้อหาใหม่จากสื่อมวลชนว่าพรรคชาติไทย ค้านไม่เป็น ความจริงแล้วเป็น เรื่องธรรมดาที่พรรคการเมืองทุกพรรคจะต้องพยายามเข้ามา เป็นผู้บริหารประเทศ พรรคชาติไทยก็เช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้มีโอกาสนำเอานโยบายของ

²⁸ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2532.

²⁹ สัมภาษณ์ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ, เอลิวิธ (26 กรกฎาคม 2531), : 1

³⁰ พรรคชาติไทย : ประชุมตั้งพรรค 2525, หน้า 21

พรรคที่ประเทศต่อประชาชนเข้าไปปฏิบัติ และพรรคชาติไทยก็ได้มีโอกาสสร้างสิ่งที่มีประโยชน์มากมายแก่ประชาชน...

จากคำสัมภาษณ์สมาชิกพรรคชาติไทย และคำกล่าวของอดีตหัวหน้าพรรคชาติไทย ดังกล่าวข้างต้นประกอบกับพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งพรรค

จึงอาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายและผลประโยชน์ของพรรคชาติไทยก็คือ การมุ่งเข้าไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศเพื่อให้อำนาจในทางการเมือง จากการเป็นรัฐบาลผสมจนถึงการมีความสามารถจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้เพียงพรรคเดียว

ข. ผลประโยชน์ของสมาชิกพรรคชาติไทย

ในการสมัครเข้ารับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้สมัครรับเลือกตั้งในสังกัดของพรรคชาติไทย ความหวังของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนที่มุ่งหวังได้ก็คือโอกาสของการได้รับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อได้มีโอกาสเป็น ส.ส. แล้ว ความปรารถนา ในขั้นต่อไปก็คือ การได้เป็นรัฐมนตรี ซึ่งความปรารถนาของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนย่อมสอดคล้องกับองค์กรที่เขาเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ เป้าหมายของการได้รับชัยชนะคือการได้รับเลือกตั้งมีชื่อเสียงแปลกที่เกิดขึ้นแต่เพียงในประเทศไทย เท่านั้นทุกประเทศที่มีระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองต่างก็ยอมรับในเป้าหมายอันนี้ ในระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองของไทยเราในปัจจุบัน เป็นไปในลักษณะผู้สมัครรับเลือกตั้ง เลือกสังกัดพรรคการเมืองโดยยึดโอกาสของการได้รับเลือกตั้งมากที่สุด เป็นเกณฑ์ และพรรคการเมืองก็คัดเลือกผู้สมัคร เฉพาะที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งอาจพิจารณาได้จากคำให้สัมภาษณ์ของนายบรรหาร ศิลปอาชา ดังนี้ ³¹

"... ครั้งแรกนี้เราต้องดูด้วยว่ามีคะแนนนิยมอยู่ด้วยพอสมควร แล้วมีทางจะได้ (ชนะ) เลือกตั้งด้วย เป็น point ส่วนเขาจะกินเหล้าเมายาหรืออะไรต่างๆ เราไม่สามารถจะรู้ได้รู้ได้ยาก เราจะรู้ได้ว่า (ผู้สมัคร) นิสัยดี ไม่ดี เอาเปรียบหรือไม่เอาเปรียบ เราจะได้"

³¹ สัมภาษณ์นายบรรหาร ศิลปอาชา เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2528 อ้างอิงใน กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 45.

ยาก ที่นี้เราก็คือว่าคนที่มีความจำเป็นที่คนต้องรัก คนรักนี้บิสิสต้องติดด้วย บิสิสไม่ติดคนไม่รัก
แน่นอน แล้วเราไปดูการเงิน เป็นอันดับต่อไป..."

สำหรับในแง่ของผู้สมัครรับ เลือกตั้งมองโอกาสของการได้รับชัยชนะของพรรคใน
การได้รับเลือกตั้งเข้ามามากที่สุด อาจพิจารณาได้จากคำให้สัมภาษณ์ของนายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ
ส.ส. ระยอง รองโฆษกพรรคชาติไทย ส.ส. ระยอง ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี³²

"...ต่อมา ถ้ามีการเลือกตั้งอีก ก็เห็นว่า พรรคเล็กจะสู้พรรคใหญ่ไม่ได้แล้ว ผมก็ออก
จากพรรคสหประชาธิปไตย มาอยู่ที่ชาติไทย ลงที่ระยอง มีโครงการ Eastern Seaboard
เป็น factor หนึ่งที่ทำให้ผมเข้าพรรคชาติไทย และมองกรรมการบริหารของพรรคชาติไทย
มองรูปร่างของพรรค ผู้นำพรรค เราคาดว่าพรรคชาติไทยจะเป็นพรรคที่ใหญ่ เป็นพรรคที่จะ
บริหารประเทศไทย และประการสำคัญ ที่นักการเมืองทุกคนหวังก็คือ เราคาดว่าพรรคไหน
จะเป็นรัฐบาล พรรคไหนจะเป็นแกนนำตั้งรัฐบาล... เราคาดว่าพรรคชาติไทยคงได้เป็น..."

จากการสัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กล่าวว่า ³³

"...หลายคนบอกว่า ถ้าจะเล่นการเมืองพรรคที่เหมาะสมที่สุด ก็คือพรรคชาติไทย...
ทุกพรรคก็หวังจะได้ที่นั่งมากที่สุดในสภา...ยิ่งนายก ไข้วผลงานดี เช่นนี้ ต่อไปในครจะลงพรรค
ชาติไทย ก็จะได้คะแนนแนว 40% คะแนนนิยมส่วนตัวอีก 60%..."

เมื่อพิจารณาจากคำกล่าวข้างต้นทั้งหมด จึงปรากฏอย่างชัดเจนว่าผลประโยชน์ของ
พรรคการเมืองคือพรรคชาติไทย สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสมาชิกพรรคชาติไทย คือ บรรดา
ส.ส. ด้วย เพราะเป้าหมายสุดท้ายคือ การ เป็นรัฐบาลและได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

³² สัมภาษณ์นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ, รองโฆษกพรรคชาติไทย, ส.ส. ระยอง ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 24 ธันวาคม 2532.

³³ สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ, ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533.

หรือตำแหน่งทางการเมืองอื่น ๆ ที่มีอำนาจลดหลั่นกันไป แต่โดยที่ตำแหน่งที่มีอำนาจทางการเมือง มีไม่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นจึงต้องมีการจัดสรรตำแหน่งที่มีอำนาจทางการเมือง โดยหัวหน้าพรรคคนประ เติ้นต่อไปนี้จึงจะวิเคราะห์ถึงหัวหน้าพรรคกับการใช้อำนาจจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรค (กรณีการจัดสรรผลประโยชน์ในพรรคร่วมรัฐบาลจะไม่พูดถึงในที่นี้)

ค. หัวหน้าพรรคกับการใช้อำนาจจัดสรรผลประโยชน์ในพรรค

โดยที่การเกิดพรรคการเมืองในสังคมไทย ยอมรับและยึดถือตัวบุคคลผู้เป็นหัวหน้าพรรคมากกว่าอุดมการณ์ ดังนั้น หัวหน้าพรรคจึงเป็นผู้มีอำนาจและมีบทบาทมากในพรรคการเมือง ดังนั้น อำนาจและการจัดสรรตำแหน่งทางการเมือง (ผลประโยชน์) จึงอำนาจที่อยู่ในมือของหัวหน้าพรรค หรือกลุ่มผู้นำพรรค ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี³⁴

"... จำเป็น (หัวหน้าพรรคกับ เลขานุการพรรคต้องฟังเสียงกรรมการบริหารพรรค) แต่ในทางปฏิบัติ กรรมการบริหารพรรคก็มองให้หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรคไปเจรจา โดยมีอำนาจเด็ดขาด..."

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองให้แก่ ส.ส. ในพรรคชาติไทยว่า³⁵

"... ก็เป็นเรื่องของคณะกรรมการฝ่ายบริหาร กรรมการบริหารพรรค มีท่านหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค รองหัวหน้าพรรค อย่างนี้เป็นต้น

³⁴ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532

³⁵ สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533

เมื่อพิจารณาต่อไปถึงประเด็นการเข้าสู่ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคชาติไทย อาจพิจารณาได้จากคำให้สัมภาษณ์ของนายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี³⁶

"...ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค เราเปิดกว้างอยู่แล้ว เพราะมีตำแหน่งกรรมการบริหารอยู่มากเกือบทุกคน มีโอกาสเป็นกรรมการบริหาร ส่วนที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหาร ก็มีตำแหน่งรองรับกันทุกคนในรูปของกรรมการชุดต่างๆ เกือบ 10 กว่าชุดทำงานให้พรรค ความเป็นอาวุโสทางการเมืองก็สำคัญ กรรมการชุดอื่นๆ มีอยู่ตามข้อบังคับของพรรค กรรมการในพรรค กรรมการในสภา กรรมการในรัฐบาล ในกรณีที่เราไปร่วมกับเขาอยู่..."

จากคำสัมภาษณ์ของ นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และนายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้เห็นได้ว่า หัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดสรรผลประโยชน์ในพรรคชาติไทย การดำเนินงานจึงกระทำในรูปของการตัดสินใจของคนเพียงกลุ่มหนึ่ง แล้วสรุปว่าเป็นมติของพรรคที่สมาชิกพรรคทุกคนต้องยอมรับ อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการวางหลักเกณฑ์ กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการจัดสรรผลประโยชน์ไว้ให้เป็นที่ยอมรับแก่ ส.ส. พรรคชาติไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ของนายชุมพล ศิลปอาชา³⁷

"...หลักเกณฑ์ที่หนึ่ง คือ ทุกคนต้องมีสิทธิ เป็นรัฐมนตรีได้ทั้งหมด หลักเกณฑ์ที่สอง เนื่องจากตำแหน่งจำกัด ก็ดูผลงาน คุณสมบัติ อาวุโสทางการเมือง ด้วยวุฒิ ประสบการณ์ ความเหมาะสมกับตำแหน่งที่พรรคชาติไทยได้รับว่ามีมากน้อยขนาดไหน เราก็ตัดสินกัน ด้วยปัจจัยต่างๆ เหล่านั้น ความช่วยเหลือที่มีต่อพรรค เคยช่วยเหลือพรรค แสดงผลงานให้พรรคได้เห็นมากน้อยขนาดไหนให้ความร่วมมือกับพรรคดีมีัย ประชุมพรรคบ่อยมีัย มาประชุมสภาบ่อยหรือเปล่า นี่คือปัจจัยที่ประกอบการพิจารณา มีตำแหน่งในการบริหารงานของพรรคหรือไม่..."

³⁶ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

³⁷ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส.สุพรรณบุรี และ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงวิธีการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองของพรรค ชาติไทยว่า ³⁸

"...จัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีไปตามแต่ละภาคส่วนใหญ่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาค อีสาน ภาคใต้ ดูโควต้ากระจายไปทั่ว ไม่อยู่กระจุกเดียวกัน ถ้าหากจะอยู่ที่ดูที่ความรู้ความ สามารถ แล้วเป็นผู้ที่เกื้อกูลพรรค ช่วยเหลือพรรคอาวุโสของพรรคอะไรท่านองนี้ ก็มา หลายรูปหลายแบบ..."

นายสุชน ชามพูนท รองเลขาธิการพรรคชาติไทย ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วย ว่าการกระทรวงการคลัง กล่าววว่า ³⁹

"...การจัดสรรตำแหน่งผู้บริหารในคณะรัฐบาล เขาแบ่ง เป็นภาคแล้ว เลือกบุคคลที่ เหมาะสมในแต่ละภาคหมุนเวียนกันไป ผมเป็นกรรมการบริหารพรรคด้วยเป็นรองเลขาธิการ พรรค..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของนายชุมพล ศิลอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และนายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้เราเห็นได้ว่า ผู้ที่จะได้รับการจัดสรร ผลประโยชน์นั้นจะต้องผ่านการมีตำแหน่งในการบริหารของพรรคมาก่อน แม้ว่า คุณสมบัติด้านอื่น เหมาะสม ก็อาจไม่ได้รับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีให้ ซึ่งอาจพิจารณาจากตารางที่ 16 แสดงการ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคชาติไทยของคณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทย ปี 2531 และ ตารางที่ 17 แสดงการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคชาติไทย ตั้งแต่มีการตั้งพรรคชาติไทยจน ถึงปัจจุบัน (หลังการเลือกตั้ง 24 กค. 2531) ดังนี้

³⁸ สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

³⁹ สัมภาษณ์นายสุชน ชามพูนท, รองเลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, 10 มกราคม 2533 .

ตารางที่ 16 แสดงการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของพรรคชาติไทยของคณะกรรมการบริหารพรรค
ชาติไทย ปี 2531

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งบริหาร ในพรรค	ตำแหน่ง รมช. กระทรวง	เงินเดือน	หมายเหตุ
1	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	หัวหน้าพรรค	นายกรัฐมนตรีและ รมว. กลาโหม	30,000 27,000	
2	พล.ต.อ.ประमाण อติเรกสาร	ประธานที่ปรึกษา พรรค	รมว.มหาดไทย	27,000	9 มค.33
3	นายบรรหาร ศิลปอาชา	เลขาธิการพรรค	รมว.อุตสาหกรรม	27,000	มีการโยก ย้ายลับ เปลี่ยน ตำแหน่ง ของทั้ง สองฝ่าย
4	นายประมวล สภาวสุ	รองหัวหน้าพรรค	รมว. การคลัง	27,000	
5	นายอนรรฆรัตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	"	รมว. สำนักนายก รัฐมนตรี	27,000	
6	นายเสนาะ เทียนทอง	"	รมช. มหาดไทย	27,000	
7	นายประทวน รมยานนท์	"	รมช. คมนาคม	27,000	
8	นายทวีช กสันประทุม	"	รมว. ทบวง มหาวิทยาลัย	27,000	
9	นายปัญญา เกสรทอง	"	ประธานสภา ผู้แทนราษฎร	30,000	
10	นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ	"	รมว. สำนักนายก รัฐมนตรี	27,000	

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งบริหาร ในพรรค	ตำแหน่ง รมต., รมช.กระทรวง	เงินเดือน	หมายเหตุ
11	นายอดุมศักดิ์ ทั้งทอง	รองเลขาธิการ พรรค	รมช. เกษตรและ สหกรณ์	27,000	
12	นายสุชน ชามพูนท	"	รมช. การคลัง	27,000	
13	นายกร ทัพพะรังสี	"	รมว. สำนักนายก รัฐมนตรี	27,000	
14	นายสกุล ศรีพรหม	กก.บริหารพรรค	รมช. ศึกษาธิการ	27,000	
15	นายชูชีพ หายสวัสดิ์	กก.บริหารพรรค	รมช. พาณิชย์	27,000	
16	พล.ต.ท. จำรัส มังคาร์ตัน	"	รมว. ยุติธรรม	27,000	
17	นายประสงค์ บูรณพงศ์	"	รมช. อุตสาหกรรม	27,000	
18	นายดลิต รั้งศิริ	"	รมช. อุตสาหกรรม	27,000	

ที่มา : ตัดแปลงจากกองกลาง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 แสดงการดำรงตำแหน่งทางการเมืองรัฐมนตรีของพรรคชาติไทย ตั้งแต่ปี
2518-ปัจจุบัน

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
1	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	รมช. กระทรวงต่าง ประเทศ	19 มี.ค.18	เลขาธิการพรรค
			"สหพรรค" มี มรว. ศึกฤทธิ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	
		รมว. อุตสาหกรรม	17 เม.ย.19	เลขาธิการพรรค
			"จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	
		รมว. อุตสาหกรรม	12 พ.ค.22	รองหัวหน้าพรรค พล เอก เกรียงศักดิ์ ชมนันท์
			รมว. อุตสาหกรรม	2523
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	นายกรัฐมนตรี	รองนายกรัฐมนตรี	11 ส.ค. 29	หัวหน้าพรรค พลเอกเปรม ติณสูล- ฉานนท์ เป็นนายก รัฐมนตรี
		นายกรัฐมนตรี	4 ส.ค.31	หัวหน้าพรรค

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
2	พลตรีประมาณ อติเรกสาร	รองนายกรัฐมนตรี และ รมว. กลาโหม	19 มี.ค.18 "สหพรรค" มี มรว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	เลขาธิการพรรค
		รองนายกรัฐมนตรี และ รมว. เกษตรและ สหกรณ์	17 เม.ย.2519 "จตุรพรรค" โดย มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	หัวหน้าพรรค
		รองนายกรัฐมนตรี	12 พ.ค.22	หัวหน้าพรรค พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ เป็น นายกรัฐมนตรี
		รองนายกรัฐมนตรี	2523	พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
	พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร	รมว. มหาดไทย รมว. อุตสาหกรรม	9 ส.ค.31 9 ม.ค.33	ประธานที่ปรึกษา พรรค พลเอกชาติชาย ชูณหะวัณ เป็น นายกรัฐมนตรี

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
3	นายบรรหาร ศิลปอาชา	รมช. อุตสาหกรรม	17 เมย. 2519	กรรมการบริหารพรรค "จตุรพรรค"
				ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช
		รมช. เกษตรและ สหกรณ์	12 พค. 2522	เลขาธิการพรรค พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมนันท์ เป็น นายกรัฐมนตรี
		รมว. เกษตรและ สหกรณ์	2523 พค. เอก	เลขาธิการพรรค เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
		รมว. คมนาคม	11 สค. 29	เลขาธิการพรรค พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี
		รมว. อุตสาหกรรม	9 สค. 31	รัฐบาล เลขาธิการพรรค
4	นายประมวล สภาวสุ	รมว. มหาดไทย	9 มค. 33	
				พลเอกชาติชาย ชุนหะวัน
		รมว. อุตสาหกรรม	11 สค. 29	รองหัวหน้าพรรค พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
		รมว. คลัง	9 สค.31	
			พล เอกชาติชาย ชุนทะวัน เป็น นายกรัฐมนตรี	
5	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ	รมช. เกษตรและ สหกรณ์	17 เมย.19 "จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
		รมว. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ การพลังงาน	12 พค.22 พล เอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
		รมว. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ การพลังงาน	2523 พล เอก เปรม ตินสุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี	
		รมว. เกษตรและ สหกรณ์ แทน	2524 พล เอกเปรม	รองหัวหน้าพรรค
		พันตำรวจเอก กฤษ สังขทรัพย์ ที่ถึงแก่กรรม	ตินสุลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	
		รมว. มหาดไทย	9 มค.32	รองหัวหน้าพรรค
			พล เอกชาติชาย ชุนทะวัน	

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
6	นายเสนาะ เทียนทอง	รมว. เกษตรและ สหกรณ์	11 สค.29 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
		รมว.มหาดไทย	9 สค.31 พลเอกชาติชาย ชุนทะวัน เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
7	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	รมช.พาณิชย์	11 สค.29 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
		รมว.พาณิชย์	9 สค.31 พลเอกชาติชาย ชุนทะวัน เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
8	นายประทวน ร่มยานนท์	รมช. เกษตรและ สหกรณ์	11 สค.29 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
		รมช. คมนาคม	9 สค.31 พลเอกชาติชาย ชุนทะวัน เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
9	พลตรีศิริ สิริโยธิน	รมว. คมนาคม	19 มี.ค.18 "สหพรรค" ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค
		รมว. ศึกษาธิการ	17 พค.19 "จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	รองหัวหน้าพรรค (ถึงแก่กรรม)
10	นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์	รมช.มหาดไทย	17 เม.ย.19 "จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
11	พ.ต.อ. กฤษ สัจจทรัพย์	รมช. เกษตรและ สหกรณ์	12 พค.22 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ เป็นนายก รัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
		รมช. เกษตรและ สหกรณ์	2523 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	" (ถึงแก่กรรม)

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
12	พลโทชาย อังคุโชติ	รมว. สำนักนายก	2523 พล เอก เปรม ดิณสุลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
13	นายวิเชียร เวชสวรรค์	รมช. คมนาคม	2523 พล เอก เปรม ดิณสุลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	"
		รมช. มหาดไทย	2524 พล เอก เปรม ดิณสุลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	"
14	พ.อ. ประกอบ ประยูรโกศราช	รมช. มหาดไทย	19 มี.ค. 18 "สหพรรค" ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
15	น.ท. ทินกร พันธุ์กระวี	รมว. คลัง	19 มี.ค. 18 "สหพรรค" ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	"

ลำดับ ที่	ชื่อ	ดำรงตำแหน่ง	รัฐบาล	ตำแหน่งในการบริหาร พรรคชาติไทย
		รมช. คลัง	17 เมย.19 "จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	"
		รมว. คมนาคม	2523 พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
		รมว. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการ พลังงาน	2524 พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรี	"
16	นายดาบชัย อัครราช สทกรณ์	รมช. เกษตรและ สหกรณ์	19 มีค.2518 "สหพรรค" ม.ร.ว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	กรรมการบริหารพรรค
		รมช. ศึกษาธิการ	17 เมย. 19 "จตุรพรรค" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็น นายกรัฐมนตรี	"

จากตารางที่ 17 เราจะพบว่า กรรมการบริหารพรรคชาติไทย มิได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีทั้งหมด จึงน่าพิจารณาว่า กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ที่ยังเหลืออยู่ มิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีนั้นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด โปรดดูตารางที่ 18 แสดงรายชื่อกรรมการบริหารพรรคชาติไทยที่มีได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นา

ตารางที่ 18 แสดงรายชื่อเฉพาะกรรมการบริหารพรรคชาติไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นา

ลำดับที่	ชื่อ	ตำแหน่งบริหาร ในพรรค	ตำแหน่งทางการเมือง ที่ได้รับแต่งตั้ง	เงินเดือน	หมายเหตุ
1	นายสอาด ปิยวรรณ	รองหัวหน้าพรรค	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	
2	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	กก.บริหารพรรค	"	22,000	
3	นายชุมพล ศิลปอาชา	"	"	22,000	
4	นายไพโรจน์ เกรือรัตน์	"	"	22,000	
5	นายวิรวรร สวัสดิธรรม	รองเลขาธิการพรรค	"	22,000	
6	นายกมล จิระพันธ์วานิช	กก.บริหารพรรค	ประจำสำนักเลขา- ธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	
7	นายกิตติศักดิ์ หัตถ หัตถสงเคราะห์	"	"	17,550	
8	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	"	เลขานุการรมว.คลัง	17,550	
9	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	"	ผู้ช่วยเลขานุการ รมว.คมนาคม	16,700	
10	นายประภัตร โพธิสุธน	"	-	-	
11	นายประสานต์ บุญมี	"	ผู้ช่วยเลขานุการ มหาดไทย	16,700	

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งบริหาร ในพรรค	ตำแหน่งทางการ เมืองที่ได้รับแต่งตั้ง	เงินเดือน	หมายเหตุ
12	นางพวงเล็ก บุญเชียง	"	เลขานุการ รมว. มหาตไทย	17,550	
13	นายยุทธ อังกินันท์	"	-	-	
14	นายสมาน ภูมิภักดิ์	"	เลขานุการ รมว. มหาตไทย	17,550	ลาออกจาก ตำแหน่งแล้ว
15	นายสุขุม เลาวินยศิริ	"	-	-	
16	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	รองโฆษกพรรค	รองโฆษกประจำ สำนักนายกรัฐมนตรี	19,250	
17	พลโท เอนก บุญยดี	กก.บริหารพรรค	ประจำสำนัก เลขานุการ การนายกรัฐมนตร	17,550	
18	ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	รองโฆษกพรรค	ประจำสำนัก เลขานุการ ธิการนายกรัฐมนตร	15,050	ลาออก เพื่อไป สมัครรับ เลือกตั้ง เป็นผู้ว่า กทม.
19	นายสมศักดิ์ ชายด้อยกิจ	"	ประจำสำนัก เลขานุการ การนายกรัฐมนตร	17,550	
20	พันตรี เทอดฤทธิ์ บุญฤทธิ์	"	ประจำสำนัก เลขานุการ ธิการนายกรัฐมนตร	15,050	

ที่มา : ดัดแปลงจากกองกลาง สำนักเลขานุการรัฐมนตรี

จากตารางที่แสดงไว้ข้างต้นนี้ เราจะพบว่า กรรมการบริหารพรรคชาติไทยทุกคน มีตำแหน่งเป็นข้าราชการการเมืองแทบทุกคน ดังนั้น สิ่งที่เราควรนำมาพิจารณาก็คือ ส.ส.พรรค ชาติไทย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการการเมืองโดยทั้งหมดหรือไม่ โปรดพิจารณาตาราง ที่ 19 แสดงรายชื่อ ส.ส.พรรคชาติไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตารางที่ 19 แสดงรายชื่อสมาชิกพรรคชาติไทย ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการ การเมือง

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	หมายเหตุ
1	นายกมล จิรพันธ์วานิช	ประจำสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี	17,550	ส.ส. ลพบุรี, กก.บริหารพรรค ชาติไทย
2	นายนิยม วรปัญญา	"	17,550	ส.ส. ลพบุรี
3	พลโทเอนก บุญยถิ	"	17,550	ส.ส. ลพบุรี กก.บริหารพรรค ชาติไทย
4	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	"	17,550	ส.ส. อุตรธานี, กก.บริหารพรรค ชาติไทย
5	นายสีหนาท ภาชา	"	17,550	ส.ส. ชัยภูมิ
6	นายแถม ดิบุญมี ณ ชุมแพ	"	17,550	ส.ส. ขอนแก่น
7	นายทรงยศ รามสูตร	"	17,550	ส.ส. หนองคาย
8	นายบุญเกิด นาคดี	"	17,550	ส.ส. สุรินทร์
9	นายพิชิต ธีระรัชตานนท์	"	17,550	ส.ส. บุรีรัมย์
10	น.ส. พูนสุข โลหะโชติ	"	17,550	ส.ส. น่าน
11	นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	"	17,550	ส.ส. ระยอง

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	หมายเหตุ
12	นายนิพนธ์ วิไลยุทธศาสตร์	ประจำสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี	17,550	ส. ส. ย่างทอง
13	นายบุญเลิศ สว่างกุล	"	17,550	ส. ส. แม่ฮ่องสอน
14	จ. ส. อ. อนันต์ สุขสันต์	"	17,550	ส. ส. ชัยนาท
15	นายชวลิต มหาจันทร์	"	17,550	ส. ส. ชัยภูมิ
16	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	"	17,550	ส. ส. อุตรดิตถ์
17	นายศุภสิทธิ์ เตชะตานนท์	"	17,550	ส. ส. ขอนแก่น
18	นายระวี กิ่งควางค์	"	17,550	ส. ส. มุกดาหาร
19	นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร	"	16,700	ส. ส. สกลนคร
20	นายวิเศษ ใจใหญ่	"	17,550	ส. ส. ประจวบ-
21	นายเรวดี จินดาพล	"	17,550	ส. ส. ภูเก็ต
22	นายเยี่ยม ทองใจสด	"	16,700	ส. ส. เพชรบูรณ์
23	นายเสน่ห์ โสริน	"	16,700	ส. ส. สกลนคร
24	นายประเสริฐ สุขวัฒน์	"	16,700	ส. ส. สมุทรปราการ
25	นายถวิล จันทระประสงค์	"	16,700	ส. ส. นนทบุรี
26	นายพลสวัสดิ์ ไทตระไวศยะ	"	15,050	ส. ส. อุบลราชธานี
27	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	"	15,050	ส. ส. หนองคาย
28	นายบุญเสริม ดาวรกุล	"	15,050	ส. ส. พิจิตร
29	นายภิมุข อังกินันท์	"	17,550	ส. ส. เพชรบุรี
30	นายสุนทร วิลาวลัย	"	17,550	ส. ส. ปราจีนบุรี
31	นายชูชาติ หาญสวัสดิ์	"	17,550	ส. ส. ปทุมธานี
32	นายจองชัย เทียงธรรม	"	17,550	ส. ส. สุพรรณบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	หมายเหตุ
33	นายวิสันต์ เดชเสน	ประจำสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี	17,550	ส.ส.ยโสธร
34	นายลำพอง พิลาสมบัติ	เลขานุการประจำสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	ส.ส.นครราชสีมา
35	นายสอาด ปิยวรรณ	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	รองหัวหน้าพรรค, ส.ส.ลำปาง
36	นายชุมพล ศิลปอาชา	"	22,000	กรรมการบริหาร พรรค, ส.ส. สุพรรณบุรี
37	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	"	22,000	กรรมการบริหาร พรรค, ส.ส. เชียงใหม่
38	นายไพโรจน์ เครือรัตน์	"	22,000	กรรมการบริหาร พรรค, ส.ส. ศรีสะเกษ
39	นายวีรवार สิทธิธรรม	"	22,000	รองเลขาธิการ พรรค, ส.ส. นครพนม
40	นายวิรัช รัตนเศรษฐ์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	15,050	ส.ส.นครราชสีมา
41	นายเจริญ ภัคดีวานิช	"	22,000	ส.ส.พัทลุง
42	นายปิยะ อังกินันท์	ที่ปรึกษานายก	22,000	ส.ส.เพชรบุรี

ที่มา : ดัดแปลงมาจากกองกลาง สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จากตารางที่ 16 แสดงการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของกลุ่มผู้นำพรรค ทำให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีให้ คือ ผู้ที่มีตำแหน่ง กรรมการบริหารพรรคชั้นนำทั้งสิ้น ดังนั้น ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค จึงเป็นบันไดขั้นแรกของการที่จะได้รับการจัดสรรผลประโยชน์ และการเข้าสู่ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้น ดูที่ความเป็นอาวุโสทางการเมือง เป็นสำคัญแรก ความช่วยเหลือแก่อุทธรณ์ที่มีต่อพรรคเป็นลำดับที่สอง ความเป็นผู้อาวุโสทางการเมือง ในความหมายของพรรคชาติไทยอาจจะได้แก่การเป็น ส.ส.มาแล้วหลายสมัย และความช่วยเหลือแก่อุทธรณ์ที่มีต่อพรรคนั้นอาจหมายถึงความช่วยเหลือทั้งในด้านกำลังกายและกำลังทรัพย์ตลอดจนการสละเวลาให้แก่พรรคชาติไทย

ปรากฏว่ามี ส.ส. พรรคชาติไทยที่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวม 12 คนคือ

1. นายเรวัต คีรินกุล	ส.ส. กาญจนบุรี	
2. นายประสิทธิ์ จันทาทอง	ส.ส. หนองคาย	
3. นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	ส.ส. นครสวรรค์	
4. นายวิทยา บันอาสา	ส.ส. อุบลราชธานี	(จากพรรคประชาชน)
5. พล.อ. หาญ ลีนานนท์	ส.ส. นครราชสีมา	(")
6. นายธนิศ ไตรวุฒิ	ส.ส. ตราด	(")
7. นายนิกร จานง	ส.ส. สงขลา	(")
8. นายพิทักษ์ รั้งชัยธรรม	ส.ส. ตรัง	(")
9. นายจิตรนต์ คชสิทธิ์	ส.ส. ชุมพร	(")
10. นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม	ส.ส. ศรีสะเกษ	(")
11. นายจาดูรนต์ ฉายแสง	ส.ส. ฉะเชิงเทรา	(")
12. นายพิชัย มงคลวิรุฬ	ส.ส. กาฬสินธุ์	(")

อนึ่งตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้น เดิมพรรคชาติไทยกำหนดไว้ในข้อบังคับพรรคชาติไทย พ.ศ. 2525 กำหนดไว้เพียง 29 คน ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็น "ไม่น้อยกว่า 35 คน แต่ไม่เกิน 45 คน" ⁴⁰

⁴⁰ ข้อบังคับพรรคชาติไทย แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532 หมวด 3 ส่วนที่ 1 ข้อ 14 หน้า 14.

สำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคชาติไทยนั้น นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ดังนี้ ⁴¹

"...ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค เราเปิดกว้างอยู่แล้ว เพราะมีตำแหน่งกรรมการบริหารอยู่มาก เกือบทุกคนมีโอกาสเป็นกรรมการบริหาร ส่วนที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารที่มีตำแหน่งรองรับกันทุกคน ในรูปของกรรมการชุดต่างๆ เกือบ 10 กว่าชุด ทำงานให้พรรค ความเป็นอาวุโสทางการเมืองก็สำคัญ กรรมการชุดอื่นๆ มีอยู่ตามข้อบังคับของพรรค กรรมการในพรรค กรรมการในสภา กรรมการในรัฐบาล ในกรณีที่เราไปร่วมกับเขาอยู่..."

จำนวนกรรมการบริหารพรรคชาติไทยในปัจจุบันมี 45 คน เป็น ส.ส. 38 คน และผู้ที่มีชื่อ ส.ส. จำนวน 7 คน

อย่างไรก็ตาม เมื่อจำนวนตำแหน่งรัฐมนตรีที่พรรคชาติไทยได้รับโควต้ามามีไม่พอที่จะแต่งตั้ง ส.ส.พรรคชาติไทย ที่เป็นกรรมการบริหารพรรคเป็นรัฐมนตรีได้หมด ดังนั้นจึงมีการแต่งตั้ง ส.ส.พรรคชาติไทยที่เป็นกรรมการบริหารพรรคและมิได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีไปดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมืองดังตารางที่ 18 แสดงรายชื่อกรรมการบริหารพรรคชาติไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่น นอกจากนี้ ส.ส.พรรคชาติไทย ยังได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เลขานุการรัฐมนตรีและผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรี ดังตารางที่ 20 ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532

ตารางที่ 20 แสดงรายชื่อ ส.ส.พรรคชาติไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เลขานุการ, ผู้ช่วย เลขานุการรัฐมนตรี

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		หมายเหตุ
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	
1	นายสุชาติ ตันเจริญ	ผู้ช่วยเลขานุการ รมว. สาธารณสุข	16,700	ส.ส. ฉะเชิงเทรา
2	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	เลขานุการ รมว. การคลัง	17,550	ส.ส. นครปฐม, กก.บริหารพรรค
3	จ.ส.อ. ทรงธรรม บัญญัติ	ผู้ช่วยเลขานุการ รมว. คมนาคม	16,700	ส.ส. เชียงราย, กก.บริหารพรรค
4	นายประสานต์ บุญมี	ผู้ช่วยเลขานุการ รมว. อุตสาหกรรม	17,550	ส.ส. พะเยา, กก.บริหารพรรค
5	นายพวงเล็ก บุญเชียง	(เลขานุการ รมว. อุตสาหกรรม 9 สค.31-8 มค.33) เลขานุการ รมว.มหาดไทย	17,550	ส.ส. พะเยา, กก.บริหารพรรค
6	นายยุทธ อังกินันท์	เลขานุการ รมว. ยุติธรรม	17,550	ส.ส. เพชรบุรี, กก.บริหารพรรค
7	นายสมาน ภูมิภักดิ์	เลขานุการ รมว.มหาดไทย (9 สค.31-8 มค.33)	17,550	ส.ส. ปราจีนบุรี, กก.บริหารพรรค (ลาออกจาก ตำแหน่งหลังการ เปลี่ยนตัว รมว.มหาดไทย เป็นนายบรรหาร ศิลปอาชา เมื่อ 9 มค.33)

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและเงินเดือน ดำรงตำแหน่ง	เงินเดือน	หมายเหตุ
8	นายจิระ มงคลรังษี	ผู้ช่วยเลขานุการ รว.มหาดไทย	16,700	ส.ส.ราชบุรี
9	นายต่อสู้อ ลัทธีกุล	เลขานุการ รว.ประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี (กร ทัพพะรังสี)	17,550	ส.ส.บุรีรัมย์
10	นายบุรินทร์ หิรัญบุรณะ	(เลขานุการ รว. ประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี (อนุวรรตน์ รัตนพงศ์ศิริ 9 สค.31- 31 มค.33) เลขานุการ รว. อุตสาหกรรม	17,550	ส.ส.ปราจีนบุรี แต่งตั้งใหม่หลัง จาก พล.ต.อ.ประภาณ อดิ เรกสาร รว.อุตสาหกรรม 9 มค.33
11	นายลำพอง พิลาสมบัติ	ที่ปรึกษา รว. สำนักนายกรัฐมนตรี (กร ทัพพะรังสี)		ส.ส.นครราชสีมา
12	นายวิทยา เทียนทอง	ผู้ช่วยเลขานุการ รว.พาณิชย์	16,700	ส.ส.ปราจีนบุรี
13	นายวิรัช รัตนเศรษฐ์	ผู้ช่วยเลขานุการ รว.การคลัง	16,700	ส.ส.นครราชสีมา
14	นายสมศักดิ์ ปรีศน่านทกุล	ผู้ช่วยเลขานุการ รว. ศึกษาธิการ	16,700	ส.ส.อ่างทอง
15	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	เลขานุการ รว.ทบวงมหา- วิทยาลัย	17,550	ส.ส.ราชบุรี
16	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ผู้ช่วยเลขานุการ รว. เกษตรและสหกรณ์	16,700	ส.ส.ประจวบ- คีรีขันธ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	หมายเหตุ
17	นายเสริมศักดิ์ การุณ	เลขานุการ รมว. สำนักนายก รัฐมนตรี (บุญเอื้อ ประเสริฐ- สุวรรณ)	17,550	ส.ส. ระยอง
18	นายอนุรักษ์ จุริมาศ	เลขานุการประธานสภาผู้แทน ราษฎร (นายบัญญัติ เกสรทอง)	17,550	ส.ส. ร้อยเอ็ด
19	นายทศพล สังขทรัพย์	เลขานุการ รมว. สำนักนายก รัฐมนตรี ผู้ช่วยที่ปรึกษาประจำรัฐสภา	17,550	ส.ส. เลย

ที่มา : ดัดแปลงมาจากกองกลาง สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จากตารางที่ 16, ตารางที่ 17, ตารางที่ 18, ตารางที่ 19 และตารางที่ 20 แสดงไว้ข้างต้นนั้นเราจึงผลสรุปได้ว่า ในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ ส.ส. พรรคชาติไทยนั้น ลำดับแรกได้แก่ กลุ่มผู้นำพรรค ลำดับที่สองได้แก่ ส.ส. ของพรรคที่มีบทบาทหรือประสบการณืในทางการเมืองมามาก และสังกัดอยู่พรรคชาติไทยเป็นนาน ส่วน ส.ส. ที่เพิ่งย้ายสังกัดเข้ามา เช่น ส.ส. จากพรรคประชาชน ซึ่งนำโดยพลเอกหาญ ลีนานนท์ ยังมีได้รับการแต่งตั้งให้ได้รับตำแหน่งใด ๆ จึงอาจสรุปการจัดสรรผลประโยชน์ในพรรคชาติไทยตามรายชื่อ ส.ส. ทั้งหมดได้ดังนี้

ตารางที่ 21 แสดงรายชื่อ ส.ส. ทั้งหมดของพรรคชาติไทยและการแต่งตั้งได้รับผลประโยชน์จากการจัดสรรตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	ส.ส. จังหวัด
1	พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์	รมว. ยุติธรรม	27,000	กาญจนบุรี
2	นายเรวัต ศิริบุญกุล	-	-	กาญจนบุรี
3	นายสุชาติ ดันเจริญ	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. สาธารณสุข	16,700	ฉะเชิงเทรา
4	จ.ส.อ. อนันต์ สุขสันต์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ชัยนาท
5	นายประสานต์ บุญมี	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. มหาดไทย	16,700	นครปฐม
6	นายชาญชัย ปทุมารักษ์	เลขาธิการ รมว. คลัง	17,550	นครปฐม
7	นายถวิล จันทร์ประสงค์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	16,700	นนทบุรี
8	นายสมาน ภูมมะกาญจนะ	เลขาธิการ รมว. มหาดไทย (ลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการ รมว. มหาดไทยแล้ว)	17,550	ปราจีนบุรี
9	นายสุนทร วิลาวลัย	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ปราจีนบุรี
10	นายบุญส่ง สมใจ	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ปราจีนบุรี
11	นายเสนาะ เทียนทอง	รมช. มหาดไทย	27,000	ปราจีนบุรี
12	นายวิทยา เทียนทอง	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. พาณิชย์	16,700	ปราจีนบุรี
13	นายบุรินทร์ หิรัญบุรณะ	เลขาธิการ รมว. อุตสาหกรรม	17,550	ปราจีนบุรี
14	นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง	รมช. เกษตรและสหกรณ์	27,000	ประจวบคีรีขันธ์
15	นายสำเภา ประจวบเหมาะ	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. เกษตร และสหกรณ์	16,700	ประจวบคีรีขันธ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	ส.ส. จังหวัด
16	นายวิเศษ ใจใหญ่	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ประจวบคีรีขันธ์
17	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์	รมช.พาณิชย์	27,000	ปทุมธานี
18	นายชูชาติ หาญสวัสดิ์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ปทุมธานี
19	นายประมวล สภาวสุ	รมว.คลัง	27,000	พระนครศรีอยุธยา
20	นายปิยะ อังกินันท์	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	เพชรบุรี
21	นายยุทธ อังกินันท์	เลขานุการ รมว.ยุติธรรม	17,550	เพชรบุรี
22	นายภิมุข อังกินันท์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	เพชรบุรี
23	นายจิระ มงคลรังษี	ผู้ช่วยเลขานุการ รมว.มหาดไทย	16,700	ราชบุรี
24	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	เลขานุการ รมว.ทบวงมหาดไทย	17,550	ราชบุรี
25	นายทวีช กลิ่นประทุม	รมว.ทบวงมหาวิทยาลัย	27,000	ราชบุรี
26	นายเสริมศักดิ์ การุณ	เลขานุการ รมว.สำนักนายก รัฐมนตรี	17,550	ระยอง
27	นายสมศักดิ์ ชาญต์ด้วยกิจ	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ระยอง
28	นายกมล จิระพันธ์วานิชย์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	ลพบุรี
29	พลโทเอนก บุญยดี	"	17,550	ลพบุรี
30	นายนิยม วรปัญญา	"	17,550	ลพบุรี
31	พล.ต.อ.ประมาณ อติเรกสาร	รมว.อุตสาหกรรม	27,000	สระบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน	เงิน เดือน	ส.ส. จังหวัด
		ดำรงตำแหน่ง		
32	นายประเสริฐ สุขวัฒน์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	16,700	สมุทรปราการ
33	นายบรรหาร ศิลปอาชา	รมว.มหาดไทย	27,000	สุพรรณบุรี
34	นายบุญเหลือ ประเสริฐ- วารณ	รมว. สำนักนายกรัฐมนตรี	27,000	สุพรรณบุรี
35	นายชุมพล ศิลปอาชา	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	สุพรรณบุรี
36	นายประภัตร โพธสุธน	-	-	สุพรรณบุรี
37	นายจองชัย เทียงธรรม	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	สุพรรณบุรี
38	นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. ศึกษาธิการ	16,700	อ่างทอง
39	นายนิพนธ์ วิชัยยุทธศาสตร์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	อ่างทอง
40	นายประทวน รมยานนท์	รมช.คมนาคม	27,000	เชียงราย
41	จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี	ผู้ช่วยเลขาธิการ รมว. คมนาคม	16,700	เชียงราย
42	นายสุรพันธ์ ชินวัตร	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	เชียงใหม่
43	น.ส. พูนสุข โฉมสะอาด	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	น่าน
44	นายดุสิต ริงคสิริ	รมช.อุตสาหกรรม	27,000	แพร่
45	นายบุญเสริม ถาวรกุล	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	15,050	พิจิตร
46	นายบัญญัติ เกสรทอง	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	16,700	เพชรบูรณ์
47	นายเยี่ยม ทองใจสด	ประจำสำนักเลขาธิการนายก	16,700	เพชรบูรณ์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	ส. ส. จังหวัด
48	นางพวงเล็ก บุญเชียง	เลขานุการ รมว.มหาดไทย	17,550	พะเยา
49	นายสุชน ชามพูนท	รมช. การคลัง	27,000	พิษณุโลก
50	นายบุญเสริม สว่างกุล	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	แม่ฮ่องสอน
51	นายสอาด ปิยวรรณ	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	ลำปาง
52	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	อุตรดิตถ์
53	นายเจริญ ภัคดีวานิช	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	15,050	พัทลุง
54	นายเรวดี จินดาพล	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	16,700	ภูเก็ต
55	นายวิฑูร หลั่งจี	-	-	สตูล
56	นายศุภสินธุ์ เตชะตานนท์	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,500	ขอนแก่น
57	นายแถม ตัญญูมี ณ ชุมแพ	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	ขอนแก่น
58	นายชวลิต มหาจันทร์	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	ชัยภูมิ
59	นายสีหนาท ภาษา	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	17,550	ชัยภูมิ
60	นายประสงค์ บุรณพงษ์	รมช. อุตสาหกรรม	27,000	นครพนม
61	นายวีรवार สิทธิธรรม	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	นครพนม
62	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	นายกรัฐมนตรี	30,000	นครราชสีมา
		รมว. กลาโหม	27,000	
63	นายสกุล ศรีพรหม	รมช. ศึกษาธิการ	27,000	นครราชสีมา

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	ส.ส. จังหวัด
64	นายสุขุม เล่าวัฒนศิริ	-	-	นครราชสีมา
65	นายกร ทัพพะรังสี	ร.ม.ว. สำนักนายกรัฐมนตรี	27,000	นครราชสีมา
66	นายวิรัช รัตนเศรษฐ์	ผู้ช่วยเลขาธิการ ร.ม.ว. คลัง	16,700	นครราชสีมา
67	นายลาพอง พิลาสมบัติ	เลขานุการประจำสำนักนายก รัฐมนตรี	17,550	นครราชสีมา
68	นายประกิจ พลเดช	-	-	บุรีรัมย์
69	นายต่อสู้อัฐิ ลัทธิกุล	เลขานุการ ร.ม.ว. ประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี	17,550	บุรีรัมย์
70	นายอนุวรรตน์ วัฒนพงษ์ศิริ	ร.ม.ว. สำนักนายกรัฐมนตรี	27,000	บุรีรัมย์
71	นายพิชิต อีระรัชตานนท์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	บุรีรัมย์
72	นายระวี กิ่งคำวงศ์	"	17,550	มุกดาหาร
73	นายวิสันต์ เดชเสน	"	17,550	ยโสธร
74	นายอนุรักษ จุริมาศ	เลขานุการรองประธานรัฐสภา	17,550	ร้อยเอ็ด
75	นางศิริพันธ์ จุริมาศ	-	-	ร้อยเอ็ด
76	นายทศพล สังขทรัพย์	ผู้ช่วยที่ปรึกษาประจำรัฐสภา	18,400	เลย
77	นายไพโรจน์ เครือรัตน์	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	ศรีสะเกษ
78	นายวีระ ไชยะเดชะ			ศรีสะเกษ
79	นายชาญชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	16,700	สกลนคร
80	นายเสน่ห์ โสรินทร์	"	16,700	สกลนคร
81	นายบุญเกิด นาคดี	"	17,550	สุรินทร์

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	ส.ส. จังหวัด
82	นายประสิทธิ์ จันทาทอง	"	17,550	หนองคาย
83	นายทรงยศ รามสูตร	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,500	หนองคาย
84	นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก	15,050	หนองคาย
85	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	17,550	อุดรธานี
86	นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	-	-	นครสวรรค์
87	นายพูลสวัสดิ์ โหตระไวศยะ	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	15,050	อุบลราชธานี
88	นายวิทยา ชันอาสา	จากพรรคประชาชน	-	อุบลราชธานี
89	พล.อ. ชาญ ลีนานนท์	จากพรรคประชาชน	-	นครศรีธรรมราช
90	นายธนิศ ไตรวุฒิ	"	-	ตราด
91	นายนิกร จ้างง	"	-	สงขลา
92	นายพิทักษ์ รั้งธีธรรม	"	-	ตรัง
93	นายจตุรนต์ คชสีห์	"	-	ชุมพร
94	นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม	"	-	ศรีสะเกษ
95	นายจตุรนต์ ฉายแสง	"	-	ฉะเชิงเทรา
96	นายพิชัย มงคลวิรุณ	"	-	กาฬสินธุ์

ที่มา : กองกลาง สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

โดยที่ข้อบังคับพรรคชาติไทยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2532 ส่วนที่ 4 ข้อ 30 วรรคสอง กำหนดว่า

"...ตำแหน่งทางการเมืองจะต้องแต่งตั้งจากสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตำแหน่งการเมืองที่จะได้รับแต่งตั้ง..."

พลตรีประมาณ อติเรกสาร ได้พูดถึงกรณีการแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองว่า ⁴²

...การคัดเลือกสมาชิกพรรคเข้าร่วมเป็นรัฐบาลพรรคชาติไทยมีระเบียบวินัยและเคารพกันในเรื่องอาวุโส ได้พยายามเลือกจังหวัดโดยแบ่งเป็น 4 ภาค เฉลี่ยให้ทุกภาคเข้ามาร่วมเป็นรัฐมนตรี สมาชิกพรรคนั้นมี 2 พวก คือ พวกหนึ่งสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร กับพวกที่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคชาติไทยให้ความสำคัญทัดเทียมกัน เพราะแม้ว่าพวกที่ไม่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เขาก็ช่วยพรรค อาจจะเป็นทางการเงิน หรือช่วยทางอื่นฯ ความสำคัญของเขา ก็มี เวลาจัดตั้งคณะรัฐมนตรีของพรรคชาติไทยต้องคละกัน จะมองข้ามสมาชิกที่อยู่เบื้องหลังมิได้..."

ดังนั้นพรรคชาติไทยจึงได้เสนอแต่งตั้งบุคคลภายนอกที่มีได้ เป็น ส.ส. สังกัดพรรคชาติไทย เป็นข้าราชการการเมือง จำนวน 23 คน ดังตารางที่ 22 ต่อไปนี้

42 สัมภาษณ์ พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรค, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, 26 กุมภาพันธ์ 2533.

ตารางที่ 22 แสดงรายชื่อผู้ที่มีได้เป็น ส.ส. ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการการเมือง
สายพรรคชาติไทย

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน		หมายเหตุ
		ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	
1	นายสวัสดิ์ วงศ์กวี	ประจำสำนักเลขาธิการนายก รัฐมนตรี	15,050	กก.บริหารพรรค
2	นายวิรัตน์ ตยางคนนท์	"	15,050	สมาชิกพรรค
3	นายเจริญ ภัคดีวานิช	"	15,050	"
4	พันตรีเทอดฤทธิ์ บุญฤทธิ์	"	13,600	รองโฆษกพรรค
	ร.ต.ท. เขาวรินทร์	"	13,600	รองโฆษกพรรค (ลาออก 14 พย.32 ตั้งนาย สมุน อยู่สมศรี แทน)
5	นายสมุน อยู่สมศรี	"	13,600	
6	นายประทีป เชิดธรินทร์	"	13,600	สมาชิกพรรค
7	นายประ เทศ ร่มยานนท์	"	16,700	"
8	นายอร่าม โฉ่หวัระ	"	17,550	กก.บริหารพรรค
	นายวรรณ ชันชื้อ	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	ลาออก 10 พค.32
	นายสมบัติ พานิชชีวะ	"	22,000	สมาชิกพรรค
	นายธรรมมา ปิ่นสุภาจนะ	"	22,000	"
				ลาออก 1 พค.32 แต่งตั้งนายไพบุลย์ พานิชชีวะ และ นายสงวน สัว่มโนมนต์ แทน

ลำดับ ที่	ชื่อ	ตำแหน่งและ เงิน เดือน ดำรงตำแหน่ง	เงิน เดือน	หมายเหตุ
9	นายไพบูลย์ พานิชชีวะ	"	22,000	สมาชิกพรรค
10	นายสงวน ส้วมโนมนต์	"	22,000	กก.บริหารพรรค
11	นายสนิท สอนมาก	ผู้ช่วย เลขานุการประจำสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	16,700	หัวหน้าสำนักงาน พรรคชาติไทย
12	นายบุญติด สุระประพจน์	"	16,700	สมาชิกพรรค
13	นางภาวณี เตชะตานนท์	"	16,700	"
14	นายสมน อยู่สมศรี	"	16,700	"
15	นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา	รองโฆษกสำนักนายกรัฐมนตรี	19,250	รองโฆษกพรรค ชาติไทย
16	พลเอกบัญชา สิงห์ศักดิ์	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	25,000	
17	นายบวรศักดิ์ ยุววรรณ	รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง	23,000	
18	นายเดช บุญหลง	รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง	23,000	
19	ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	21,050	
20	พลเอกวันชัย จิตตจางงค์	ที่ปรึกษานายกและที่ปรึกษา รมต. ว่าการกระทรวงกลาโหม (เตรียมงานความมั่นคงในด้าน ยุทธการของกระทรวงกลาโหม)	17,550	
21	พลเรือโทอ้อพล สิงหนรงค์	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	
22	นายบุญธง สงฆ์ประชา	ที่ปรึกษาประจำรัฐสภา	20,150	กก.บริหารพรรค
23	นายเย็นใจ เลาวหวนิช	ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	17,550	

ที่มา : กองกลาง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ผลประโยชน์ในทางการเมือง ในที่นี้ได้แก่ การมีอำนาจทางการเมือง นั่นคือ การจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองให้แก่ ส.ส.พรรคชาติไทย ซึ่งจากการที่ได้วิเคราะห์การดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้แก่ ส.ส.พรรคชาติไทย ในเบื้องต้นไปแล้ว นั้นอาจกำหนดลำดับความสูงสุดของตำแหน่งที่มีอำนาจทางการเมืองและประโยชน์ตอบแทนในส่วนของเงินเดือน (ที่นอกเหนือไปจากเงินเดือนประจำของ ส.ส. ของทุกคน)

ตารางที่ 23 แสดงลำดับตำแหน่งและเงินเดือนของข้าราชการการเมือง

ลำดับที่	ตำแหน่ง	เงินเดือน	หมายเหตุ
1	นายกรัฐมนตรี	30,000	
2	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	30,000	
3	รองนายกรัฐมนตรี	29,000	
4	รัฐมนตรี	27,000	
5	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	25,000	
6	รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	23,000	
7	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี	22,000	
8	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	21,050	
9	ที่ปรึกษาประธานสภา	20,150	
10	เลขานุการรัฐมนตรี	17,550	
11	ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรี	17,550	
12	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	19,250	
14	ประจำสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี	17,550	
13	ผู้ช่วยที่ปรึกษาประจำรัฐสภา	18,400	
15	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	30,000	
16	เลขานุการรองประธานรัฐสภา	17,550	

ที่มา : กองกลาง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และกองคลัง สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

ตารางที่ 24 แสดงรายชื่อ ส.ส.พรรคชาติไทยแยกตามจังหวัดและภาค

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาติไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
<u>ภาคกลาง</u>					
1	กาญจนบุรี	2	4	2	พล.ต.ท. จรรย์ส * มังคลารัตน์ เรวัต สิริบุญกุล
2	ฉะเชิงเทรา	2	4	2	สุชาติ ตันเจริญ, จาตุรนต์ ฉายแสง (จากพรรคประชาชน)
3	ชัยนาท	1	2	1	จ.ส.อ. อนันต์ สุขสันต์
4	นครปฐม	2	4	2	นายประสานต์ บุญมี นายชาญชัย ปทุมารักษ์
5	นนทบุรี	2	4	1	นายถวิล จันทระ- ประสงค์
6	ปทุมธานี	1	3	2	นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ ** นายชูชาติ หาญสวัสดิ์
7	ประจวบคีรีขันธ์	1	3	3*	นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง **, นายสำเภา ประจวบเหมาะ นายวิเศษ ใจใหญ่

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาวไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
8	ปราจีนบุรี	2	6	6*	นายสมาน ภุมมะกาญจนะ นายสุนทร วิชาวัลย์ นายบุญส่ง สมใจ นายเสนาะ เทียนทอง นายวิทยา เทียนทอง นายบุรินทร์ หิรัญบุรณะ
9	พระนครศรีอยุธยา	2	4	1	นายประมวล สภาวสุ **
10	เพชรบุรี	1	3	3*	นายปิยะ อังกินันท์ นายยุทธ อังกินันท์ นายภิมุข อังกินันท์
11	ระยอง	1	3	2	นายเสริมศักดิ์ การุญ นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ
12	ราชบุรี	2	5	3	นายจิระ มงคลรังษี นายสรอรรถ กลิ่นประทุม นายทวีช กลิ่นประทุม **
13	ลพบุรี	2	5	3	นายกมล จิระพันธุ์วิชย์ พลโท เอนก บุญยดี นายนิยม วรปัญญา
14	สมุทรปราการ	2	5	1	นายประ เสริฐ สุขวัฒน์
15	สระบุรี	1	3	1	พล.ต.อ.ประมาณ อติเรกสาร

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ทั้งหมด ชาติไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
16	สุพรรณบุรี	2	5	5*	นายบรรหาร ศิลปอาชา ** นายบุญเฮื้อ ประ เสริฐสุวรรณ ** นายชุมพล ศิลปอาชา นายประภัตร โพธสุธน นายจงชัย เทียนธรรม
17	อ่างทอง	1	2	2*	นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์ นายนิพนธ์ วิศิษฐ์ยุทธศาสตร์
18	ตราด	1	1	1	นายธนิศ ไตรวุฒิ

พรรคชาติไทยได้รวม 18 จังหวัด จำนวน ส.ส. 41 คน ในจำนวน ส.ส. ที่ต้อง
เลือกตั้งทั้งสิ้น 66 คน (เฉพาะจังหวัดที่ได้รับเลือก)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาวไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
<u>ภาคเหนือ</u>					
1	เชียงราย	3	7	2	จ. ส. อ. ทรงธรรม บัญญัติ ประทวน รมยานนท์ ** นายสุรพันธุ์ ชินวัตร
2	นครสวรรค์	3	7	1	สนอง รอดโพธิ์ทอง
6	น่าน	1	3	1	น. ส. พูนสุข โสโหเชติ
7	พะเยา	1	3	1	นางพวงเล็ก บุญเชียง
8	พิจิตร	2	4	1	นายบุญเสริม ถาวรกุล
9	พิษณุโลก	2	5	1	นายสุชน ชามพูนท **
10	เพชรบูรณ์	2	6	2	นายปัจจะ เกสรทอง ** นายเยี่ยม ทองใจสด
11	แพร่	1	3	1	นายดุสิต รั้งคสิริ **
12	แม่ฮ่องสอน	1	1	1	นายบุญเลิศ สว่างกุล
13	ลำปาง	2	5	1	นายสอาด ปิยวรรณ
14	อุตรดิตถ์	1	3	1	นายเชาวลิต สุขสวัสดิ์

พรรคชาติไทย รวม 14 จังหวัด จำนวน ส.ส. 14 คน ในจำนวน ส.ส. ที่ต้อง
เลือกตั้งทั้งสิ้น 22 คน (เฉพาะจังหวัดที่ได้รับเลือก)

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาวไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
<u>ภาคใต้</u>					
1	ชุมพร	1	2	1	นายจักรนนต์ คชสิทธิ์ (จากพรรค ประชาชนย้ายเข้ามา)
2	นครศรีธรรมราช	3	9	1	พล.อ.หาญ สีนานนท์ (จากพรรค ประชาชนย้ายเข้ามา)
3	พัทลุง	1	3	1	นายเจริญ ภัคดีวานิช
4	ภูเก็ต	1	1	1	นายเรวดี จินดาพล
5	สตูล	1	1	1	นายวิฑูร หลั่งจี
6	ตรัง	1	3	1	นายพิทักษ์ รั้งฉัตรธรรม (จากพรรคประชาชน)
7	สงขลา	3	7	1	นายนิกร จานง (จากพรรคประชาชน)

พรรคชาติไทย รวม 7 จังหวัด จำนวน ส.ส. 7 คน ในจำนวน ส.ส. ที่ต้อง
เลือกตั้งทั้งสิ้น 26 คน (เฉพาะจังหวัดที่ได้รับเลือก)

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวน เขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.ทั้งหมด ใน เขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาติไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u>					
1	ขอนแก่น	4	11	2	นายศุภสิทธิ์ เตชะตานนท์ นายแถม ดิบุญมี ณ ชุมแพ
2	ชัยภูมิ	3	7	2	นายชวลิต มหาจันทร์ นายสีหนาท ภาษา
3	นครพนม	2	4	2	นายประสงค์ บุรณพงศ์ ** นายวีรवार สิทธิธรรม
4	นครราชสีมา	6	15	6	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ** นายสกุล ศรีพรหม ** นายวิรัช รัตนา เศรษฐ์ นายกร ทัพพะรังสี ** นายลาฟอง พิลาสมบัติ นายสุขุม เลาว์ณยศิริ
5	บุรีรัมย์	3	9	4	นายประกิจ พลเดช นายต่อสู๋ สิทธิกุล นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ** นายพิชิต อีระรัชตานนท์
6	มุกดาหาร	1	2	1	นายระวี กิ่งคำวงศ์
7	ยโสธร	1	3	1	นายวิสันต์ เดชแสน
8	ร้อยเอ็ด	3	8	2	นายอนุรักษ์ จุริมาศ นางศิริพันธุ์ จุริมาศ

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาติไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
9	เลย	2	4	1	นายทศพล สังขทรัพย์
10	ศรีสะเกษ	3	8	3	นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นายวีระ ไชยะเดชะ นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม (จากพรรคประชาชน)
11	สกลนคร	2	6	2	นายเสน่ห์ โสรินทร์ นายชาญชัย พรหม สาขา ณ สกลนคร
12	สุรินทร์	3	8	1	นายบุญเกิด นาคดี
13	หนองคาย	2	5	3	นายประสิทธิ์ จันทาทอง นายทรงยศ รามสูตร นายไชยวัฒน์ พรหมประสิทธิ์
14	อุดรธานี	4	12	1	นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์
15	อุบลราชธานี	4	12	1	นายพูลสวัสดิ์ โหดระไวศยะ นายวิทยา บันอาสา (จากพรรคประชาชน)

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเขต เลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.ทั้งหมด ในเขตเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ชาติไทยที่ได้ รับเลือก	ชื่อ
16	กาฬสินธุ์	2	6	1	นายพิชัย มงคลวิรุณ (จากพรรคประชาชน)

พรรคชาติไทยได้ รวม 16 จังหวัด จำนวน ส.ส. 34 คน ในจำนวน ส.ส.ที่ต้อง
เลือกตั้งทั้งสิ้น 116 คน (เฉพาะจังหวัดที่ได้รับเลือก)

- หมายเหตุ
- * ยกทีม เข้ามา
 - ** ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีหลัง เป็นรัฐบาลแล้ว
 - *** ได้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร หลัง เป็นรัฐบาลแล้ว
 - **** ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลัง เป็นรัฐบาลแล้ว

ที่มา : ดัดแปลงมาจากเอกสารสรุปผลการสัมมนาเพื่อประเมินผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ.2531 เชิงปฏิบัติการ

จำนวน ส.ส. ของพรรคชาติไทย ในแต่ละภาค ในการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม
2531 สรุปได้ดังนี้

ภาคกลาง	39 คน (+ 2 คน จากพรรคประชาชน)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	31 คน (+ 3 คน จากพรรคประชาชน)
ภาคเหนือ	14 คน
ภาคใต้	3 คน (+ 4 คน จากพรรคประชาชน)

ภาคกลางเป็นภาคที่พรรคชาติไทยมี ส.ส.มากที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในส่วนนี้จึงจะวิเคราะห์ว่า เกณฑ์การจัดสรรผลประโยชน์ คือ ตำแหน่งทางการเมือง นั้น พรรคชาติไทยได้จัดสรรให้ ส.ส. ในแต่ละภาคเป็นจำนวนที่ตำแหน่ง และยึดถือตามโควตา จำนวน ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา หรือยึดตามโครงสร้างการบริหารพรรค เป็นเกณฑ์

ตารางที่ 25 แสดงการจัดโควตารัฐมนตรีของพรรคชาติไทยให้แก่ ส.ส.ในแต่ละภาค (ไม่รวม ส.ส. จากพรรคประชาชน)

ลำดับที่	ภาค	ได้รับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี/คน	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	จำนวน ส.ส.
1	กลาง	8	-	39
2	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	-	31
3	ภาคเหนือ	3	1	14
4	ภาคใต้	-	-	3

จากตารางข้างบนนี้ เราจะพบว่า พรรคชาติไทยเฉลี่ยโควตารัฐมนตรี ให้แก่ 3 ภาคตามจำนวน ส.ส. ที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นลำดับแรก ต่อมาการพิจารณาหาผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น (ขึ้นอยู่กับกรณีตำแหน่งในกรรมการบริหารพรรคเป็นสำคัญ) เป็นไปตามคำให้สัมภาษณ์ของ นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี คือ ⁴³

"... เนื่องจากตำแหน่งจำกัด ก็ดูผลงาน คุณสมบัติ ยาวุโสทางการเมือง ด้วยวุฒิคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความเหมาะสมกับตำแหน่งที่พรรคชาติไทย ได้รับมามีอย่างน้อยขนาดไหน เราก็ตัดสินกันด้วยปัจจัยต่างๆ เหล่านั้น ความช่วยเหลือที่มีต่อพรรค เคยช่วยเหลือพรรค แสดงผลงานให้พรรคได้เห็นมาอย่างน้อยขนาดไหน ให้ความร่วมมือกับพรรคดีมีประชุมพรรคบ่อยมี มาประชุมสภาบ่อยหรือ เปล่า นี่คือปัจจัยที่ประกอบการพิจารณา มีตำแหน่งในการบริหารงานของพรรคหรือไม่..."

⁴³ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532

นายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีในพรรค ชาติไทยว่า ⁴⁴

“...จัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี ไปตามแต่ละภาคส่วนใหญ่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาค อีสาน ภาคใต้ ดูโควต้ากระจายไปทั่ว ไม่อยู่จุดเดียวกัน ถ้าหากจะอยู่ที่คู่ที่ความรู้ความ สามารถ แล้ว เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องพรรค ช่วยเหลือพรรค อาวุโสของพรรค อะไรในเหล่านี้ ก็มี หลายรูปหลายแบบ...”

จากการวิเคราะห์ข้างต้นในเรื่องของหัวหน้าพรรคกับการใช้อำนาจจัดสรร (ผลประโยชน์) ตำแหน่งทางการเมืองภายในพรรค ทำให้เราสรุปได้ว่า หัวหน้าพรรคและกลุ่ม ผู้นำพรรคมีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ และการที่สมาชิกพรรคทุกคนยอมรับการจัดสรร ผลประโยชน์โดยดัชนี นั้น มีสาเหตุมาจากอะไร

สาเหตุที่การตัดสินใจจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรคชาติไทยของหัวหน้าพรรคและ เลขานุการพรรคได้รับการยอมรับจากสมาชิกพรรคชาติไทย

1. โดยที่มติพรรคออกมาโดยการยอมรับของกรรมการบริหารพรรคทุกคน เพราะฉะนั้น สมาชิกพรรคต้องยอมรับมติพรรค โดยปราศจากการโต้แย้ง
2. ค่ายวิญญ์ของพรรคชาติไทยที่สำคัญ คือ สามัคคี ก้าวหน้า มั่นคง แสดงให้เห็นว่า พรรคชาติไทย เน้นความสามัคคี เป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคต้อง ยอมรับค่ายวิญญ์นี้และปฏิบัติตาม
3. ความศรัทธาและความไว้วางใจที่สมาชิกพรรคชาติไทยมีต่อหัวหน้าพรรคชาติ ไทยในการที่หัวหน้าพรรค จะต้องดำเนินยุทธวิธีในอันที่จะทำให้พรรคชาติไทยไปสู่เป้าหมายของ การเป็นรัฐบาลได้ และพวกเขาจะได้รับการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองให้อื่น เป็นเป้าหมาย ที่สอดคล้องต้องกันระหว่างพรรคชาติไทยและสมาชิกพรรคชาติไทย

⁴⁴ อัมภานันนายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533

4. ผู้นำกลุ่มย่อยในพรรคชาติไทยซึ่งเป็นกรรมการบริหารพรรคอยู่ได้ยอมรับมติของพรรคโดยดี ทำให้สมาชิกของกลุ่มย่อยยินยอมปฏิบัติตาม

ประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ บุคลิกภาพของหัวหน้าพรรค มีผลต่อความเชื่อถือ ศรัทธา และไว้วางใจของสมาชิกพรรคชาติไทย หรือไม่อย่างไร

นายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพของหัวหน้าพรรค พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ว่า ⁴⁵

"...สำหรับท่านนายกแบบฉบับไว มีปฏิภาพ อะไรเรียกว่า ที่ว่า ทนต่อเหตุการณ์ เขา (ส.ส.พรรคชาติไทย) เริ่มเห็นแล้วว่า ท่าน bright มาก แก่เกมต่างๆ ได้ท่านมีลูกเล่น ลูกหัว ลูกเขลูกขา แต่ทุกอย่างมีหลัก อันนี้เป็นสิ่งที่เรายอมรับในปฏิภาพ ไหวพริบของท่าน...คนเราคมนในฝึก...คือท่านให้ความ เป็นกันเองหมดเลย ไม่ว่าจะ เป็นมาจากไหนก็ตามคนเก่าคนใหม่หมดคือทำแบบประชาธิปไตย คือให้ความรัก ความเอ็นดูเหมือนกันหมดแล้ว สำหรับการที่เห็นมีตำแหน่งอะไรนั้น ก็เป็นมติของพรรค เข้าที่ประชุม แสดงความเห็นกัน เปิดแบบส่วนตัวกันเองหมด สำหรับภายในพรรค ก็ปฏิบัติไปตามมติของพรรค และระเบียบวินัยของพรรค มีข้อบังคับพรรค..."

นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้พูดถึงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับมติพรรคของ ส.ส. สมาชิกพรรคชาติไทยว่า ⁴⁶

⁴⁵ สัมภาษณ์นายบุญเฮื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533

⁴⁶ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532

"...ส่วนมาก คนที่สมัครมาก็รู้ตัวดีว่า ถ้ามาอยู่พรรคนี้ ก็มีระเบียบวินัยพอสมควร ต้องพูดจากันด้วยเหตุผล ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย พรรคว่าอย่างไรก็ต้องอย่างนั้นไม่ไปโฉบฉวยข้างนอก เราเชื่อผู้นำว่าผู้นำต้องนำเราไปให้ปลอดภัยและมีเสถียรภาพ..."

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการยอมรับ และปฏิบัติตามมติของพรรคชาติไทย ดังนี้ ⁴⁷

"...ในพรรคไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ตายตัว แต่เหมือนเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาว่า สมาชิกจะต้องเคารพ ของหัวหน้า, เลขา, หัวหน้าพรรค..."

"...เราอยู่กันแบบพี่แบบน้อง ในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ถ้าเป็นหัวหน้าพรรค เลขาพรรค เปรียบเสมือนพ่อปกครองลูก มีอะไรนอกกลุ่มนอกทาง ก็ช่วยกันดูแล ไม่เคยทิ้ง..."

คำอธิบายดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถกล่าวได้ว่า การที่จะเป็นหัวหน้าพรรคที่ได้รับการยอมรับจากมวลสมาชิก โดยปราศจากเงื่อนไข ผู้นั้นจะต้องกระทำตนให้ได้รับความไว้วางใจจากมวลสมาชิกพรรค โดยการใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ คือการพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ให้ความรัก ความเอ็นดูแก่ผู้อยู่ในอุปถัมภ์ นอกจากการสร้างควมไว้วางใจแล้ว หัวหน้าพรรคยังต้องมีบุคลิกภาพ ทรัพยากรส่วนตัว และทรัพยากรทางการเมืองอันได้แก่สิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ⁴⁸ เช่น อำนาจ ความรู้ ความมั่งคั่ง ความผาสุกในร่างกาย ความชำนาญงาน ความรัก ความชอบธรรมและความยุติธรรม ความเคารพนับถือ

ที่จะสามารถจัดการให้สมาชิกพรรคได้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้หัวหน้าพรรคได้รับการยอมรับ ดังที่ พล.ต.อ. ประมาณ อติเรกสาร และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ดำเนินการมาแล้ว

⁴⁷ สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533

⁴⁸ Harold D. Lasswell, Power and Society : A Framework for Political Inquiry p.87

ข. การจัดสรรผลประโยชน์กับความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์และโครงสร้างอำนาจกับความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์

การจัดสรรตำแหน่งทางการเมือง เป็นอำนาจของหัวหน้าและ เลขานุการพรรค ซึ่งมีความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์อยู่กับกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกพรรคธรรมดา ดังนั้น ในการจัดสรรตำแหน่งต่างๆ ในทางการเมือง ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ ได้ เข้ามาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจของกลุ่มผู้นำพรรคหรือไม่ อาจพิจารณาได้จาก

ประการแรก การเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ส.ส. แต่ละคนนั้นก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในพรรคชาติไทย ต่างก็มีความสัมพันธ์ส่วนตัวมาก่อน เช่น เป็นญาติพี่น้อง เป็นเพื่อนร่วมงาน (โปรดดูตารางที่ 15) เป็นเพื่อนร่วมธุรกิจเดียวกัน (โปรดดูแผนภูมิที่ 10) เป็นเพื่อนสนิท มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก่อน เป็นต้น เมื่อมาเป็น ส.ส. ในสังกัดของพรรคชาติไทย ต่อมาก็จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการบริหารพรรค ซึ่งจะทำการเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะได้รับตำแหน่งทางการเมือง คือ เป็นรัฐมนตรีได้ (โปรดดูตารางที่ 21 และตารางที่ 22)

ประการที่สอง การปกครอง ส.ส. ในพรรคชาติไทย ของหัวหน้าพรรคชาติไทย ใช้ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์กับสมาชิกพรรคชาติไทย กล่าวคือ หัวหน้าพรรคอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ ส่วนสมาชิกพรรคอยู่ในฐานะผู้รับอุปถัมภ์ หัวหน้าพรรคต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือสมาชิกพรรคให้ได้ มีอำนาจ มีบารมี ทั้งในทางสังคมและทางเศรษฐกิจ และสมาชิกพรรคก็ต้องมอบความไว้วางใจ มีศรัทธาต่อหัวหน้าพรรค ยอมรับการตัดสินใจในทุกประการของหัวหน้าพรรคโดยดุษณีย์ เช่น กรณีการย้ายพลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2533 ซึ่งเป็นการตัดสินใจกระทำการของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย แต่เพียงผู้เดียว ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า ⁴⁹

"... ผมตัดสินใจคนเดียว ไม่มีอิทธิพลอื่นมาเจือปน..."

⁴⁹ "พี่เขย-น้องเขย คึกขี้โหดหลวงหนัก" ไทยรัฐ (10 มกราคม 2533) : 5.

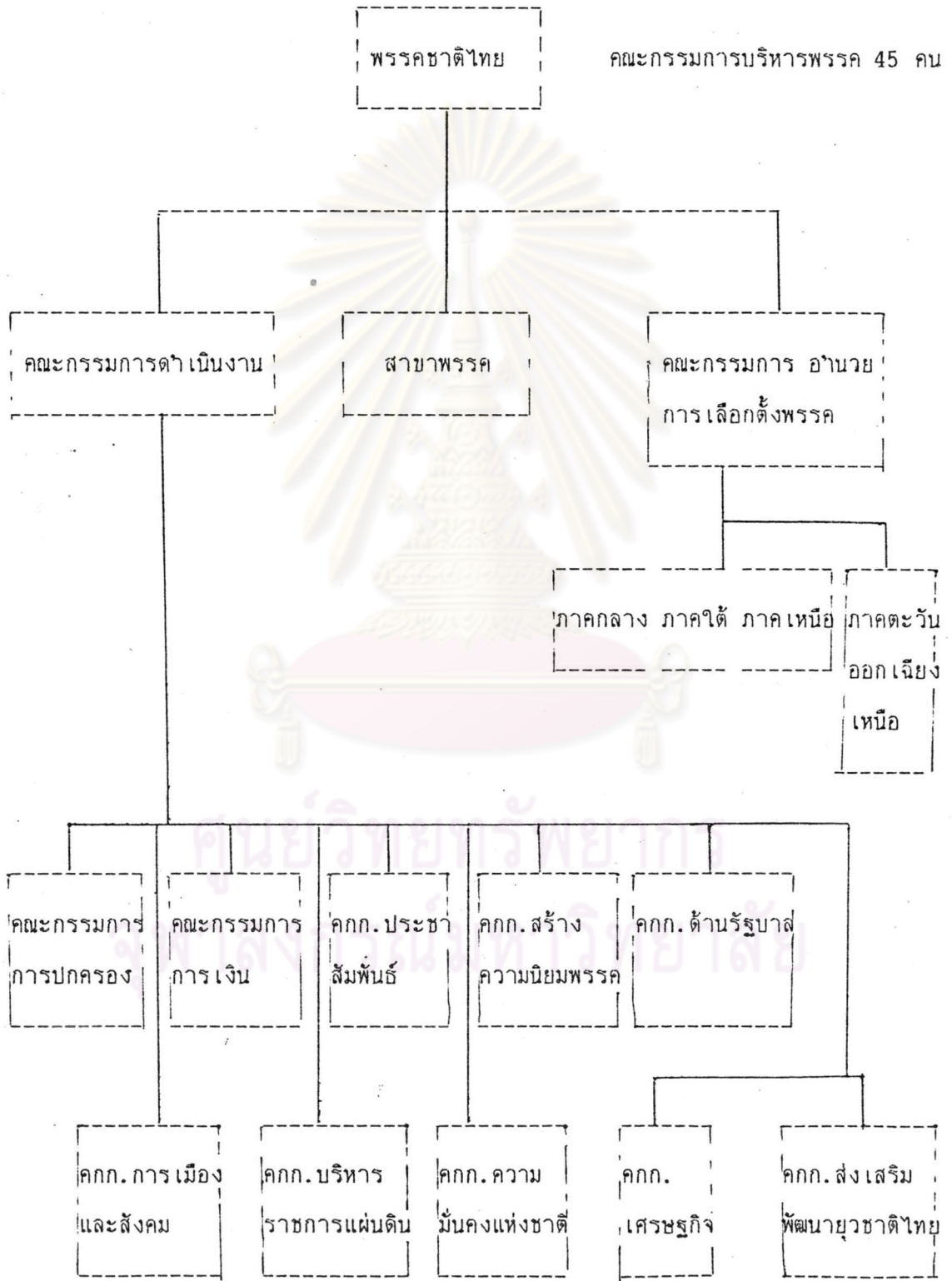
ประการที่สาม โครงสร้างอิทธิพลของการบริหารพรรคชาติไทย (โปรดดูแผนภูมิที่ 6) เราจะพบว่า ผู้ที่มีตำแหน่งในกรรมการบริหารพรรคนั้น ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับแทบทั้งสิ้น เป็นเครือญาติบ้าง เป็นเพื่อนสนิทบ้าง ดังนั้นในการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีจึงตกแก่กรรมการบริหารพรรคแทบทั้งสิ้น (โปรดดูตารางที่ 21)

ประการที่สี่ การจัดองค์การบริหารของพรรคชาติไทย จากข้อบังคับพรรคชาติไทยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532 แสดงโครงสร้างการจัดองค์การได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 12 แสดงโครงสร้างการจัดองค์การของพรรคชาติไทยปัจจุบัน

จากโครงสร้างองค์กรของพรรคชาติไทย เราจะพบว่า การดำเนินงานทั้งหมดของกิจการพรรคชาติไทย อยู่ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการบริหารพรรคซึ่งมีอยู่ 45 คน มีหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น 3 ฝ่ายคือ

1. คณะกรรมการดำเนินงาน
2. สาขาพรรค
3. คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งภาค

ฝ่ายคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งแบ่งออกเป็นคณะกรรมการ 10 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการปกครอง คณะกรรมการการเงิน คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการสร้างความนิยมพรรค คณะกรรมการด้านรัฐสภา คณะกรรมการการเมืองและสังคม คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน คณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ คณะกรรมการเศรษฐกิจ คณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาเยาวชน ซึ่งในทางปฏิบัติปัจจุบันนี้มีการตั้งคณะกรรมการไว้เพียงชุดเดียว คือ คณะกรรมการปกครอง และคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของพรรค ซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

รายชื่อ คณะกรรมการปกครอง

1. พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์
2. พลเอกทนาย ลีนานนท์
3. นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ
4. นายประทวน รมยานนท์
5. ดร.สอาด ปิยวรรณ
6. นายตุลิต รังคสิริ
7. นายสกุล ศรีพรหม
8. นายสนอง รอดโพธิ์ทอง
9. จ.ส.อ.ทรงธรรม ปัญญาดี
10. นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา
11. นายบุญธง สงฆ์ประชา

รายชื่อคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของพรรค

1. พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์	ประธานกรรมการ
2. ดร. สะอาด ปิยวรรณ	รองประธาน
3. นายสนอง รอดโพธิ์ทอง	รองประธาน
4. นายสุรพันธุ์ ชินวัตร	กรรมการ
5. นายชุมพล ศิลปอาชา	"
6. นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ	"
7. นายระวี กิ่งคำวงศ์	"
8. นายสงวน ส้วมโนมนต์	"
9. นายวุฒินันท์ พงศ์อารยะ	"
10. นายสกุล ศรีพรหม	เลขานุการ
11. นายไพโรจน์ อัมพรประภา	ผู้ช่วย
12. นายเกษม นาชัยเวียง	เลขานุการ

ซึ่งพลตำรวจโทจำรัส มังคลารัตน์ กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครองพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ๕๐

"...ตำแหน่งของผมนั้น

1. เป็นกรรมการบริหาร ช่วยดำเนินการบริหารของพรรค
2. เป็นประธานคณะกรรมการปกครองของพรรค บรรดา ส.ส. ที่ประพฤติไม่ถูกต้องตามที่ ส.ส. มีมติติขึ้นมา หรือได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ก็ตาม ต้องตั้งกรรมการขึ้นสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริง ผมก็เป็นประธานในเรื่องนี้

๕๐ สัมภาษณ์ พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครองพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม, 20 ธันวาคม 2532.

3. ผลเป็นประธานคณะกรรมการพิจารณา ร่างกฎหมายของพรรค ไม่ว่า ส.ส. ท่านใดจะเสนอกฎหมายเข้าสภา จะต้องผ่านคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งประกอบด้วย คน 10 กว่าคน เป็นนักกฎหมายทั้งนั้น ได้แก่ ชุมพล สอนอง รอดโพธิ์ทอง ผม สะอาด ปิยวรรณ สกุลศรีพรหม ทั้งหมดมี 12 คน... ส่วนคณะกรรมการปกครองจะทำหน้าที่เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับต่างๆ ผมก็ประมวลเสนอเข้าพรรค หัวหน้าพรรคเสนอเข้าที่ประชุมว่าที่กรรมการสอบสวนว่าอย่างนี้ ท่าน ส.ส. จะว่าอย่างไร ก็ว่ากันไป... การเสนอเรื่องพิจารณาความประพฤติของ ส.ส. พรรคจะเสนอมาที่ผม ซึ่งก่อนเสนอจะต้องมีการนำเสนอในที่ประชุมพรรคเพื่ออภิปรายกันก่อน แล้วจึงมอบหมายให้กรรมการปกครองดำเนินการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จภายในกำหนดเวลา อ่านาจหน้าที่ของกรรมการปกครอง เป็นเพียงเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอให้พรรคพิจารณามติของพรรคคือเสียงข้างมากเป็นเด็ดขาด..."

ดังนั้น เราจะพบว่าในการบริหารงานก็จะอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคก็มอบอำนาจให้หัวหน้าพรรคโดยเด็ดขาดทุกเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ ส่วนทางด้านการเงินของพรรคก็น้อยอยู่ในอำนาจของเลขาธิการพรรค ซึ่งเป็นผู้ควบคุมแต่ผู้เดียว

โดยที่โครงสร้างองค์กรและโครงสร้างอำนาจในการบริหารพรรคชาติไทย ย่อมต้องมีความสอดคล้องต้องกัน เมื่อเราพิจารณาดูโครงสร้างองค์กรพรรคชาติไทยแล้วจะพบว่าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ เข้าไปมีส่วนเป็นบรรทัดฐาน ในการดำเนินงานของผู้มีอำนาจในพรรคได้ง่าย เนื่องจากการจัดองค์กรพรรคในด้านคณะกรรมการดำเนินงานยังไม่มีครบทุกชุด และแทนที่คณะกรรมการดำเนินงาน 10 ชุด จะดำเนินงานภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการบริหารพรรค แต่กลับเป็นคณะกรรมการบริหารพรรคโดยเป็นผู้ดำเนินงานเอง โดยปราศจากองค์กรที่จะควบคุมอีกทีหนึ่ง ดังนั้น เมื่อการจัดตั้งพรรคเริ่มมาจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ยับได้แก่ ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อน ความใกล้ชิด เหล่านี้ประกอบการจัดองค์กร สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจเชิงความสัมพันธ์อุปถัมภ์ การบริหารพรรคจึงหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ไปไม่ได้เลย ผลก็คือการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีทุกตำแหน่งจึงตกอยู่แก่คณะกรรมการบริหารพรรคเท่านั้น

๓. การจัดสรรผลประโยชน์กับการคงอยู่ของพรรคชาติไทย

การจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรคชาติไทย จึงเป็นไปภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ คือ การพร้อมที่จะเป็นผู้อุปถัมภ์ ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มและพวกพ้องของตนมากกว่าคนอื่น ดังนั้น สิ่งนี้จึงมีนัยสำคัญต่อการคงอยู่ของพรรคชาติไทย เพราะขณะที่หัวหน้าพรรคไม่สามารถให้ความช่วยเหลือต่อความต้องการของ ส.ส. ในพรรค (ความต้องการในด้านเป็นรัฐบาล เป็นรัฐมนตรี) ได้หรือความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ก็ตาม เมื่อนั้น ศรัทธา ความไว้วางใจ เชื่อถือที่มีต่อหัวหน้าพรรคก็จะลดลงไป มีผลกระทบต่อการคงอยู่ของพรรคชาติไทยด้วย คือ อาจก่อให้เกิดความแตกแยกภายในพรรค เช่น ในช่วงปี 2526-2529 ที่พรรคชาติไทยต้องตกเป็นผู้นำฝ่ายค้าน ซึ่งเป็นบทบาทที่สวนทางกับความต้องการของบรรดาสมาชิกพรรคชาติไทย จนถึงกับมีการเปลี่ยนตัวหัวหน้าพรรค เพื่อให้พรรคได้มีโอกาสเข้าร่วมรัฐบาล กับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ดังรายละเอียดดังนี้ ๖1

... จึงในเดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2528 ได้มีการเคลื่อนไหวในหมู่ ส.ส. จำนวนหนึ่งของพรรคชาติไทย เรียกร้องให้มีการปรับปรุงโครงสร้างของพรรคใหม่ แต่เนื้อหาของ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ มุ่งโจมตีไปยังบทบาทของหัวหน้าพรรคในขณะนั้น คือ พลตรีประมาณ ยติเรกสาร ว่าบริหารทำให้พรรคสูญเสียประโยชน์และโอกาสทางการเมือง...

"... จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารพรรค..." พลตรีชาติชาย กล่าว

และเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2528 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ส.ส. นครราชสีมา ขอลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรคชาติไทย โดยมีหนังสือถึงหัวหน้าพรรคชาติไทย มีเนื้อความละเอียด ดังนี้

51 เสถียร จันทิมาธร, พหาว "นัก" ประชาธิปไตย ชาติชาย ชุณหะวัณ, หน้า 182-184.

"...ตามที่สมาชิกที่เป็น ส.ส. พรรคชาติไทย จำนวนหนึ่งได้ยื่นญัตติด่วนถึงท่านหัวหน้าพรรคเพื่อขอให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารและปรับปรุงโครงสร้าง แผนนโยบาย และการทำงานของพรรคเสียใหม่ เพื่อเตรียมการไว้รองรับการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งอาจจะมีขึ้นในเร็ววันนี้ และเพื่อปรับปรุงภาพพจน์ของพรรค ให้เป็นความหวังใหม่ของประชาชนในยามที่ประเทศกำลัง ประสบวิกฤตในทางเศรษฐกิจดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กระผมมีความเห็นด้วยกับญัตติดังกล่าว ดังนั้นเพื่อเปิดทางให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพรรคตามความต้องการของสมาชิก กระผมจึงขอลาออกจากตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค และกรรมการบริหารพรรคตั้งแต่นี้เป็นต้นไป..."

ซึ่งต่อมาพลตรีประมาณ อดิเรกสาร ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2529 และเมื่อมีการเลือกตั้ง 27 กค.2529 พรรคชาติไทย ก็ได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การคงอยู่ของพรรคชาติไทยขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่หัวหน้าพรรคจะสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกพรรคในการได้ เป็นรัฐบาลบริหารประเทศหรือไม่ เป็นสำคัญ

อนึ่งในการที่หัวหน้าพรรคจะทำให้การแบ่งสรรตำแหน่งการเมืองของตนให้มีความเหมาะสมในสายตาของ ส.ส. ภายในพรรค ก็ต้องสร้างความชอบธรรมในการแบ่งสรรโดย

1. โดยได้รับมอบอำนาจจากกรรมการบริหารพรรค (ในนาม) ให้มีหน้าที่จัดสรรตำแหน่งทางการเมือง
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการแบ่งสรร โดยยึดหลักเพื่อความก้าวหน้าและความมั่นคงของพรรคเป็นหลัก
3. กำหนดหลัก เกณฑ์และคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการจัดสรรให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
4. กำหนดความสำคัญมากน้อยของตำแหน่งทางการเมืองที่จะแบ่งสรร

นอกจากการสร้างความชอบธรรมขึ้นมาแล้ว หัวหน้าพรรคยังต้องอาศัยความ
สัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์อันได้แก่ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจ ความเป็นญาติพี่น้อง
มาสนับสนุน การแบ่งสรรผลประโยชน์ทางการเมืองของตนด้วย ซึ่งโดยปกติ ค่านิยมของคนไทย
นิยมยึดถือตัวบุคคลอยู่แล้ว เช่น การกระต๊อชนัดเดียวกันถ้ากระทำโดยคนต่างคนกัน แม้จะมีผลกระทบ
ไปยังอีกคนหนึ่งเหมือนกัน แต่ความรู้สึกที่ผู้ได้รับผลแห่งการกระทำนั้นมีต่อมีผู้กระทำการไม่เหมือน
กันอย่างแน่นอน ดังนั้นการที่หัวหน้าพรรค ซึ่ง ส.ส. ในพรรคทุกคน ศรีทธา ไว้วางใจ เชื่อถือ
กระทำกรใดๆ ภายใต้อัฒกเกณท์ที่วางไว้แน่นอน และมุ่งวัตถุประสงค์เพื่อส่วนรวมคือความก้าวหน้า
และความมั่นคงของพรรคชาติไทยแล้ว หาก ส.ส. ผู้ใดปฏิเสธ หรือคัดค้านการกระทำของหัวหน้า
พรรค ซึ่ง เปรียบ เสมือนสัญลักษณ์ของพรรค ก็จะเป็นการกระทำที่แสดงตนคัดค้าน หรือ เป็นอุปสรรค
ต่อความก้าวหน้าและมั่นคงของพรรคชาติไทย ดังนั้น คงไม่มี ส.ส. พรรคชาติไทยผู้ใดกระทำกร
อัน เป็นการทุบบ้านตน เองให้ทั้ง เป็นแน่

สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับการใช้อำนาจในการจัดสรรของประโยชน์ ภายใน
พรรคชาติไทย เราจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็น เรื่องของกลุ่มผู้นำพรรคชาติไทย อันได้แก่หัวหน้าพรรค
เลขาธิการพรรค ส่วน ส.ส. พรรคชาติไทย ส่วนใหญ่มิได้มีบทบาทในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นการ
เจรจาต่อรองแบ่งสรรโควตา รัฐมนตรีระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล หรือการแบ่งสรรโควตา รัฐมนตรี
ข้าราชการการเมือง สำหรับ ส.ส. พรรคชาติไทย ดังนั้น เมื่อกลุ่มใดมีอำนาจจัดสรร ผลประโยชน์
จึงไม่น่าแปลกใจที่ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะต้องตกอยู่ที่กลุ่มที่เป็นผู้มีอำนาจจัดสรร นอกจากนี้เราจะ
เห็นได้ว่า หัวหน้าพรรคมีความ เป็นเอกภาพ เป็นอย่างมาก ในการที่จะแบ่งสรรของประโยชน์ภายใน
พรรค เนื่องจาก ส.ส. พรรคชาติไทย ทุกคนมีความต้องการที่จะ เป็นรัฐบาล เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์
ประสงค์ของพรรคชาติไทย แต่หัวหน้าพรรคชาติไทยยังไม่มีเอกภาพมากพอที่จะแบ่งสรรโควตา
รมต. ข้าราชการการเมือง ระหว่างการร่วมรัฐบาล อันได้แก่ ปชป. สหประชาธิปไตยราษฎร
มวลชน กิจสังคม หากแต่ เป็นเพียงการประสานผลประโยชน์ระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน เท่านั้น
หาก เป้าหมายหรือผลประโยชน์ของพรรคร่วมรัฐบาล เปลี่ยนไป ก็จะมีการ เปลี่ยนแปลงและปรับ
คณะรัฐมนตรีตามมาหรืออาจมีการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

สถานการณ์ทางการเมือง (Political Situation)

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์นัยสำคัญของสถานการณ์ทางการเมืองที่มีต่อการก่อตั้ง การคงอยู่ ของประเทศไทย เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า สถานการณ์เป็นพื้นฐานของการต่อสู้ของอำนาจ บุคคล ใดก็ตามถ้าสามารถผลักดันสถานการณ์ขณะใดขณะหนึ่งมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ของตนได้ เขาก็ จะกลายเป็นวีรบุรุษหรือผู้มีชัย จึงมักมีคำกล่าวอยู่เสมอว่า "สถานการณ์สร้างวีรบุรุษ"

การพิจารณาสถานการณ์ทางการเมืองนี้ จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็นคือ สถานการณ์ทางการเมืองภายนอกประเทศไทย และสถานการณ์ภายในประเทศไทย สถานการณ์ ทางการเมืองภายนอกประเทศไทย จะเริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ส่วน สถานการณ์ภายในประเทศไทย จะเริ่มตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อันเป็นช่วงที่ได้มี การก่อตั้งประเทศไทย สำหรับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย กลุ่มที่มีบทบาทผลักดันสถานการณ์ ให้เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ คือ กลุ่มผู้นำประเทศไทย ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กันในลักษณะช่วงชิงหรือจัดการกับสถานการณ์เพื่อผลักดันให้สถานการณ์นั้น เปลี่ยนไปในทางที่ตน ต้องการ

สถานการณ์ทางการเมืองภายนอกประเทศไทย

ภายหลังการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ระบอบประชาธิปไตยนี้ทำให้มีเสถียรภาพมั่นคง หรือมีโอกาสที่จะพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องและเต็มที่อยู่ใจได้ไม่ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำและการไม่ยอมรับกติกา ทางการเมืองคือ รัฐธรรมนูญของฝ่ายคุมกำลังในกองทัพบางยุค ได้ส่งผลกระทบต่อการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยไทยเสมอมา จนทำให้สถาบันการเมืองอื่นๆ เช่น รัฐสภา พรรคการเมือง อ่อนแอลงไป ไม่อาจทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และเข้มแข็งได้ ตั้งแต่ พ.ศ.2475-2532 มีการ

ใช้กำลังทหาร เข้ายึดอำนาจการปกครองและโค่นล้มรัฐบาล รวมทั้งการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยมาก ทั้งที่กระทำสำเร็จและล้มเหลว รวมแล้วมีถึง 17 ครั้ง^{๕๒}

ช่วงเวลาที่ผ่านมามี ทหารมีบทบาทในการกำหนดสถานการณ์ทางการเมืองสูงมาก ทั้งในฐานะที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และในฐานะของผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศ กล่าวคือ ทหาร เป็นผู้นำกำลัง เข้าเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย ในขณะที่ประชาชนยังไม่มีความคิดเห็นทางการเมือง และอีกบทบาทหนึ่งคือ ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศทหารได้ เข้ามาเป็นผู้นำในการบริหารประเทศอย่างต่อเนื่อง กว่ารัฐบาลพลเรือน (นายกรัฐมนตรีที่เป็นทหารมีมาแล้ว 6 คน แต่รวมเวลาอยู่ในอำนาจนานถึง 45 ปี) นอกจากนั้นทหารยังเข้ามามีตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ตลอดจนหน่วยงานสำคัญ ทางด้านการเมืองและการบริหาร เช่น การมีตำแหน่งในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กรมตำรวจ รัฐวิสาหกิจต่างๆ

แม้ว่าหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ทหารได้ลดบทบาทลงชั่วคราวจากการเล่นการเมืองอย่างออกหน้าออกตา เข้าไปเป็นทหารอาชีพมากขึ้น แต่ก็มิได้หมายความว่า ทหารจะวางมือจากการเมืองโดยสิ้นเชิง เพราะถึงอย่างไรทหารก็ยังคงเป็นผู้มีอิทธิพลในเวทีการเมืองอยู่นั่นเอง^{๕๓} เพราะว่าหลังจากปี 2516 เพียง 2 ปี คือ เมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ก็มีการนำกำลังทหารมาปฏิรูปการปกครอง, มีการกบฏเมื่อ 26 มีนาคม 2520 หรือการปฏิวัติเมื่อ 20 ตุลาคม 2520 ก็ตาม

เมื่อความเป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองของทหารมีมากกว่ากลุ่มอื่นในสถานการณ์ทางการเมืองไทย ทหารจึงเป็นกลุ่มที่พยายามผลักดันสถานการณ์ให้ เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการอยู่เสมอ โดยการใช้อำนาจ เข้ายึดอำนาจ แต่ปัจจุบันประชาชนไทยมีความตื่นตัวและสนใจในเรื่องการเมืองมากขึ้น

^{๕๒} "การทหาร ยุทธการรบจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทหารกับการแทรกแซงทางการเมือง" สยามรัฐสัมพันธ์วิจารณ์ ครอบคลุม 36 ปี, 36, 16, (25 กันยายน 2532) : 48.

^{๕๓} บรรณิ ศรีสกุล, เสนาธิปไตย : ทหารกับการพัฒนาการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 42.

การใช้กำลังและอำนาจของทหารในการที่จะผลักดันสถานการณ์ให้ เป็นไปในทิศทางที่กลุ่มของตน ต้องการ จึง เป็น เรื่อง ล้าสมัยไป แต่ทหารก็ยังมีบทบาทที่จะผลักดันสถานการณ์ทางการเมืองได้อีก ในวิถีทางของรัฐบาล กล่าวคือ ในวุฒิสภา ประกอบด้วยวุฒิสมาชิกที่มาจากฝ่ายทหาร เป็นจำนวนมาก ทหาร เป็นกลุ่มที่มีตัวแทนอยู่ในวุฒิสภามากกว่ากลุ่มอื่นๆ ปฏิบัติงานในฐานะผู้กำหนดนโยบาย ฝ่ายนิติบัญญัติยาวนาน และต่อ เนื่องมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในสังคม

แม้ในรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอกชาติชายก็ได้แต่งตั้งวุฒิสมาชิกที่มาจาก สายทหารเป็นจำนวน 39 คน

รายชื่อวุฒิสภาที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่จำนวน 93 คน เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2532 ในรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

1. นายกฤษฏา กัมปนาทแสนยากร	17. นายติลก มหาดำรงคกุล
2. พลอากาศเอก กันต์ พิमानทิพย์	18. นายเดช บุญ-หลง
3. นายกิตติ ดำเนินชาญวนิชย์	19. พบโฑถาวร รัตนาวะดี
4. พลอากาศเอกเกษตร โรจน์นิล	20. นายทอง โพธิ์อ่าน
5. นายเกษม วิศพลานนท์	21. นายทวี อ่ำไพ
6. ม.ร.ว. เกษมสโมสรร เกษมศรี	22. นายทรง องค์ชัยวัฒน์
7. นายกำจร เขาวรรดิ	23. พลตรีศพร ทรงสุวรรณ
8. นายกำพล วัชรพล	24. นายธรรมมา ปิ่นสุกาญจนะ
9. พลโทจลอม วิสมล	25. คุณหญิง นางเยาว์ ชัยเสรี
10. นายเฉลิม เขี้ยวสกุล	26. พลโทเทพ พิณสายแก้ว
11. นายเฉลียว อยู่วิทยา	27. นายนิคม จันทร์วิฑูร
12. พลโท. ชัชชม กันหลง	28. นายนิภัทร บุญยะปฏิภาค
13. นายชัยอนันต์ สมุทวนิช	29. นายบตี จุณณานนท์
14. นายชาติรี โสภณพนิช	30. นายบรรจง ชูสกุลชาติ
15. นายชาติเชื้อ วรรณสุด	31. พลตรีบรรเทา ใยเกตุ
16. พลตรีเชษฐา ฐานะจาโร	32. นายบุญชง วิสมหมาย

33. นายบุญชนะ อัดถการ
34. พลเรือเอก ประพัฒน์ กฤษณจันทร์
35. พลโทประมณฑ์ ผลาสินธุ์
36. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์
37. นายประสิทธิ์ เหนระกุล
38. พลเอกปัญญา สิงห์ศักดิ์
39. นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์
40. พลเรือโท เปล่ง มาลสุทธิ์
41. นายเปล่งศักดิ์ ประกาศเกสัช
42. พลอากาศโท พนม ถิวสวาท
43. นายพนัส สิมะเสถียร
44. นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์
45. นายพิทักษ์ อินทรวินัยนันท์
46. พลอากาศเอก พิเศษฐ์ ศาสลิกุปต์
47. นายเพรา นีวาดวงค์
48. นายมีชัย ฤชุพันธ์
49. นายยงศักดิ์ คณาธนะวินิชย์
50. พลโทยุทธนา แย้มพันธ์ุ
51. พลอากาศโท เรืองชัย สนิทพันธ์ุ
52. คุณหญิงแรม พรหมโบล บุญประสพ
53. พลอากาศโทลิขิต สุวรรณทัต
54. ร้อยตำรวจตรีวรรณ ชันชื้อ (ประธานรัฐสภา)
55. พลตำรวจเอกวิเศษฐ์ เดชบุญชร
56. พลเอกวันชัย จิตต์จำนงค์
57. พลเอก วัฒนชัย วุฒิศิริ
58. นายวิชัย เชิดชัย
59. พลเอกวิชิต วิจิตสงคราม
60. นายวีระ รมยะรูป
61. พลโทศิริ ทิวะพันธ์ุ
62. นายสง่า สรรพศรี
63. พลเรือโท สกิตย์ จิตรสุข
64. พลเอก สมควร สุวรรณ
65. พลตรีสมเจตน์ ทรัพย์สมบูรณ์
66. ร้อยตรีสมบัติ พานิชชีวะ
67. พลอากาศโท สมบุญ ระหงษ์
68. พลเรือโทสมบูรณ์ เนียมมลอย
69. นายสมพงษ์ ตรีสุข
70. นายสมภพ โทตระกิตย์
71. นายสมศักดิ์ วรคามิน
72. พลตำรวจเอกสวัสดิ์ อมรวิวัฒน์
73. นายสากล สกุลไทย
74. นายสุชาติ หอวัฒนกุล
75. พลเรือเอก สุนทร กระเทศ
76. พลเอกสุนทร คงสมพงษ์
77. นายสุนทร เรืองเล็ก
78. นายสุนทร เสถียรไทย
79. นายสมน สมสาร
80. พลตรีสุรเชษฐ เตชชาติวงศ์
81. พลตรีสุรพล สุวรรณภา
82. พลตำรวจเอกเสริม จารุรัตน์
83. พลโทเสริม ไชยบุตร
84. พลเรือเอก เสวก ตาดทอง
85. พลตำรวจเอก แสงธีระสวัสดิ์
86. นายอนันต์ อนันตกุล
87. นายอรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ
88. นายอภิลาศ โอสถานนท์

89. พลเอกอิสระพงษ์ หนูนักกดี	92. พลเรือตท เชิดศักดิ์ สุขกิจบำรุง
90. นายโอสถ โภคิน	93. พลตรี จำกัด กลั่นทะกะสุวรรณ
91. พลตรีฤทัย นิโบล	

รวมวุฒิสมาชิกฝ่ายทหาร 39 คน

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

นอกจากการแต่งตั้งทหารเข้าไปมีอำนาจในวุฒิสภาแล้ว ทหารยังได้รับการแต่งตั้งเข้าไปมีตำแหน่งการเมืองในฝ่ายบริหาร เช่น เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นรัฐมนตรี เป็นต้น การแต่งตั้งทหารเข้าไปมีตำแหน่งในฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร เช่นนี้เป็นการขยายฐานอำนาจของทหาร ไปยังหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ^{๕๔}

ดังนั้น แม้ทหารจะไม่ทำการยึดอำนาจการปกครอง โดยการปฏิวัติ หรือรัฐประหารแต่ทหารก็มีอำนาจที่จะต่อรองกับรัฐบาลโดยเฉพาะรัฐบาลพลเรือนเสมอ ในส่วนนี้จึงจะวิเคราะห์อำนาจในการผลักดันสถานการณ์ของทหารในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคชาติไทย โดยเฉพาะการเป็นผู้นำของพรรคฝ่ายค้านหลังการเลือกตั้ง 18 เมษายน 2526 และการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531

บทบาทของพรรคชาติไทยหลังการเลือกตั้งเมื่อ 18 เมษายน 2526 ในฐานะผู้นำพรรคฝ่ายค้าน

ในการเลือกตั้งเมื่อ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทย ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจำนวน 73 คน พรรคกิจสังคมได้รับเลือกตั้ง 92 คน และพรรคประชากรไทย ได้รับเลือกตั้ง 36 คน ต่อมาพรรคสยามประชาธิปไตยนำโดย พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ ได้เข้ามาร่วมกับพรรคชาติไทยจำนวน 16 คน พรรคกิจสังคม 1 คน และ ส.ส. อิสระไม่สังกัดพรรคอีก 18 คน ทำให้

^{๕๔} ชัยอนันต์ สมทวานิช, การเลือกตั้งพรรคการเมือง รัฐสภาและคณะทหาร, หน้า 303.

พรรคชาติไทยมี ส.ส. มากที่สุดในสภา คือ 108 คน พรรคชาติไทยจึงควรเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งพรรคชาติไทยเองก็เตรียมพร้อม ดังจะเห็นได้จากบทบาทอันแข็งขัน ของพรรคชาติไทย โดยพลตรีประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรค ที่มุ่งมั่นจะเป็นรัฐบาลเต็มที่ และในครั้งแรกการหยั่งที่ท่าของพรรคชาติไทยก็ประสบผลสำเร็จด้วยดี คือ สามารถผนึกกำลังเอาชนะในการเลือกตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และรองประธานสภาผู้แทนราษฎรได้หมด ในขณะที่คู่ต่อสู้คือพรรคกิจสังคม ซึ่งผนึกกำลังกับพรรคประชาธิปัตย์ แพ้ไปทุกตำแหน่ง แต่ปรากฏว่าคะแนนเสียงก็ากิ่งกันมาก แพ้ชนะกันเพียง 5 คะแนนเท่านั้น คือมีเสียงเกิน เสียงของพรรคกิจสังคมและประชาธิปัตย์ ระหว่าง 164 ต่อ 159 เสียง ซึ่งถ้าพรรคชาติไทยสามารถเป็นรัฐบาลได้ก็ต้องมีคะแนนเหนือกว่าพรรคฝ่ายค้านเพียงแค่นี้ด้วย ซึ่งทำให้พรรคคู่ต่อสู้ถือเป็นข้ออ้างที่จะขัดขวางไม่ให้พรรคชาติไทยดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ๖๖

พรรคกิจสังคมโดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรค ได้เสนอคนกลางที่จะเข้ามาควบคุมสถานการณ์ โดยเชิญ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชากรไทย และพรรคประชาธิปไตย ทำให้รัฐบาลมีคะแนนเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรมากถึง 208 คน

ผลของการเปลี่ยนโฉมหน้าของผู้จัดตั้งรัฐบาลเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าศึกษาวิเคราะห์ว่าทำไมพรรคชาติไทย ซึ่งน่าจะได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลอยู่แล้วร่วมกับพรรคกิจสังคม และพรรคประชาธิปัตย์ จึงต้องตกมาเป็นฝ่ายค้าน

"เราถูกเบียด" ๖๖

๖๕ "ชาติไทย เราใจเอง" หรือ "เขาไม่มีสีจะ" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 29, 47(15 พฤษภาคม 2526) : 7-8.

๖๖ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย และ ส.ส.บุรีรัมย์ กล่าวในตอนหนึ่งของการเปิดเผยเบื้องหลังการจัดตั้งรัฐบาล ในการพูดเรื่อง "เบื้องหลังการจัดตั้งรัฐบาล" ที่ทำการสมาคมักข่าว ถนนราชดำเนิน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2526 เวลาประมาณ 11.00 น.

นายอนุวรรตน์ เปิดเผยถึงเบื้องหลังการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้อย่างหมดเปลือกว่า มีนายทหารบางคนเข้ามาวางแผนการจัดตั้งรัฐบาลโดยให้พรรคชาติไทยเป็นแกนนำ

"...มีข่าวว่าทหารกีดกันกิจสังคมประชาธิปไตย สนับสนุนชาติไทยตั้งรัฐบาลเป็นเรื่องจริงอยู่ แต่ผมยังไม่ทราบรายละเอียด..." รองหัวหน้าพรรคชาติไทยกล่าว "...มีเสียงพูดว่าเล่นตามโฆษณาวิสัยประชาธิปไตย ชาติไทย ชาติประชาธิปไตย ซึ่งมีหัวหน้าพรรคเป็นทหาร ส่วนพรรคประชากรไทยมีทหารหนุนอยู่..."

นายอนุวรรตน์ยังเปิดเผยด้วยว่าได้รับคำสั่งจากพลตรีประมาณ อดิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยว่าทหารไม่เอาพรรคประชาธิปไตย ส่วนกิจสังคมกำลังติดต่อและคิดว่ากิจสังคมร่วมรัฐบาลแน่

"...วันที่ 22 คุณพิชัยติดต่ออาจารย์หม่อมผมก็คิดว่าคุณพิชัยคงกลัวว่าถ้าชาติไทยกับกิจสังคมจับมือกัน ประชาธิปไตยจะไม่ได้ เป็นรัฐบาล ตอนนั้นกิจสังคมยังไม่บ่นว่าถ้าสองพรรครวมกันจะเป็นรัฐบาลเอกแตก ไม่บ่น พอวันที่ 23 ตัวเลขออกมาชัดเจน ชาติไทยมี 108 กิจสังคม 101 ประชาธิปไตย 57 รวมแล้ว 200 กว่า เสียงตัดประชาธิปไตยมีมากขึ้นว่าทหารไม่เอา ผมพยายามถามว่าทหารไม่เอาประชาธิปไตย เป็นใครและด้านายกฯ เอาเขาจะว่าอย่างไร ไม่มีใครตอบผมได้ และตอนนั้นอาจารย์หม่อมยังให้สัมภาษณ์ว่า กิจสังคมยังไม่ปิดกระแสร้ายวันขณะที่ตลาด ส.ส. ยังปั่นป่วน ผมก็อ่านออกว่ากิจสังคมยังซื้อ ส.ส. อยู่ อย่างไรก็ตามก็คิดผมมองเห็นว่ามันคงไปกันได้ บ่ายวันที่ 23 มีข่าวว่าเอาประชากรไทยแทนประชาธิปไตย แต่ผมรู้สึกว่ามีปัญหาขัดแย้ง เริ่มเกิดขึ้น..."

"... เข้าวันที่ 24 เริ่มมีโศกเศร้าออกมา ซึ่งเป็นโศกเถื่อนทั้งสิ้น มีผู้สื่อข่าวมาถามผมว่า บอกว่าไม่ใช่ของจริง เพราะยังไม่มีภาพพดกั้น..." นายอนุวรรตน์กล่าว "... ประมาณสองสามทุ่มของวันที่ 24 พงส์ (สารสิน) กับแสวง มาหาชาติไทย เป็นจุดสำคัญที่เห็นว่ามี การต่อรองระหว่างชาติไทยกับกิจสังคม คุณแสวงขอเงื่อนไขว่า รวมสองพรรคกิจสังคมของคลัง ต่างประเทศ พาณิชย์ เกษตร ศึกษากระทรวงที่เหลือให้ชาติไทย ตอนนี้มีมีการเสนอเรื่อง กระทรวงเอาไปเสนอพลเอก เปรมและทหารพร้อมกับมีโศกว่ามีใครเป็นรัฐมนตรี แต่ผมยังไม่เห็น..."

"... นี่เป็นจุดเริ่มแรกที่ตกลงกันไม่ได้ ผมมาทราบภายหลังว่ามี การแก่งแย่งกระทรวงกันพอสมควร..." นายอนุวรรตน์ กล่าว "... เที่ยงวันที่ 25/ คุณปริดา (ทัศนดาบุตร) โทรไปบ้านหัวหน้าผม คุณปริดา บอกว่า ขอให้พี่เท่ง เป็นประธานสภาผมบอกว่าพรรคใหญ่ เอาประธานไป พรรครองลงมาได้ เป็นรองอันดับหนึ่ง รองที่สองให้ประชาธิปไตย คุณปริดาบอก เขามี 103 เสียง ชาติไทยมี 93 เสียง เวลา 17 นาฬิกา ชาติไทยประชุมพรรคผมโทรไปหาคุณปริดาไม่เจอ เราก็หารือกันว่าจะเล่นการเมืองอย่างไร ก็บอกว่าเล่นตามโศกทหาร ก็ต้องเอาคุณอุทัย (พิมพ์ใจชน) ขึ้นเป็นประธาน การเอาคุณอุทัยขอเรียนตามตรงว่า ผมคิดว่า คุณอุทัยเหมาะสมกว่าคนของเรามีลูกพรรคหลายคนไม่เห็นด้วย ผมก็ได้ชี้แจงว่าการขึ้นนั่งบัลลังก์คนนั่งจะต้อง เป็นกลางก็ตกลงให้คุณอุทัย เป็น รองคนที่หนึ่งเราบอกว่าเมื่อไม่ได้รับการติดต่อจากกิจสังคมก็เสียสละให้พรรคประชากรไทย รองคนที่สองก็ให้ชาติประชาธิปไตย ชาติประชาธิปไตยไม่รับ พลเอกเกรียงศักดิ์ บอกว่าไม่สนใจ ผลสุดท้ายทิ้งไว้เฉยๆ จะหารือกัน เข้าวันที่ 26 ว่าจะเอาใคร..."

"... วันที่ 25 ก็มีการคุยกันว่า ถ้าจัดรัฐบาลชาติไทยควรคุมด้านเศรษฐกิจเพราะเราไม่เคยทำงานด้านนี้ ถ้าทำสำเร็จชื่อเสียงพรรคจะดีขึ้น และในวันที่ 25 อ่านหนังสือพิมพ์เจอข่าวว่าอาจารย์หม่อมอมรับว่าพงส์ไปพบ พลเอกอาทิตย์ ก็แสดงว่ากิจสังคมติดต่อทหาร ผมพูดกับหัวหน้าพรรคว่าแผนเขาชนกับทหารแล้ว จะเล่นอย่างไร ท่านก็ยืนยันว่าเมื่อมีการให้ สัจจะก็จะเดินตามโศกทหาร..."

"... เข้าวันที่ 26 เราเชื่อมั่นว่าจารุบุตรเป็นประธานรัฐสภา ในวันเลือกประธานสภาผู้แทนฯ เวลา 10.30 น. คุณมีชัยมานั่งสังเกตการณ์ พบโหวตพลเอกเกรียงศักดิ์ลุกขึ้นมาขานชื่อคุณอุทัย ไม่เกิน 4-5 นาที คุณมีชัยก็ลงจากที่นั่ง เลือกประธานสภาเสร็จผู้สื่อข่าวบอกผมว่านายกฯ ประกาศลาออกและไม่รับตำแหน่งนายกฯ ต่อไป ผมไม่เชื่อเพราะวันที่ 25 ยังคุยกันว่า ให้พลเอกเปรมเป็นนายกฯ โดยเฉพาะทหารก็บอกว่าให้พลเอกเปรมเป็น..."

รองหัวหน้าพรรคชาติไทยกล่าว "...ผมก็บอกว่าถ้าเป็นตามนี้พลตรีประมาณก็ เป็นนายกฯ คืนวันนั้นชาติไทยไปพบพลเอกอาทิตย์ กลับมา 4-5 ทุ่ม ว่านายกฯ ต้องเป็นพลเอกเปรม เรามีการประชุมตอนหกทุ่มที่บ้านพลตรีชาติชาย มีหัวหน้าพรรคชาติไทย ผม หัวหน้าพรรคประชากรไทย ทางชาติประชาธิปไตยก็มีคุณอบ วสุรัตน์) คุยกันถึงเกือบตีหนึ่งแต่สมัครรับกับที่ประชุมว่าจะไปให้ความรู้ประชาธิปไตยแก่นายพลคนหนึ่งและจะให้คำตอบวันรุ่งขึ้น ทางพลเอกเกรียงศักดิ์ส่งรายชื่อมาตอนตีหนึ่งห้าคน ให้ปิยะเอามา คุณแคว้ว กับคุณสมคิดจะมาหาหัวหน้าตอน 10 โมงเช้า..."

"...รวมแล้วจะมี 166 เสียง..." นายอนุวรรตน์กล่าว "...เมื่อพลเอกเปรมเป็นนายกฯ เราก็สนับสนุนตอนหลังมีข่าวออกมาว่าเราจะให้พลเอกเกรียงศักดิ์ เป็นนายกฯ ไม่จริงเพราะกำลังเจรจาย้ายโงมครั้งรายชื่อประชากรไทยยังไม่มา ต่อมาสมัครบอกขอลถอนตัวและขอลวางตัวเป็นกลาง ผมบอกว่าถ้าอย่างนั้นเล่นตามโศทหารไม่ได้ วันที่ 27 อาจารย์หม่อมเริ่มออกมาว่าชาติไทยเสียงฯ หายฯ เทียงวันที่ 27 หัวหน้าพรรคไปพบพลเอกเปรม ที่บ้านสี่เสา นายกฯ เปรมยืนยันว่าเป็นนายกฯ ต่อ หัวหน้าถามว่าท่านจะกลับคำพูดได้หรือ ท่านบอกว่าได้ที่มาช่วยผมก็แล้วกัน หัวหน้าก็บอกว่าจะต้องประชุมพรรคก่อน แล้วขณะนี้เรียกหาผิวทันที ขอให้หนังสือพิมพ์ช่วย หนังสือพิมพ์ก็ใจดี เหลือ เกิน ช่วยกันทุกฉบับให้ผิวกลับมาเป็นนายกฯ อย่างนี้โศทหารก็เป็นไม่ได้..."

รองหัวหน้าพรรคชาติไทยเผยต่อไปว่าวันที่ 2 เดือนนั้นนายกฯ เปรมได้ติดต่อหัวหน้าพรรคชาติไทยขอให้ร่วมจัดรัฐบาลและขอให้เก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับ "...นายกฯ ๗ ถามท่านว่าไม่ชอบพรรคไหนบ้าง ท่านตอบว่าไม่มี มีแต่กิจสังคมไม่ชอบชาติไทย..."

รองหัวหน้าพรรคชาติไทยสรุปด้วยการพูดว่า "...มีคนถามผมว่าอำนาจแฝงมีจริงหรือไม่ ผมขอบอกว่ามีจริง และไม่ใช่อำนาจแฝงอย่างเดียว มีอำนาจอื่นด้วย อย่างไรก็ตามระบอบประชาธิปไตยต้องเล่นต่อไป..."

สำหรับบทสรุปของพรรคชาติไทยต่อเกมการเมืองครั้งนี้ ผู้สื่อข่าวถามว่าชาติไทยถูกทรยศใช่หรือไม่ รองหัวหน้าพรรคชาติไทยกล่าวว่า "...เราไม่ได้พูดว่าถูกทรยศหรือถูกหักหลัง แต่เราพูดว่าเราถูกเบี้ยว เราพูดกันว่าที่เรื่องเป็นอย่างนี้เพราะเราโง่เองหรือเขาไม่มีลัจจะ..."

จากเหตุการณ์ครั้งนี้ เราจะเห็นว่าฝ่ายทหาร โดยเฉพาะ กลุ่มจปร.7 หรือกลุ่มยังเติร์ก ต้องการสนับสนุนพล เอกเปรม ตินสุลวานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี อันตรงกับความต้องการของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมที่ต้องการกีดกันหัวหน้าพรรคชาติไทย มิให้ได้เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะถ้าพรรคชาติไทยได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล หัวหน้าพรรคชาติไทยก็จะได้เป็นนายกรัฐมนตรี อันจะส่งผลไปถึงพัฒนาการของพรรคชาติไทยในอนาคต ซึ่งพลตรีประมา อติเรกสาร ได้ประกาศแล้วว่า ตนพร้อมจะเป็นนายกรัฐมนตรีและไม่สนับสนุนให้พล เอกเปรม ตินสุลวานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ⁵⁷ ซึ่งเป็นการขัดขวางความต้องการของฝ่ายทหาร

"ผมพร้อม เป็นนายก" ⁵⁸

ผลของการผลักดันสถานการณ์ของฝ่ายทหารในครั้งนี้ ทำให้พรรคชาติไทยต้องตกอยู่ในฐานะพรรคฝ่ายค้าน โดยได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ เป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้าน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2526

อย่างไรก็ตาม ต่อมาพล เอกเปรม ตินสุลวานนท์ ได้ประกาศยุบสภา เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2529 และให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ⁵⁹

⁵⁷ แค่มองเดือนแพนดก กิจสังคมทำยุทธ...แพ้ทางชาติไทยยุคก่อน...ชาติไทยแพ้เสมอ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 19, (13-29 ตุลาคม 2531), : 9.

⁵⁸ "สัมภาษณ์พลตรีประมา อติเรกสาร" ข่าวจรัส 2, 59 (15 พฤศจิกายน 2525) : 30.

⁵⁹ แค่มองเดือนแพนดก กิจสังคมทำยุทธ...แพ้ทางชาติไทยยุคก่อน...ชาติไทยแพ้เสมอ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 19, (13-29 ตุลาคม 2531), : 9.

จากสถานการณ์ที่เกิดพลิกผันไปเช่นนี้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในพรรคชาติไทยด้วย กล่าวคือ ได้มีการเปลี่ยนตัวหัวหน้าพรรคจากพลตรีประมาณ อติเรกसार เป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2529 และพลตรีประมาณ อติเรกसार ไปดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรค เพื่อเปิดโอกาสให้พรรคชาติไทยได้มีโอกาสเข้าร่วมรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เนื่องจากพรรคชาติไทยมีการประ เหมินสถานการณ์หลังการเลือกตั้งครั้งใหม่ว่า พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีแนวโน้มที่จะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่ถ้าพลตรีประมาณ อติเรกसार เป็นหัวหน้าพรรค พรรคชาติไทยก็หมดโอกาสที่จะ เข้าร่วมรัฐบาล และเหตุการณ์ก็เป็นไปตามคาดคือ หลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2529 และพรรคชาติไทยได้เข้าร่วมรัฐบาลโดยพลตรีประมาณ อติเรกसार ประธานที่ปรึกษาพรรคมิได้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในรัฐบาลชุดนี้

เหล่านี้จึง เป็นลักษณะของการผลักดันสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งให้ เป็นไปตามที่ กลุ่มทหารต้องการ

บทบาทของพรรคชาติไทยหลังการเลือกตั้ง เมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 ในฐานะแกนนำจัดตั้งรัฐบาล

ในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเข้ามา 87 คน พรรคกิจสังคมได้ 54 คน และพรรคประชาธิปไตยได้ 48 คน พรรคชาติไทยโดยหัวหน้าพรรค คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ปฏิเสธการเป็นนายกรัฐมนตรีโดยแถลงเหตุผลสั้นๆ ว่า ๑๐

" เพราะพลเอกเปรม ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ก่อนแล้ว และท่านก็ยังไม่ได้ปฏิเสธต่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่จะเป็นต่อไป ฉะนั้น จึงต้องสละสิทธิ์ตำแหน่งที่ว่ำนั้น เพื่อดูบทบาทและที่ทำ ในทางการเมือง ตลอดจนคอยดูลีลาของฝ่ายที่สนับสนุนพล เอก เปรมก่อนโดย เฉพาะอย่างยิ่งฝ่าย ทหารบก"

๑๐" ทหารเก่า ความรู้เรื่องเมืองไทย "สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์" 35, 9 (14-20 สิงหาคม 2531), : 30.

พลตรีชาติชาย ได้เสนอให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่พลเอกเปรมปฏิเสธ พลตรีชาติชายจึงได้จัดตั้งรัฐบาลประกอบไปด้วย 6 พรรค คือ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคราษฎร พรรคสหประชาชาติปไตย พรรคมวลชน รวม 220 เสียง

ในการจัดแบ่งโควตารัฐมนตรีในพรรคร่วมรัฐบาลนั้น ได้มีการแบ่งลำดับความสำคัญของกระทรวงต่างๆ ไว้ดังนี้ ⁶¹

กลุ่มดีมาก ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม

กลุ่มดี กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพาณิชย์

กลุ่มใช้ได้ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน กระทรวงยุติธรรม ทบวงมหาวิทยาลัย

ซึ่งพรรคชาติไทยได้ว่าการกระทรวง 6 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงยุติธรรม ทบวงมหาวิทยาลัย

ในการจัดตั้งรัฐบาลโดยพรรคชาติไทย ครั้งนี้ ฝ่ายทหารได้รับรู้มาโดยตลอดนับตั้งแต่การประชุม 5 พรรคพันธมิตรครั้งแรกที่บ้านพิษณุโลก เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2531 ตลอดจนหลังจากนั้นวันที่ 26 กรกฎาคม 2531 และวันที่ 27 กรกฎาคม อันเป็นคืนวันที่พลเอกเปรม ตัดสินใจเปิดทางให้พรรคการเมืองเข้าจัดตั้งรัฐบาล ⁶²

⁶¹ ลอยเบื้องหลังกว่า "ชาติชาย 1" อุบัติ ใครบ้าง "หน้าแตก" มติชนสุดสัปดาห์. 9, 417 (28 สิงหาคม 2531), : 13.

⁶² "ชาติไทย ชิงนายยิ่งมั่น" มติชนสุดสัปดาห์, 8, 414 (31 กรกฎาคม 2531) : 10.

จึงอาจสรุปได้ว่าฝ่ายทหารได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้การจัดตั้งรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งนี้ โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นกระทรวงสำคัญ กระทรวงหนึ่ง เดิมทางพรรคชาติไทยคาดไว้เช่นกันว่า จะดึงเอาบุคคลภายในมาเป็นรัฐมนตรี ผู้อยู่ในข่ายมีอยู่หลายคน เช่น พลเอกบรรจบ บุนนาค พลเอกจรรยา วงศ์สายัณห์ เป็นต้น แต่ผู้นำทางทหารได้ตกลงกับ พลเอกชาติชาย เป็นการภายในว่า เป็นใครก็ได้ขอให้ประสานกับผู้นำกองทัพกับพรรคการเมืองได้ หรือเป็นผู้ไม่ลาเอียง แต่ปรากฏว่าในท้ายที่สุด "ผู้นำทหาร" ขึ้นมาว่า แม้จะเอาคนนอกมาถึงจะมีความเชี่ยวชาญงานในกองทัพ เป็นนายทหารนอกราชการก็ยังไม่มีความดีไปกว่า ตัวนายกรัฐมนตรี คือ พลเอกชาติชาย รักษาการในตำแหน่งเอง เชื่อว่าจะประสานกับ ผู้นำกองทัพโดยเฉพาะ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก และรักษาราชการผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ดีกว่าใครทั้งสิ้น ⁶³

พลตรีชาติชาย จึงเป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมด้วย

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶³ ลุยเบื้องหลังกว่า "ชาติชาย 1" อุบัติ ใครบ้าง "หน้าแตก" กลาโหมทหารขอเพียงผู้ประสานกันได้ มติชนสุดสัปดาห์, 9, 417 (28 สิงหาคม 253) : 13.

ตารางที่ 26 การจัดสรรโควตารัฐมนตรีในพรรคร่วมรัฐบาล

โครงสร้างของ ครม.ชุดใหม่

จำนวนรัฐมนตรี	กระทรวง/ทบวง	พรรค(จำนวน)	เจ้ากระทรวง
6	สำนักนายกรัฐมนตรี	สหประชาชาติไทย-ชาติไทย-ปชป. -กิจสังคม-มวลชน-ไม่สังกัด (พรรคละ 1 คน ยกเว้นชาติไทย 3)	-
5	มหาดไทย	ชาติไทย(2)/กิจสังคม(1)/ราษฎร (1)/ปชป. (1)	ชาติไทย
4	เกษตร	ปชป. (2)/กิจสังคม(1)/ชาติไทย(1)	ปชป.
	คมนาคม	กิจสังคม(2)/ปชป. (1)/ชาติไทย(1)	กิจสังคม
3	คลัง	ชาติไทย(2)/ปชป. (1)	ชาติไทย
	พาณิชย์	กิจสังคม(2)/ชาติไทย(1)	กิจสังคม
	อุตสาหกรรม	ชาติไทย(2)/ราษฎร(1)	ชาติไทย
	สาธารณสุข	ปชป. (2)/ชาติไทย(1)	ปชป.
	ศึกษาธิการ	ราษฎร(1)/ชาติไทย(1)/กิจสังคม(1)	ราษฎร
2	ต่างประเทศ	กิจสังคม(2)	กิจสังคม
	วิทยาศาสตร์ฯ	ปชป. (1)	ปชป.
1	กลาโหม	ชาติไทย(1)	ชาติไทย
	มหาวิทยาลัย	ชาติไทย(1)	ชาติไทย
	ยุติธรรม	ชาติไทย(1)	ชาติไทย

หมายเหตุ: 1) อีกส่วนโควตาคณะกรรมาธิการ--ชาติไทย6/กิจสังคม3/ปชป.3/ราษฎร1/(ไม่รวมสำนักนายกรัฐมนตรี)

2) อีกส่วนโควตารัฐมนตรี--ชาติไทย17/กิจสังคม10/ปชป.11/ราษฎร4/สหประชาชาติไทย1/มวลชน1 (รวมตำแหน่งนายกฯ และรองนายกฯ)

ที่มา : "ไม่รู้ก็โผล่ต่อกี่โผล่จะลงตัว, ข้อสังเกต ครม.ชาติชาย 1" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

35, 9, (14-20 สค.31) : 7.

ซึ่งเมื่อพลเอกชาติชาย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็ได้ทำอย่างที่ได้สั่ง วาจาไว้คือจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารโดยกองทัพ เสนอรายชื่อขึ้นมา ก็ จะลงนามไปตามที่เสนอพร้อมกับย้ำว่า "ผมไม่เข้าไปยุ่ง ถ้ายุ่งแล้วเดี๋ยวมันจะยุ่งกันใหญ่" ⁶⁴

จากการวิเคราะห์ พบว่า ทหารยังมีส่วนรับรู้ในทางการเมืองและผู้นำทหารคนสำคัญ คือพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็มีความพร้อมที่จะลาออกสู่การเมือง ทั้งนี้อาจจะ เป็นไปตามสัญญา สุภาพบุรุษกับพลเอกชาติชาย คือ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งพลเอกชาติชาย ก็พร้อม ที่จะสละตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทยให้ถึงขนาดประกาศว่าเป็นทายาทชอยราชครู แต่พลเอกชวลิต ก็ยังมีได้ยื่นใบลาออก เนื่องจากพลเอกชาติชาย ได้ประกาศยับยั้ง ⁶⁵ ตัดหน้าไปก่อนโดยให้เหตุผล ว่าต้องการให้พลเอกชวลิตอยู่ในกองทัพต่อไป เพื่อช่วยทำงานในการแก้ปัญหาอินโดจีนให้ลุล่วงไป เสียก่อน เพราะได้ทำงานร่วมกันมาแต่ต้นแล้ว ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดสันติภาพในอินโดจีนตามนโยบาย เศรษฐกิจ นำการทหาร หรือนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าของพลเอกชาติชาตินั้นเอง ⁶⁶ การประกาศของพลเอกชาติชาย เช่นนี้จะ เห็นว่าฝ่ายรัฐบาลพยายามหวังเหนี่ยวรั้งพลเอกชวลิต ยังอยู่ในกองทัพดั้งเดิม เพราะนอกจากจะ "เปิดทางถอย" ให้ผู้นำกองทัพได้หาทางออกหากยัง อยากรออยู่ในกองทัพต่อไปได้แล้ว หากแต่ในทางการเมืองยังสามารถกระแสดกดดันทางการเมือง ที่จะล้มคลอนเสถียรภาพรัฐบาลได้อีกด้วย เพราะเมื่อฝ่ายการเมืองยับยั้งให้อยู่ต่อก็เท่ากับสร้าง สายสัมพันธ์อันดีต่อกัน กองทัพอ้อมหนุนรัฐบาลอย่างเข้มแข็ง เพราะหากผู้นำกองทัพออกมาเล่น การเมืองแล้วย่อมจะสร้างความกดดัน และหนักใจในเสถียรภาพการเมืองของตนอยู่ไม่น้อย ⁶⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁴ การทหาร "เปิดโผ" ย้ายสีเขี้ยว จับตา (บิ๊กจ้าว-บิ๊กจ้อด) ใครคือ ผบ.ทพ., สยามรัฐอัปเดตหัววิจารณ์, 36, 13, (10 กันยายน 2532), : 8.

⁶⁵ "บิ๊กจ้าว" กบดาน รัฐบาลเข้าอุ้มภาวะตั้งเครียด สยามรัฐอัปเดตหัววิจารณ์, 36, 17, (2 ตุลาคม 2532) : 8.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9

โดยที่ท่าทีและบทบาทของฝ่ายผู้ปกครองที่ยังไม่เปิดเผย เช่นนี้ ก็ดูเหมือนว่ามีคืบหน้า อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับหัวหน้ารัฐบาล เนื่องจากในการก้าวเข้าสู่การเมืองของ พลเอกชวลิตนั้น คงจะก้าวขึ้นสู่ฐานอำนาจสูงสุดทางการเมืองมากกว่า ⁶⁸

อย่างไรก็ดี อาจพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหาร คือ พลเอกชวลิต ยังใจผูก กับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในโอกาสผู้นำ 4 เหล่าเข้าเคารพพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใน โอกาสได้รับการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ⁶⁹

"...พวกเรามีความรักใคร่ สัมผัสสามัคคี พวกเรามีความจริงใจ พวกเราถือว่า พวกเรานั้น เป็นน้องๆ ของพี่และเป็นน้องที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมติดตามดูผลงานและการ กระทำของพี่มาตลอดชีวิตของพวกเรา พวกเราถือว่าพวกเรานั้นเป็นกลไกของรัฐ พวกเรา ถือว่าพวกเราเป็นสถาบันหลักอันหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องมือของรัฐบาล เพราะฉะนั้นในสิ่งแรกที่สุด ก็คือว่า อยากจะให้พี่ชาติที่เรารักและเคารพนั้น ได้ใช้พวกเราเป็นเครื่องมือของรัฐบาล ที่ จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จะไปสู่ความสำเร็จในภารกิจที่พวกเราเรียกว่าภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ ก็คือภารกิจในการสร้างความมั่นคงให้กับชาติ และความผาสุกให้เกิดขึ้นแก่พี่น้องปวงชนชาวไทย นี้เป็นข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สองที่พวกกระผมอยากจะกราบเรียนพี่ที่เคารพก็คือว่า สถานการณ์การเมืองใน ขณะนี้ ถ้าจะพูดกันให้ถึงที่สุดก็อยู่ในขั้นของการเปลี่ยนมาใช้ระบอบแห่งผู้แทนของปวงชนโดยตรง ซึ่งพี่ถือว่าเป็นคนแรกที่ เป็นผู้แทนของปวงชนโดยตรง และได้รับผิดชอบในการเป็นนายกรัฐมนตรี ของพวกเรา กระผมอยากที่จะกราบเรียนให้พี่ได้ทราบว่า ในอดีตที่ผ่านมา พี่เราเห็นว่า เมื่อเรามี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ซึ่งมาจากผู้แทนของปวงชนโดยตรงแล้ว แนวทางในการปฏิบัติ ต่อกองทัพหรือต่อกรมตำรวจก็ตาม หรือแม้แต่กระทั่งต่อส่วนราชการต่างๆ หรือข้าราชการประจำ ต่างๆ ก็ตาม จะมีอยู่สองลักษณะด้วยกัน ลักษณะที่หนึ่ง ก็คือว่า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี และคณะ

⁶⁸ "บิกจิว" กบดาน รัฐบาลเข้าสู่ภาวะดึงเครียด สยามรัฐอัปเดตหัววารณ์, 36, 17, (2 ตุลาคม 2532) : 9.

⁶⁹ จันดา 2ข. ชาลิต-ชาติชาย ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง สยามรัฐอัปเดตหัววารณ์, 35, 9, (14-20 สิงหาคม 2531) : 11.

รัฐมนตรีนั้นมักจะเอาใจทหาร นี่เป็นลักษณะที่หนึ่งครับ สำหรับพี่ชาติที่เราเคารพนั้น แน่แน่นอนในสายเลือดของพี่นั้นเป็นทหาร และการเอาใจทหารนั้น คงจะเป็นเรื่องเล็กสำหรับพี่ แต่ที่กระผมพูดหมายถึงว่าเป็นการเอาใจทหารที่เกินกว่าเหตุ และลักษณะที่สองก็คือว่าเป็นความจำเป็นที่พรรคการเมืองหรือหัวหน้าพรรคการเมืองต่างๆ นั้น จะต้องแสวงหาอำนาจแห่งตนเอง ซึ่งกำลังทหารหรือว่ากรมตำรวจนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะพรรคการเมืองหรือหัวหน้าพรรคการเมืองหรือ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีนั้น อาจจะใช้หนทางปฏิบัติในการที่จะดำเนินการในรายละเอียด เพื่อที่จะสร้างสรรอำนาจของตัวเองให้เกิดขึ้นในกองทัพก็ตาม หรือในกรมตำรวจก็ตาม หรือในส่วนราชการของพลเรือนโดยทั่วไปก็ตาม กระผมคิดว่าต่อพี่ชาติที่เคารพนั้น กระผมสามารถจะพูดอย่างตรงไปตรงมาว่าทั้งสองหนทางนั้น เป็นหนทางที่ไม่ถูกต้องทั้งคู่กระผมและเพื่อนนายทหารทุกคน ซึ่งอยู่ข้างหลังตามที่ได้กราบเรียนไว้พี่ได้รับทราบแล้ว เรามีความเคารพในพี่ และเราจะสนับสนุนต่อตัวพี่และรัฐบาลของพี่นั้นให้ทำงานอย่างดีที่สุด อย่างตรงไปตรงมาที่สุด กระผมขออนุญาตที่จะฝากสิ่งนี้ไว้ด้วยใจ และอีกครั้งหนึ่งที่จะขออำนวยการให้พี่ที่เคารพของเรานั้นได้บริหาร ให้นารัฐบาลของพี่นั้นไปสู่ความสำเร็จ ลีบทอดเจตนาารมณ์ของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีให้จงได้ขอบพระคุณครับ..."

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ กล่าวตอบ

"...ท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุด ท่านผู้บัญชาการเหล่าทัพ และท่านอธิบดีกรมตำรวจ ผมรู้สึกขอบพระคุณ เป็นอย่างยิ่งที่ท่านได้มาอำนวยการในวันนี้ ปัญหาสองข้อที่ท่านได้กล่าว เมื่อคืนผมไม่เคยที่จะ... คือเรียกว่าเอาใจทหารนะครับ แต่ว่าด้วยความรักกัน เพราะว่าทหารนั้นถูกฝึกอบรมมาให้มีความสามัคคีและรักกัน เหมือนพี่ เหมือนน้อง เพราะฉะนั้นยังงี้ก็ยังไม่ได้โดยเฉพาะผมเป็นทหารม้า เราก็บอกว่าม้าดีไม่ทิ้งฝูง ยังงี้ต้องวิ่งไปกับฝูงวันยังค่ำ สำหรับเรื่องประการที่สอง ที่จะใช้กองทัพเพื่อจะเกี่ยวกับด้านการเมืองนั้นผมขอเรียนว่าผมระมัดระวังเป็นพิเศษแม้แต่ในเลือกตั้งคราวนี้ ในนครราชสีมาผมไม่ได้เข้าไปในดงทหารนะครับ นอกจากจะผ่านไปเพื่อจะเข้าไปสนามบินเท่านั้น และรู้สึกภูมิใจที่ทหารวางตัวเป็นกลางในคราวนี้ เพราะฉะนั้นผมว่าอนาคตประชาชนคนไทยก็ต้องพึ่งทหาร เพื่อจะไปในระบอบประชาธิปไตย เหมือนกันถ้าทหารเป็นกลางแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็คงจะเป็นไปตามท่านองคมนตรีของระบอบประชา-

ธิปไตย ผมก็ขออีกสักอย่างหนึ่งก็คือว่า รัฐบาลนี้จะสนับสนุนที่สุดให้กองทัพทั้งสามรวมทั้งกรม ตำรวจ ได้มีการปรับอัตราปรับจัดเสียใหม่ให้เพียวลม ให้เป็นทหารที่ทันสมัยจริงๆ เพราะว่า เราจะต้องเตรียมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า อยากจะใช้ทหารให้เพียวลมขึ้นนะครบ รบได้ทุกลมฟ้าอากาศ ไม่ว่าจะกลางคืนหรือกลางวัน อยากให้ทหารของเรามีประสิทธิภาพสูงใน ขณะนี้ก็เป็นที่ชมเชยกันอยู่ทั่วไป แล้วผมก็เห็นว่าสนับสนุนเต็มที่ โดยเฉพาะพรรคของเราจะ สนับสนุนเรื่องอาวุธใหม่ ถ้ามีแต่อาวุธล้าสมัยมันก็สู้เขาไม่ได้ เวลานี้มันเป็นสงครามสมัยใหม่ สงครามของอุตสาหกรรม ประเทศอุตสาหกรรมนะครบไม่ใช่ประเทศเกษตรกรรมอีกต่อไป ประการสุดท้ายผมก็ต้องขอให้คำนึงลัญญาต่อ เหล่าทัพว่าผมจะปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีให้ดีที่สุด เท่าที่จะทำได้ โดยเอาเกียรติของผมเป็นประกัน ขอบพระคุณครับ..."

จากคำกล่าวของทั้งสองฝ่ายนี้ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่สนิทแนบแน่น ระหว่างพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายทหาร กับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้นำฝ่ายรัฐบาล อันเป็นการย้ำว่า เสถียรภาพของรัฐบาลมีความมั่นคง แต่โดยที่ในสถานการณ์ทางการเมืองนั้นมิได้มีฝ่ายทหารเพียง กลุ่มเดียวที่พยายามจะผลักดันสถานการณ์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มของตน แต่ยังมีกลุ่มอื่นๆ เช่น พรรคการเมืองร่วมรัฐบาล กลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มชาวนา ชาวไร่ กลุ่มกรรมกร กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งขณะนี้รัฐบาลพลเอกชาติชาย กำลังเผชิญอยู่กับสถานการณ์ หลายด้านกล่าวคือ

1. การแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาล

พรรคกิจสังคม ซึ่งพลเอกสิทธิ เสวตศิลา ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ แต่ปฏิบัติงานนโยบายต่างประเทศเกี่ยวกับกัมพูชาที่สวนทางกับพลเอกชาติชาย มาตลอด

พรรคประชาธิปัตย์ ถูกพรรคฝ่ายค้าน ได้แก่พรรคเอกภาพ และพรรคร่วมรัฐบาล ด้วยกันโจมตี เกี่ยวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ เรื่อง การซื้อปุ๋ยและการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ แม้ว่าจะ เป็นพรรคร่วมรัฐบาลก็ตาม แต่ได้หาเสียงโจมตีพรรคชาติไทยมาตลอดที่ภาคใต้ โดยมีการกล่าวว่า "ที่อยู่

เพราะจำใจทนอยู่และต้องการอยู่เพื่อขัดขวางคนโกง" 70 และการที่หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ คือ นายพิชัย รัตตกุล มีความไม่พอใจ เกี่ยวกับการแต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานคร คือนายธำรง พัฒนรัฐ ซึ่งเสนอโดยพลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร เมื่อครั้งยังเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการกลับมตกรรม. เดิมทีให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ (ที่จะมีการเลือกตั้ง 7 มกราคม 2533) เป็นผู้แต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานครเองถึงกับลาออกจาก ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม วิกฤติ ลูกพรรคประชาธิปัตย์ มิได้ลาออกจากการเป็นพรรค ร่วมรัฐบาลตามหัวหน้าพรรค แต่อย่างใด

2. การประท้วงของพนักงานรัฐวิสาหกิจ

การประท้วงของกลุ่มพนักงานการทำเรือ เรือธง การบริหารงานท่าเรือ แลลมจบังไม่ต้องการให้เอกชนมาบริหาร แต่ก็สงบลงได้โดยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้ดำเนินการประท้วงของบรรดาพนักงานรัฐวิสาหกิจ เรื่อง การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เช่น การไฟฟ้า ฝ้ายผลิต

3. การประท้วงของกลุ่มชาวนาชาวลาวไร้ เช่น การประท้วงของชาวนาอย่างให้ประกัน ราคาขายพารา ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ถึงขั้นกรีดเลือดประท้วง

4. การยื่นญัตติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีของฝ่ายค้าน ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัย หน้า ซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขให้พลเอกชาติชาย ต้องปรับคณะรัฐมนตรีหรืออาจยุบสภา เพื่อให้มีการ เลือกตั้งใหม่อย่างใดอย่างหนึ่ง

เหล่านี้ล้วนเป็นสถานการณ์ผลักดันให้รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องมีการ เคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่งแทบทั้งสิ้น สำหรับการคาดการณ์ว่ารัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะเลือกวิธีการยุบสภา หรือปรับคณะรัฐมนตรีนั้น เป็นที่คาดกันว่า ในช่วงเวลาอันใกล้นี้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะเลือกวิธีการปรับคณะรัฐมนตรี เป็นลำดับแรก ถ้าสถานการณ์หรือ

70 "บึกข้าว" กบดาน...? รัฐบาลเข้าสู่ภาวะตึงเครียด สยามรัฐฉบับหัววิจารณ์ 36, 17, (2 ตุลาคม 2532) : 9

เสถียรภาพของรัฐบาลไม่ดีขึ้น ก็จะมีการยุบสภาในโอกาสต่อไป ซึ่งพรรคชาติไทยเองก็มีความพร้อมรับการเลือกตั้งใหม่แล้ว พิจารณาได้จากการจัดวางตัวบุคคลซึ่งเป็นข้าราชการประจำให้ดำรงตำแหน่งที่ควบคุมการเลือกตั้งทั่วประเทศ คือ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้แก่ นายอนันต์ อนันตกุล และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ นายบรรหาร ศิลปอาชา และ นายอภิลาส ไอสถานนท์ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ดังนั้นแม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองจะเป็นไปด้วยแรงผลักดันของกลุ่มชาติไทย พรรคชาติไทยก็พร้อมที่จะรับต่อสถานการณ์นั้น นั่นคือ การตั้งตัวรับสถานการณ์ให้ได้ทุกรูปแบบและสามารถนำผลกระทบของสถานการณ์นั้นมาเป็นประโยชน์ต่อพรรคชาติไทยได้

สถานการณ์ภายในพรรคชาติไทย

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า สถานการณ์เป็นพื้นฐานของการต่อสู้ของอำนาจ กล่าวคือ สถานการณ์ถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ของอำนาจของบรรดาผู้นำในพรรคชาติไทย เฉพาะผู้นำกลุ่มเท่านั้นที่มีบทบาทในการผลักดันสถานการณ์ให้ไปในทิศทางที่ตนต้องการ⁷¹ สำหรับสมาชิกพรรคโดยทั่วไป ไม่มีบทบาทโดยตรงในการผลักดันสถานการณ์ไปในทิศทางใด สถานการณ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ขึ้น และภายใต้เหตุการณ์หนึ่ง ผู้ที่ร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์นั้นต่างก็พยายาม ใช้สถานการณ์ขณะนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนให้มากที่สุด ดังนั้นจึงจะศึกษาว่า สถานการณ์มีความสำคัญอย่างไร ในการต่อสู้ของอำนาจในกลุ่มผู้นำพรรคชาติไทย โดยจะวิเคราะห์ตั้งแต่การก่อตั้งพรรค และบทบาทของพรรคในการต่อสู้ทางการเมือง และกลุ่มที่มีบทบาทในพรรคทั้งในการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล และการเป็นพรรคฝ่ายค้าน

สถานการณ์ในระยะแรกของการก่อตั้งพรรค

กลุ่มผู้นำพรรค ได้แก่ ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทย คือ พลตรีประमाण อติเรกสาร หัวหน้าพรรค พลตรีศิริ สิริโยธิน รองหัวหน้าพรรค พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เลขาธิการพรรค

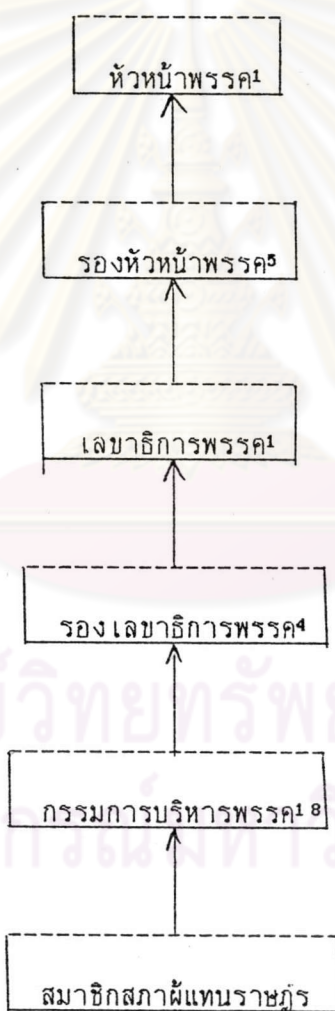
⁷¹ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย, หน้า 132-134.

โครงสร้างพรรคชาติไทย

แผนภูมิที่ 13 โครงสร้างพรรคชาติไทย สมัยเริ่มก่อตั้งพรรค

ในระยะแรกพรรคชาติไทย ได้มีการจัดโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ ดังนี้ 72

โครงสร้างพรรคชาติไทย

หมายเหตุ : ตัวเลข [] หมายถึงจำนวนคน

72 พรรคชาติไทย, นโยบายและวิธิตำเนียบการของพรรคชาติไทย และข้อบังคับพรรคชาติไทย พ.ศ. 2525 (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์ 2525), หน้า 28-36.

อำนาจหน้าที่ของหัวหน้าพรรค, รองหัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรคและกรรมการบริหารพรรค ⁷³

ข้อ 21. ให้หัวหน้าพรรคมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ บริหารและควบคุมกิจการทั้งปวงของพรรค ให้ดำเนินการไปตามนโยบายระเบียบ ข้อบังคับ มติของพรรคและตามบทบัญญัติของกฎหมายในกรณีจำเป็นและเพื่อความเหมาะสม ให้หัวหน้าพรรคมีอำนาจยับยั้งมติของคณะกรรมการบริหารได้ แต่ต้องแจ้งการยับยั้งนั้นให้คณะกรรมการบริหารทราบในการประชุมคราวถัดไป

ข้อ 22. ให้รองหัวหน้าพรรคมีหน้าที่ช่วยหัวหน้าพรรค และมีอำนาจหน้าที่ตามที่หัวหน้าพรรคมอบหมาย หรือปฏิบัติหน้าที่แทนใน เมื่อหัวหน้าพรรคไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

ข้อ 23. เลขาธิการพรรคมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้ดำเนินการด้านธุรการของพรรคที่สำนักงานใหญ่ควบคุมการบริหารด้านธุรการของสำนักงานสาขาพรรค ดำเนินการและติดตามผลงาน ตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

(2) เป็นผู้รับผิดชอบในการ จัดการประชุมคณะกรรมการบริหารและอำนวยความสะดวก รวมทั้งรับผิดชอบการประชุมของคณะกรรมการอื่นของพรรคด้วย

(3) เป็นผู้รับผิดชอบและดูแลทรัพย์สินของพรรค

(4) เป็นผู้รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พรรคในสำนักงานใหญ่

ข้อ 24. รองเลขาธิการพรรคมีหน้าที่ช่วย เลขาธิการพรรคและมีอำนาจหน้าที่ตามที่เลขาธิการพรรคมอบหมาย

โฆษกพรรคมีหน้าที่แถลงกิจการโดยทั่วไปของพรรคและตามที่คณะกรรมการบริหาร หัวหน้าพรรคหรือ เลขาธิการพรรคมอบหมาย

รองโฆษกพรรคมีหน้าที่ช่วยโฆษกพรรคและตามที่โฆษกพรรคมอบหมาย

⁷³ ข้อบังคับพรรคชาติไทย พ.ศ.2525 หมวด 3 ส่วนที่ 1 หน้า 19-20.

ผู้ควบคุมเสียงมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือในที่ประชุมรัฐสภา เพื่อให้เป็นไปตามมติพรรค

นายทะเบียนมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมทะเบียนสมาชิก และงานทะเบียน
อื่นๆ ของพรรค

ข้อ 17. คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) บริหารพรรคให้เป็นไปตามนโยบาย ข้อบังคับมติของที่ประชุมคณะกรรมการ
บริหาร มติที่ประชุมใหญ่ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมืองและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
(2) พัฒนาพรรคให้ก้าวหน้าและมั่นคง ให้เป็นที่เชื่อถือและนิยมของประชาชน
(3) แต่งตั้ง เปลี่ยนแปลงกรรมการอื่นๆ โฆษก รองโฆษก ผู้ควบคุมเสียง
นายทะเบียน เทร่ญจิก ผู้ช่วยเทร่ญจิก สมุห์บัญชี และอนุกรรมการอื่นๆ เท่าที่จำเป็น เว้นแต่กรรมการ
ในข้อ 14

- (4) พิจารณาและกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งสาขาพรรคและการหาสมาชิก
- (5) วางแผนงาน เลือกตั้งและกำหนดวิธีการเลือกสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง
- (6) วางระเบียบงานบริหารพรรค
- (7) กำหนดอัตราค่าลงทะเบียน ค่าบำรุง ฯลฯ
- (8) วางระเบียบวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พรรค ตลอดจนหลักการให้ความดี

ความชอบและสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่

(9) พิจารณาอนุมัติงบประมาณประจำปีตลอดจนควบคุมการจ่ายเงิน การเก็บ
รักษาเงิน และทรัพย์สินของพรรค

(10) มอบหมายงานให้กรรมการบริหารคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนปฏิบัติ

หมายเหตุ : ข้อบังคับพรรคชาติไทย พ.ศ. 2525 นี้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ปี 2532 แต่ส่วนอำนาจ
หน้าที่ของหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค
ไม่เปลี่ยนแปลง

จากโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค รองเลขานุการพรรค และกรรมการบริหารพรรค เราจะพบว่าหัวหน้าพรรค เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในพรรค มีอำนาจยับยั้งมติของคณะกรรมการบริหารได้ โดยมีต้องขอความเห็นชอบจากผู้ใด ดังนั้นคณะกรรมการบริหารจึงมีอำนาจหน้าที่น้อยกว่าหัวหน้าพรรค และหัวหน้าพรรคมีต้องปฏิบัติงาน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค หัวหน้าพรรคจึงมีอำนาจเด็ดขาด ที่จะบริหารพรรคไปในแนวใดก็ได้ นอกจากนี้หากหัวหน้าพรรคเห็นเหมาะสมก็จะมอบหมายให้ รองหัวหน้าพรรค หรือ เลขานุการพรรค เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตนได้ ดังนั้นหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และ เลขานุการพรรคจึง เป็นกลุ่มที่มีอำนาจมาก

นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกของพรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518, 4 เมษายน 2519, 22 เม.ย. 2522 พรรคชาติไทย มีบทบาทในการเข้าร่วมรัฐบาลโดยตลอด จนถึงการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเข้ามา 73 คน และได้มีสมาชิกจากพรรคการเมืองอื่น เช่น พรรคสยามประชาธิปไตยนำโดยพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ พรรคประชากรไทย 4 คน พรรคกิจสังคม 1 คน ส.ส.อิสระไม่สังกัดพรรค 13 คน รวมประมาณ 35 คน เข้าร่วมทำให้พรรคชาติไทยมี ส.ส. จำนวน 108 คน ⁷⁴ เพื่อหวังที่จะได้เป็นรัฐบาลร่วมกับพรรคชาติไทย และ เนื่องจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่พรรคชาติไทยกลับต้องไปอยู่ในฐานะพรรคฝ่ายค้าน ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ⁷⁵

ดังนั้นจึงมีความแตกแยกระหว่างสมาชิกพรรค โดยอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกันคือ

1. กลุ่มผู้นำหัวเก่า เป็นกลุ่มที่ต้องการให้พรรคชาติไทยเข้าไปเป็นพรรคร่วมรัฐบาลพยายามประนีประนอมกับกองทัพและผู้นำรัฐบาล คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่พยายามทำหน้าที่ฝ่ายค้านเท่าไร ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยกลุ่มย่อย 2 สาย คือ สายของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ

⁷⁴ "ทวิข เข้าวขชาติไทย" แนวหน้า (26 กรกฎาคม 2525), : 114.

⁷⁵ "หะคากรรพพรรคชาติไทย คามรอย ปรป..." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 3, 35, (31 กค.- 6 สค.31) : 12-13.

รองหัวหน้าพรรค ซึ่งมีคนอยู่ในกลุ่มประมาณ 10 คน ⁷⁶ และสายของนายบรรหาร ศิลปอาชา เลขานุการซึ่งมีคนอยู่ในกลุ่มประมาณ 20 คน ⁷⁷ แต่โดยส่วนใหญ่ทั้ง 2 สายนี้ สามารถประสาน ประโยชน์ได้ เป็นอย่างดี

พลตรีชาติชายนั้น มีความสัมพันธ์เครือญาติ กับพลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรค คือ เป็นน้องภรรยาของพลตรีประมาณ แต่ภายหลังมีความขัดแย้งกันในบทบาทของพรรค ชาติไทย เนื่องจากพลตรีประมาณ มีนโยบายเป็นพรรคฝ่ายค้านเต็มที่

2. กลุ่มหนุ่ม เป็นกลุ่มที่ต้องการพัฒนาคุณภาพของพรรค เพื่อทำหน้าที่ฝ่ายค้านให้ดีที่สุด เพื่อลบข้อกล่าวหาว่า "ค้านไม่เป็น" ฉะนั้นจึงไม่พยายามประนีประนอมกับสถาบันทหารและรัฐบาล กลุ่มนี้สนับสนุนโดยพลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรค นายปองพล อติเรกสาร นายปิยะนัฐ วัชรภรณ์ ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ

3. กลุ่มสยามประชาธิปไตย ของพันเอกพล เริงประเสริฐวิทย์ เป็นกลุ่มที่มีการแยกตัวออกมาจากนโยบายของพรรคชาติไทย เนื่องจากการที่เข้ามาร่วมกับพรรคชาติไทยก็เพื่อจะได้ เข้าร่วมรัฐบาลหากพรรคชาติไทยมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล แต่เมื่อพรรคชาติไทยเป็นพรรคฝ่ายค้าน รัฐบาลพลเอกเปรม จึงวางตัวไม่ขึ้นกับนโยบายพรรคอันนี้ เนื่องจากพันเอกพลเคยได้รับความช่วยเหลือจากพลเอกเปรม ในเรื่องโรงงานสีประดกระปอง

นอกจาก 3 กลุ่มนี้แล้ว พรรคชาติไทยก็มีกลุ่มย่อยอื่นๆ อีก แต่ไม่มีบทบาทและความขัดแย้งมากนัก และมักเป็นกลุ่มที่ขึ้นอยู่กับสมาชิกพรรคที่เป็นชนชั้นนำ เช่น กลุ่มนายวัฒนา อัสว เหม กลุ่ม นายทวี ไกรคุปต์ กลุ่ม พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร เป็นต้น

⁷⁶ "อนาคตของพรรคชาติไทย เส้นทางที่ยังรอคอย" มติชนสัปดาห์ 8 (6 ต.ค. 2528) : 13.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การแตกแยกออกเป็นกลุ่มย่อยในพรรคชาติไทย เกิดขึ้นเนื่องจากการที่พรรคชาติไทย ไม่สามารถนำเป้าหมายในการ เป็นรัฐบาลของตนให้บรรลุผลสำเร็จได้ สมาชิกพรรคจึงมีการ แยกแยกทางความคิดเกี่ยวกับบทบาทของพรรคออกเป็น 2 แนว คือ ฝ่ายที่อยากเป็นรัฐบาล ไม่ อยากเป็นพรรคฝ่ายค้าน อีกฝ่ายที่อยากจะทำหน้าที่ฝ่ายค้านตามที่ต้องตกกระไดพลอยโจน และ โดยที่สมาชิกพรรคการเมืองไทยมิได้มีอุดมการณ์ที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน พรรคชาติไทยก็แตกเช่นพรรค การเมืองอื่นๆ ในท้ายที่สุด กลุ่มที่ต้องการเป็นรัฐบาล ก็เป็นฝ่ายชนะ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ ลาออกจากหัวหน้าพรรคก่อน และต่อมาพลตรีประมาณ ได้ลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรค เมื่อ 24 มิถุนายน 2529 พลตรีชาติชายจึงเป็นหัวหน้าพรรคแทน ส่วนพลตรีประมาณ อติเรกสาร ดำรงตำแหน่ง ประธานที่ปรึกษาพรรค ส่วนนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเลขาธิการพรรคตามเดิม

ดังนั้น ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์คือการได้ เป็นรัฐบาลหรือไม่จึงเป็นชนวนให้ สมาชิกพรรคชาติไทยเกิดความขัดแย้งกัน จนมีการช่วงชิงอำนาจระหว่างพลตรีประมาณ และพลตรี ชาติชาย ถึงขนาดมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งบริหารกัน ซึ่งถ้าเป็นบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แบบเครือญาติเข้ามาโยงโยยไว้ เป็นที่แน่นอนว่า พลตรีประมาณ ต้องแยกออกจากพรรคชาติไทยไป อย่างแน่นอน แต่การณ์กลับตรงกันข้าม พลตรีประมาณ กลับยอมดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษา พรรค และในการเลือกตั้งเมื่อ 27 กค. 2529 พรรคชาติไทยก็ได้ร่วมรัฐบาลกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยพลตรีประมาณ ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในรัฐบาลชุดนี้

สถานการณ์ในระยะของการ เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531

ในการเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเข้ามา 87 คน เป็นจำนวนมากที่สุด ในพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาทั้งหมด จึงเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีให้กับ สมาชิกพรรคนั้น พรรคชาติไทยได้กระทรวงมากกว่าพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลอื่นๆ ถึง 6 กระทรวง คือ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวง ยุติธรรม ทบวงมหาวิทยาลัย แต่โดยที่มี ส.ส. ทั้งหมด 87 คน และมีผู้พร้อมที่จะเป็นรัฐมนตรี จำนวนมาก กล่าวคือ

ภาค	จำนวน ส.ส.	จำนวนตำแหน่ง รัฐมนตรี	
กลาง	39	7	
เหนือ	14	3	
ตะวันออก	31	6	
เฉียงเหนือ			
ภาคใต้	3	-	
รวม	87	16	1 ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

- หมายเหตุ : 1) อัตราส่วน ส.ส. 5 คน ต่อ 1 ตำแหน่งรัฐมนตรี
 2) จำนวน ส.ส. ของพรรคชาติไทย ไม่รวมพรรคประชาชนที่ย้ายเข้ามาภายหลังจัดตั้งรัฐบาลแล้ว

รายชื่อรัฐมนตรีในจังหวัดภาคกลาง โควต้า 7 ตำแหน่ง

1. พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม
2. นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ รมช. กระทรวงพาณิชย์
3. นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง รมช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4. นายเสนาะ เทียนทอง รมช. กระทรวงมหาดไทย
5. นายประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง
6. นายทวีช กลิ่นประทุม รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย
- *7. พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร (รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย) รัฐมนตรีกระทรวง

อุตสาหกรรม

*8. นายบรรหาร ศิลปอาชา (รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม) รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย

9. นายบุญเหลือ ประเสริฐสุวรรณ รัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : นำโควตารัฐมนตรีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมา 2 ตำแหน่ง

*สืบเปลี่ยนโยกย้าย เมื่อ 9 มค. 33

รายชื่อรัฐมนตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โควตา 6 ตำแหน่ง

1. นายประสงค์ บุรณพงศ์ รมช. กระทรวงสาธารณสุข
2. นายสกุล ศรีพรหม รมช. กระทรวงศึกษาธิการ
3. นายกร ทัพพะรังสี รัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี
4. นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ รัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : มิได้รวมตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ส.ส. นครราชสีมาดำรงอยู่

รายชื่อรัฐมนตรีในจังหวัดภาคเหนือ โควตา 3 ตำแหน่ง

1. นายสุชน ชามพูนท รมช. กระทรวงการคลัง
2. นายตุลิต รังคลีรี รมช. กระทรวงอุตสาหกรรม
3. นายประทวน รมยานนท์ รมช. กระทรวงมหาดไทย

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับความเหมาะสมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอยู่บ้าง เช่น กรณีของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส.บุรีรัมย์ ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญคนหนึ่ง และเป็นผู้มีอาวุโส แต่การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อปี 2529 ไม่ได้รับเลือกตั้ง ในครั้งนี้ จึงได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี ⁷⁸

⁷⁸ ลุยเบื้องหลังกว่า "ชาติชาย" อุบัติ โครบัง "หน้าแตก" มติชนสุดสัปดาห์, 9, 417, (28 สค. 2531) : 14.

ในภาคกลาง กรณีของนายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง ส.ส. ประจวบคีรีขันธ์ แม้คุณสมบัติยังไม่
เหมาะสมพอจะเป็นรัฐมนตรี แต่เมื่อพิจารณาจากอาวุโสและความสำคัญที่มีต่อพรรคนายอุดมศักดิ์
ได้นำทีม ส.ส. ประจวบคีรีขันธ์ ได้รับเลือกตั้งแบบยกทีม เข้ามาถึง 3 ครั้งติดต่อกัน และยังใช้
เงินลงขันช่วยเหลือพรรคตอนเลือกตั้งอีกก่อนหนึ่ง กับได้ช่วยผู้สมัคร ส.ส. พรรคชาติไทยสาย
ภาคใต้ เป็นจำนวนหลายคน จึงมีความจำเป็นต้องมอบตำแหน่งรัฐมนตรีตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดให้ 79

ขณะที่นายภิมุข อังกินันท์ ส.ส. เพชรบุรี ก็มีความสำคัญเช่นเกี่ยวกับนายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง
โอบอุ้มตระกูลอังกินันท์ กลับเข้ามาได้ถึง 3 คน ก็อยู่ในข่ายเป็นรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน แต่ด้วยความ
บังเอิญเมื่อทางพรรคจับตัวผู้เหมาะสม เข้ากระทรวงแล้ว ปรากฏว่ามีตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรมว่างไว้ให้นายภิมุข เพียงตำแหน่งเดียว และถ้านายภิมุข เป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรม พรรคชาติไทยต้องเสียบรรยากาศไปมาก จึงได้ติดต่อแลกเปลี่ยนข้อ เสนอ
"บางอย่าง" ให้กับนายภิมุข สละเก้าอี้ แล้วผลักดัน เอา พล.ต.ท. จาร์ส มังคลารัตน์ ส.ส.
กาญจนบุรี ซึ่งเข้าชื่อ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเอาคนสุดท้ายทั้งๆ ที่ พล.ต.ท. จาร์ส
ช่วยเหลือจนเจือพรรคน้อยกว่านายภิมุข และครั้งนี้ พล.ต.ท. จาร์ส มังคลารัตน์ ก็เป็น ส.ส.
กาญจนบุรี เพียงคนเดียวไม่มีความสามารถหอบหัวลูกพรรคเข้ามาได้เลย 80

ในระยะแรกของการจัดสรรโควตารัฐมนตรีนั้น สำหรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทย เดิมทีพลเอกชาติชาย ดารีที่จะยกให้กับพรรคอื่น แต่พลตำรวจเอกประมา
อติเรกสาร คัดค้าน จนในที่สุด พลตำรวจเอกประมา อติเรกสาร ผู้พี่เขย จึงได้ดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ในช่วงที่พลตำรวจเอกประมา อติเรกสารดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยนั้น มีความขัดแย้งกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในหลายๆ เรื่องด้วยกันคือ 81

79 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

80 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

81 สักขาน้ำผึ้ง "สี่เขษ-น้องเมือ" แยกกับเต็น รวมกับตี มติชนสัปดาห์ 10, 490, (21 มกราคม 2533) : 12.

1. พลตำรวจเอกประมาธ ยึดถือการปฏิบัติงานที่เป็นเอกเทศ และรับฟังคนที่แวดล้อมมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลาย ๆ ครั้ง เช่น การดำริตั้งบ่อนคาสิโน และสิ่งนี้ได้กลายเป็นจุดอ่อนของรัฐบาลไป

2. ความขัดแย้งใน เรื่องการแต่งตั้งปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งพลตำรวจเอกประมาธ เสนอนายฉลอง กัลยาณมิตร ส่วนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องการนายอนันต์ อนันตกุล ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ไปดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทยจนในท้ายที่สุดต้องมีการแต่งตั้งนายเอนก สิทธิประศาสน์ มาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย (แต่ในภายหลังเมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายบรรหาร ศิลปอาชา ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็มีการย้ายนายเอนก สิทธิประศาสน์ ไปดำรงตำแหน่งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี นายอภิลาศ โอสถานนท์ ไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีแทนนายอนันต์ และนายอนันต์ ไปดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย แทนนายเอนก ตั้งแต่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2533 ซึ่งพลตำรวจเอก ประมาธ อติเรกสาร ก็ได้แสดงความเห็นชอบในการแต่งตั้งครั้งนี้ด้วย) ๘2

3. ปัญหาการแต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานคร พลตำรวจเอกประมาธ ได้เสนอนายธำรง พัฒนรัฐ แต่พลตรีจำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้เสนอนายตรี ภาณุตานนท์ ซึ่งในชั้นแรกคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ได้รับเลือกตั้งวันที่ 7 มกราคม 2533 เป็นผู้เสนอแต่งตั้ง แต่พลตรีประมาธ ได้เสนอนายธำรง พัฒนรัฐ เป็นปลัดกรุงเทพมหานคร โดยไม่รอผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 7 มกราคม 2533 ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติ (ผลการพิจารณาครั้งนี้ทำให้นายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ลาออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี) ทำให้บรรดานักวิชาการ นักกฎหมาย พวกกันคิดค้าน เนื่องจากนายธำรง รักษาการผู้ว่าราชการ กทม. แต่เสนอตนเองเป็นปลัด กทม. เมื่อผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ผ่านพ้นไป ปรากฏว่าพลตรีจำลอง ศรีเมืองได้คะแนนเสียงท่วมท้น ถึง 700,000 คะแนน จึงเป็นการแสดงมติมหาชนไม่เห็นด้วยกับกระทรวงมหาดไทย ในที่สุด นายธำรง

๘2 "ประมาธ เข็มหมากไทย" ไทยรัฐ. (10 กุมภาพันธ์ 2533) : 21.

พัฒนรัฐ ขอลาออกจากตำแหน่งปลัดกรุงเทพมหานคร และหลังจากนั้นเพียง 2 วัน พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ปรับรัฐมนตรีในโควตาพรรคชาติไทยทันที โดยย้ายนายบรรหาร ศิลปอาชา จากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร จากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2533

เหตุการณ์ครั้งนี้ มีผู้คาดกันว่า เป็นความคิดของที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีจากบ้านพิษณุโลก อันได้แก่ นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์ นายบรรศักดิ์ อวรรณโณ (ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีและรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง) และนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย⁸³

4. การแต่งตั้งอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร เสนอพลตำรวจเอกแสวง ธีระสวัสต์ โดยไม่สนใจข้อเสนอบางอย่าง โดยเฉพาะพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท้ายที่สุดพลตำรวจเอกแสวง ธีระสวัสต์ จึงเป็นอธิบดีกรมตำรวจ

สำหรับก่อนการตัดสินใจของพลเอกชาติชาย จะแพร่กระจายไปสู่ประชาชนนั้น ในตอนเช้าวันที่ 7 มค. 2533 พลตรีมงคล อัมพรพิสิฐรุ แม่ทัพน้อยที่ 1 ได้เข้าพบพลเอกชาติชาย ที่บ้านพักชอยราชครูด้วยข้อเสนอบางอย่าง และเมื่อเย็นวันที่ 7 มกราคม 33 เมื่อทราบผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแล้ว พลเอกชาติชายก็ตัดสินใจที่จะสลับเปลี่ยนตัวรัฐมนตรี โดยได้เผยภายในภายหลังว่า⁸⁴

"...ผมตัดสินใจต้องสลับตำแหน่งที่มา ณ เวลา 6 โมงเย็น วันที่ 7 มค. หลังจากทราบผลการเลือกตั้ง ผู้ว่าฯ กทม. และพลตรีจำลอง ได้คะแนนเสียงถึง 700,000 ผมคิดแล้วเก็บเอาไว้ 2 วัน เพราะบอกนานๆ ไม่ได้..."

⁸³ อิบิค จงสกอ ลีคแต่ไม่ลับ มติชนสุดสัปดาห์ 10, 490, (21 มกราคม 2533) : 6

⁸⁴ ใครใต้และใครเสย "น้องเม็ย-พี่เชย" มติชนสุดสัปดาห์ 10, 490, (21 มค.33) : 63.

ซึ่งการโยกย้ายครั้งนี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ ส.ส. พรรคชาติไทย ที่มีความใกล้ชิดกับพลตำรวจเอกประมาณ เช่น นายเสนาะ เทียนทอง รมช.กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ถึงกับมีข่าวว่าพลตำรวจเอกประมาณ จะลาออกจากพรรคชาติไทย ซึ่งพลตำรวจเอกประมาณนั้น หนังสือพิมพ์ คาดการณ์ว่ามี ส.ส. สังกัดพรรคชาติไทยหนุนหลังอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งของทั้งหมด โดยเฉพาะนายประมวล สภาวุธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งมีความสนิทสนมแนบแน่นกับพลตำรวจเอกประมาณ โดยนายประมวลซึ่งคุมเสียงกลุ่ม ส.ส. ชาติไทยใหญ่เป็นอันดับสองก็มีเรื่องกินใจกับพลเอกชาติชายในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจที่ประกาศใช้เมื่อเดือนธันวาคม ผู้ที่ให้ความเห็นใจนายประมวลที่ถูกโดดเดี่ยว คือ พลตำรวจเอกประมาณ นั่นเอง การเป็นพันธมิตรระหว่างนายประมวล พลตำรวจเอกประมาณ อาจมีผลให้ฐานะของพลตำรวจประมาณ แข็งแกร่งขึ้น จนอาจผลักดันให้ตัวเขามารั้งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้หากต้องการในเมื่อทั้งสองต่างก็มีเงินก้อนใหญ่ที่จะสนับสนุนความเคลื่อนไหวดังกล่าว ๘๕

พลเอกชาติชาย นั้นเตรียมแผนตั้งรับไว้ว่า พร้อมจะนำพรรคด้านกระแสความภายใน ด้วยการจับมือกับนายบรรหาร ศิลปอาชา พล.อ. ชวลิต รวมทั้งจะดึงนายประมวล มาเป็นพวกด้วยปล่อยให้ พล.ต. ประมาณ โดดเดี่ยว ตามลำพัง กระนั้นเชื่อว่าพลเอกชาติชายไม่มีทางปลด พล.ต.อ. ประมาณ ไปแน่ รวมทั้งไม่คิดจะลองทำดูด้วย แม้ว่ากำลังอยู่ในหน้าสีหน้าขวานเนื่องจากเกี่ยวข้องกันอยู่

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในพรรคชาติไทยนี้ เมื่อพิจารณาแล้วเหมือนกับว่าจะนำไปสู่การแตกแยกภายในพรรคชาติไทย แต่ภายหลังเมื่อวันที่ 7 กพ. 33 มีการโยกย้ายนายอนันต์ อนันตกุล จากตำแหน่ง เลขาธิการคณะรัฐมนตรีมาเป็นปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเดิม เป็นขัดขัดแย้งระหว่าง พล.ต.อ. ประมาณ กับพลเอกชาติชาย พล.ต.อ. ประมาณ กลับกล่าวว่า ตนเองมีความเห็นด้วย ๘๖

๘๕ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

๘๖ "ประมาณ เขื่อนมหาดไทย" ไทยรัฐ, (10 กุมภาพันธ์ 2533) : 21.

ซึ่งกรณีความขัดแย้งจนทำให้มีการโยกย้ายพลตำรวจ เอกประมาณนั้น พล เอกชาติชาย กล่าวไว้ว่า ๘๗

"... เรื่องห่วงความแตกร้างในพรรคชาติไทยนั้นไม่ต้องมี ควรจะต้องแสดงความยินดีกับทั้ง ๒ คน ที่ไปพูดๆ กันว่าเป็นศึกสายเลือดนั้น ควรให้ทุกคนเข้าใจเสียใหม่ว่าไม่มีไม่ใช่ศึกสายเลือด เพราะผมกับคุณประมาณ เป็นพี่น้องกัน ผมเป็นคนถือจดหมายคุณประมาณไปจับพี่สาวผม..."

อย่างไรก็ตามการโยกย้ายครั้งนี้เป็นการตัดสินใจของพล เอกชาติชาย โดย พล.ต.อ. ประมาณ ไม่ทราบมาก่อน

สถานการณ์ทางการเมืองกับการก่อตั้งและการคงอยู่ของพรรคชาติไทย

จากการที่ได้กล่าวมาแล้ว ในเรื่องสถานการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับการต่อสู้ของอำนาจ จะเห็นว่า พรรคชาติไทย ได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่ปลอดจากอำนาจกดดันของฝ่ายทหาร คือหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (หลังจาก "ชอຍราชครู" โดยจอมพลผิน ชุณหะวัณ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ หมดอำนาจไป เป็นเวลา 16 ปี นับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา) แต่โดยที่บรรดาผู้ก่อตั้งพรรคเคยเป็นทหารมาก่อนทุกคน แนวความคิดของการก่อตั้งพรรค จึงมุ่งต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยวิถีทางที่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย และตามรัฐธรรมนูญ และมีอุดมการณ์ที่จะให้คนไทยมีความสามัคคี มีความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคม และมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยของชาติ มุ่งสร้างทัศนคติให้ประชาชนรัก เคารพในสิทธิ เสรีภาพ รู้จักสิทธิ รู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบของตน

นับตั้งแต่การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็นต้นมา พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งและมีบทบาททางการเมืองมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายร่วมรัฐบาลหรือการเป็นพรรคฝ่ายค้าน แม้ว่าจะในสภาพทางการเมืองที่ผ่านมา จะถูกแทรกแซงโดยฝ่ายทหารตลอดเวลา แต่พรรคชาติไทยก็สามารถพลิกผันบทบาทของพรรคตนให้ไปในทางที่ทำให้พรรคชาติไทยคงอยู่ต่อไป แม้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรคก็ตาม นั้นเป็นเพราะ เป้าหมายที่แน่นอนของพรรคชาติไทยในอันที่จะเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ซึ่งมวลสมาชิกทุกคนต่างก็มี เป้าหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายของพรรคอันนี้

พลตรีประมาณ อติเรกสาร ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทย ได้กล่าวถึงความสำเร็จของพรรคชาติไทย ในการเลือกตั้งเมื่อ 4 เมษายน 2519 เนื่องจากพรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งมากกว่าครั้งแรก เมื่อ 26 มกราคม 2518 หนึ่งเท่าตัว คือ จาก 28 คน เป็น 56 คน สาเหตุที่เพิ่มนั้นพรรคชาติไทยได้วิเคราะห์ไว้ว่า ๘๘

1. พรรคชาติไทยได้มีโอกาสร่วมรัฐบาล ทำให้มีผลงานเกิดแก่ประเทศ
2. พรรคชาติไทยได้ยื่นหยัดต่อสู้ฝ่ายนิยมซ้ายอย่างมั่นคงประกอบกับเหตุการณ์ของเพื่อนบ้าน ลาว เขมร และญวน ที่ถูกคอมมิวนิสต์เข้าปกครอง ประชาชนต้องถูกกดขี่ ทำให้ประชาชนไทย ทราบความจริงและตระหนักถึงภัย จึงสนับสนุนเลือกพรรคชาติไทยมากขึ้น
3. ฝ่ายนิยมซ้ายและศูนย์กลางนิสิต นักศึกษา ได้แสดงออกให้ประชาชนเห็นว่า เป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ จึงเกิดกลุ่มผู้รักชาติ ขึ้นต่อต้าน เช่น นวพล กระจ่างแดง ลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกัน ฯลฯ เป็นการส่งเสริมคะแนนนิยมให้แก่พรรคชาติไทยยิ่งขึ้น
4. "ถ้าสิ้นชาติ สิ้นแผ่นดิน สิ้นกษัตริย์ เห็นสุดจะยืนหยัดอยู่ได้" เป็นคำขวัญของพรรคที่ตรงกับจิตใจของประชาชน
5. ความมีระเบียบวินัยของสมาชิกพรรคชาติไทย ทำให้เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาชน
6. การโจมตีของพรรคอื่นว่า พรรคชาติไทย เป็นพรรค "นายทุนขุนศึก คักดินา ทหารราช" และโจมตีพลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคว่า เป็น "ขวาพิฆาตซ้าย" กลับทำให้ประชาชนเห็นว่า พรรคชาติไทย จะช่วยชาติให้อยู่รอดได้จากภัยคอมมิวนิสต์

๘๘ ประมาณ อติเรกสาร, พลตรี, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์), หน้า 135-136.

แม้ว่าหลังการเลือกตั้ง 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทยจะถูกสถานการณ์ทางการเมืองกดดันให้ เป็นพรรคฝ่ายค้านในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แต่พรรคชาติไทยก็ยังคงพลิกบทบาทของตนในการเลือกตั้งครั้งต่อมา เมื่อ 27 กค. 2529 เข้าร่วมรัฐบาลพลเอกเปรมอีกได้ นั้นแสดงถึงการปรับสถานการณ์ทางการเมืองให้เป็นประโยชน์แก่พรรคชาติไทยอย่างดี ถึงแม้ว่าจะเคย เป็นศัตรูทางการเมืองกับพลเอกเปรมมาก่อน แต่ต่อมาก็กลายเป็นมิตรในทางการเมืองได้ จากบทเรียนครั้งนี้จะเห็นว่าบทบาททางการเมืองของพรรคชาติไทยในเวลาต่อมา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคชาติไทย ไม่เคยทอดทิ้งกลุ่มพลังทางการเมืองไทย โดยเฉพาะทหาร จะเห็นได้ชัดในคราวจัดตั้งรัฐบาลพลเอกชาติชาย หลังการเลือกตั้ง 24 กค. 2531 ที่ต้องให้ฝ่ายทหารรับรู้ ซึ่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวว่า ๘๑

เป็น "ผู้จัดตั้งมากับมือ"

นั่นคือการรับรู้อำนาจของฝ่ายทหาร แม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยวิถีทางรัฐสภานั้น รัฐบาลควรจะเป็นที่ยอมรับของประชาชนและพลังอำนาจที่จะค้ำจุนรัฐบาล ควรจะเป็นมติมหาชนมากกว่าก็ตาม อย่างไรก็ตาม หน้าที่ประเทศประชาธิปไตยตะวันตกปฏิบัติกัน ซึ่งจะต้องคอยให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยพัฒนาต่อไปอีก มติมหาชนจึงจะเป็นที่ยอมรับมากกว่าอำนาจทางทหาร

พัฒนาการของพรรคชาติไทย

การพัฒนาพรรคการเมือง ในที่นี้หมายถึงการพัฒนาพรรคการเมือง ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ ในด้านปริมาณคือการที่พรรคสามารถขยายฐานสมาชิกออกไปได้อย่างกว้างขวาง เพื่อจะทำให้เกิดพลังร่วมกันของคนหมู่มากที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการมีอิทธิพลต่อรองที่สูงขึ้น ส่วนในด้านคุณภาพหมายถึง การมีพลังความร่วมมือกันอย่างเป็นปึกแผ่น ของมวลสมาชิกหรือความมีเอกภาพของการรวมตัวและการเคลื่อนไหวของพรรค

๘๑ ทหาร."รุ่ง" นวัตกรรมออกแบบแต่เมื่อไหร่" มติชนสุดสัปดาห์, 10, 490 (21 มกราคม 33) : 13.

พัฒนาการในด้านปริมาณ : การขยายสาขาพรรค

ข้อบังคับพรรคชาติไทย พ.ศ.2525 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2532 หมวด 4 ได้กำหนดระเบียบและวิธีการในการจัดตั้งสาขาพรรค ไว้ดังนี้

หมวด 4 สาขาพรรค

ข้อ 31. ให้คณะกรรมการบริหารมีอำนาจในการพิจารณาจัดตั้งหรือยกเลิกสาขาพรรคได้ตามที่เห็นสมควร

ข้อ 32. ให้สาขาพรรคแต่ละสาขามีคณะกรรมการสาขาคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ ตำแหน่งละหนึ่งคน และกรรมการอื่นอย่างน้อยสี่คน แต่ไม่เกินแปดคน ซึ่งเลือกจากที่ประชุมสมาชิกในเขตเลือกตั้งที่สาขาพรรคตั้งอยู่

ข้อ 33. เมื่อคณะกรรมการบริหารอนุมัติให้ตั้งสาขาพรรคแล้วให้คณะผู้ก่อตั้งเรียกประชุมใหญ่สมาชิกสาขาพรรคเป็นครั้งแรก และต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคน เพื่อเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคตามข้อ 32 ภายในสามสิบวันแต่วันที่ได้รับอนุมัติให้ตั้งสาขาพรรคได้

ข้อ 34. คณะกรรมการสาขาพรรคมีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมการดำเนินงานของสาขาพรรคให้เป็นไปตามนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และมติของพรรคให้คณะกรรมการสาขาพรรคเรียกประชุมกรรมการเพื่อปรึกษากิจการของสาขาพรรคอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

ข้อ 35. คณะกรรมการสาขาพรรคพ้นจากตำแหน่งและความเป็นกรรมการสาขาพรรคสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ให้ใช้ข้อ 18 และข้อ 19 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าตำแหน่งกรรมการสาขาพรรคว่าง ให้เรียกประชุมเพื่อเลือกตั้งตำแหน่งที่ว่างนั้นภายในสามสิบวันจากวันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง

ข้อ 36. สาขาพรรคเป็นหน่วยบริหารกิจการของพรรคในเขตเลือกตั้ง ช่วยคณะกรรมการบริหาร หรือคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งภาค ในการแสวงหาและคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม เข้าสมัครเป็นสมาชิกหรือสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และปฏิบัติงานของพรรคที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการบริหารหรือหัวหน้าพรรค

ในความเป็นจริง ขณะนี้พรรคชาติไทยยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรค แม้ว่าในเริ่มแรกของการก่อตั้งพรรค พลตรีประภาส อติเรกสาร หัวหน้าพรรคคนแรกจะมีแนวความคิดที่จะทำให้พรรคชาติไทยเป็นพรรคมวลชนด้วยก็ตาม ๑๐

"... จริงอยู่ที่พูดว่าพรรคการเมืองเป็นผู้คัดเลือกและต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อสมาชิกของพรรคที่ส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง แต่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกของพรรคการเมืองทุกคนก็ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยกล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น พรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ตั้งขึ้นต้องยอมรับว่าเป็นพรรคของประชาชน มีประชาชนเป็นฐานรองรับและประชาชนมีตัวแทนของตนเข้ามาร่วมบริหารพรรคการเมืองนั้นๆ ถ้าหากประชาชนไม่ยอมรับแล้วพรรคการเมืองนั้นก็ไปไม่รอด การดำเนินการของพรรคจึงต้องถือความเห็นของประชาชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก ถ้าพรรคการเมืองใดทำได้ เชื่อได้ว่าพรรคการเมืองนั้นจะเป็นพรรคการเมืองที่มีประชาชนเป็นฐานรองรับ เป็นพรรคการเมืองของมวลชนและเป็นพรรคการเมืองที่มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต..."

พรรคชาติไทยได้ตระหนักถึงอุดมการณ์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นและคณะกรรมการบริหารพรรคต่างพยายามและช่วยกันสร้างพรรคชาติไทยให้เป็นพรรคของมวลชนให้ได้ ปัจจุบันพรรคชาติไทยมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกวันนี้ได้ เป็นจำนวนแสนและพรรคชาติไทยจะไม่หยุดยั้งยังทำตามคำขวัญของพรรคที่ว่า "เราต้องช่วยกัน เพราะชาติมิใช่ของใครคนเดียว"

๑๐ สัมภาษณ์พลตำรวจเอกประภาส อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรค, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, 26 กุมภาพันธ์ 2533.

นอกจากนี้ นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสาขาพรรคว่า ⁹¹

"...ในข้อบังคับ ก็มีให้เราตั้งสาขาพรรคได้ในอนาคต ต่อไปคงมี แต่จะเป็นสาขาพรรคหรือไม่ ก็ต้องดูความเหมาะสมแต่ละชุด เราต้องจดทะเบียน..."

นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงการจัดตั้งสาขาพรรคว่า ⁹²

"...ตอนระยะนี้ เราก็สร้างภาพโดยส่วนรวม ให้พรรคของเราเป็นที่ยอมรับของประชาชนก่อนแล้วเราจึงขยายสาขาออกไป..."

พลตำรวจโท จำรัส มังคลารัตน์ กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวให้ความเห็นว่า ⁹³

"...ต่อไปจะต้องตั้งสาขาพรรคทุกจังหวัด ทุกอำเภอ มันต้องมีฐานเสียง ไม่มีฐานเสียงไปไม่รอด ต้องมีมวลชนในพื้นที่ต่างๆ เป็นจังหวัด เป็นอำเภอ ถ้าเป็นตำบลด้วยยิ่งวิเศษใหญ่ ได้มีการพูดคุยกันในพรรคหลายครั้ง และได้มองให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพรรคนำคณะกรรมการบริหารไม่พร้อม ประธานที่ปรึกษาพรรคมีท่านประมาณ เป็นประธาน 20 กว่าคน..."

สำหรับแนวความคิดในการทำให้พรรคชาติไทยเป็นพรรคมวลชนนั้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรค ส.ส.นครราชสีมา และนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ⁹⁴

⁹¹ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532 .

⁹² สัมภาษณ์นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533 .

⁹³ สัมภาษณ์พล.ต.ท.จำรัส มังคลารัตน์, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม, 20 ธันวาคม 2532

⁹⁴ สัมภาษณ์พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ, หัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.นครราชสีมา และนายกรัฐมนตรี, 21 กุมภาพันธ์ 2533 .

"...ถึงแม้ว่าพรรคชาติไทยจะก่อตั้งขึ้นมาจากผู้ริเริ่มก่อตั้งเพียงไม่กี่คน แต่ปัจจุบันก็
เร่งขยายให้เป็นพรรคการเมืองของมวลชนด้วย มีแนวนโยบายในการพัฒนาพรรคให้เป็นพรรค
ของมวลชน โดยประสงค์ที่จะให้ประชาชนเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคด้วยความสมัครใจ ไม่มี
อาณัติสั่งจ้าง หรือสั่งชักชวนว่าหากเป็นสมาชิกพรรคชาติไทยแล้วจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน
ชิ้นใด นอกจากนี้ข้อบังคับกำหนดไว้เท่านั้น เพื่อให้สมาชิกพรรคได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น
ร่วมกันตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยและเพื่อขยายฐานพรรคออกไปให้ เป็นของมวลชน
จึงได้มีการกำหนดไว้ในข้อบังคับของพรรค เช่น มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านต่างๆ เพื่อ
ดำเนินการในด้านนี้ อาทิ คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการสร้างความนิยมพรรค
คณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาเยาวชนชาติไทย อย่างไรก็ตามในการดำเนินการขยายพรรคให้เป็น
ของมวลชนนั้น จะต้องกระทำตามขั้นตอนในการดำเนินการขยายพรรคให้เป็นของมวลชนนั้น
จะต้องกระทำตามขั้นตอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์และกำลังเงิน ในปัจจุบันจึงมุ่งที่จะสร้าง
ผลงานของพรรคให้เป็นที่ประจักษ์กับสายตาของประชาชนอย่างจริงจัง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่
หัวหน้ารัฐบาลได้มีนโยบายที่น่าสนใจใหม่ ๆ เช่น นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า
นโยบายพัฒนาชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก และภาคใต้ เป็นต้น..."

จากคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า พรรคชาติไทยก็มีแนวความคิดที่จะทำ
พรรคชาติไทยเป็นพรรคการเมืองของมวลชนและมีโครงการจะจัดตั้งสาขาพรรคด้วย แต่ยังมีได้
กำหนดว่าเมื่อใด เนื่องจากต้องกระทำตามขั้นตอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์และกำลังเงิน ใน
ปัจจุบันจึงมุ่งสร้างผลงานให้ประชาชนเห็นมากกว่า

อย่างไรก็ตามในประเด็นของกำลังเงินนั้น โดยที่พรรคชาติไทยประกอบด้วย ผู้บริหาร
พรรคที่มีฐานะ เศรษฐกิจดีเยี่ยมมีกำลังทุนทรัพย์มากมาย ดังนั้นด้านกำลังเงินคงไม่เป็นอุปสรรคแต่
อย่างใด แต่ในด้านสถานการณ์นั้น ดังได้กล่าวแล้วว่าในอดีตที่ผ่านมา การต่อสู้ของพรรคการเมือง
โดยวิถีทางรัฐสภาไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มพลังอำนาจทางทหารจึงมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ยกเลิก
รัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองบ่อยๆ ในอดีตสถานการณ์จึงไม่เอื้ออำนวยให้มีการจัดตั้งสาขาพรรค
เท่าใดนัก แม้มีพรรคการเมืองบางพรรค เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคก้าวหน้า ได้จัดตั้ง
สาขาพรรคไปบ้างแล้วแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองไม่เอื้ออำนวย
หากแต่ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยพรรคการเมือง เป็นตัวแทนของมวลชนใน

สภาผู้แทนราษฎรได้รับการยอมรับมากขึ้น มีการเคารพและยึดหลักการกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือรัฐธรรมนูญมากขึ้น โดยเฉพาะจากฝ่ายทหาร ดังนั้น นับจากจุดเริ่มต้นรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเริ่มเมื่อ 9 สิงหาคม 2531 เป็นต้นไป จะเป็นระยะเวลาเท่าใดที่พรรคชาติไทยจะมีการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้น และขยายฐานรองรับพรรคให้เป็นพรรคมวลชน? คำตอบก็คือการที่พรรคชาติไทยจะมีการจัดตั้งสาขาพรรคและขยายฐานของพรรคให้เป็นพรรคมวลชนนั้นจะไม่มีการเร่งรีบดำเนินการ เนื่องจากตลอดเวลาที่พรรคมิได้มีฐานมวลชน พรรคก็สามารถเพิ่มจำนวน ส.ส.ในสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้นทุกปี ดังนั้นตัวแปรในเรื่องนี้ ก็คือ ประชาชนและพรรคการเมืองอื่นๆ ภายใต้งบเงื่อนไข ถ้าประชาชนมีความตื่นตัวสนใจการเมือง และพรรคการเมืองอื่นๆ ได้จัดตั้งสาขาพรรคขึ้นมาหลายๆ พรรค

ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองไทยที่กลุ่มพลังอำนาจของทหารปล่อยให้ระบบพรรคการเมืองพัฒนาตนเองไม่เข้าแทรกแซง จะทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น พรรคการเมืองใดอาศัยช่วงเวลานี้ทำการถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง (โดยมิปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนแต่เพียงอย่างเดียว) การทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นต้น พรรคการเมืองนั้นย่อมได้รับการยอมรับจากประชาชน อันจะส่งผลถึงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง และฐานรองรับอำนาจจากประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น (ขณะนี้พรรคพลังธรรมได้ตั้งโรงเรียนการเมือง ให้การอบรมความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในกรุงเทพมหานครแล้ว) อันจะนำไปสู่การจัดตั้งสาขาพรรคต่อไป ดังนั้น พรรคชาติไทยจะกลายเป็น "ผู้ริเริ่ม" ในภาวะการณ์เช่นนี้ หรือ "ผู้ตาม" พรรคการเมืองอื่นๆ คงต้องขึ้นอยู่กับวิจรรย์ญาณของผู้บริหารพรรคต่อไป ที่จะใช้ประโยชน์จากชื่อเสียงและผลงานของพรรคที่ได้ เป็นหัวหน้ารัฐบาลครั้งนี้สนับสนุนการหาฐานมวลชนให้แก่พรรคหรือไม่

พัฒนาการในด้านคุณภาพ : ความมีเอกภาพของการรวมตัวและการเคลื่อนไหว

นับตั้งแต่การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็นต้นมา จนถึงการจัดตั้งครั้งล่าสุด คือ วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้มีจำนวน ส.ส. และบทบาททางการเมืองดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2518 มีพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีจำนวน ส.ส. มากที่สุดตามลำดับ 1-3 ดังนี้ คือ

พรรคประชาธิปัตย์	72 คน
พรรคธรรมสังคม	45 คน
พรรคชาติไทย	28 คน

บทบาททางการเมือง พรรคชาติไทยร่วมจัดตั้งรัฐบาล

ครั้งที่ 2 วันที่ 4 เมษายน 2519 มีพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีจำนวน ส.ส. มากที่สุดตามลำดับ 1-3 ดังนี้คือ

พรรคประชาธิปัตย์	114 คน
พรรคธรรมสังคม	43 คน
พรรคชาติไทย	56 คน

บทบาททางการเมือง พรรคชาติไทยร่วมจัดตั้งรัฐบาล

ความสำเร็จของการที่ได้มี ส.ส. เพิ่มมากขึ้นถึงหนึ่งเท่าตัวครั้งนี้ พลตรีประภาผอติเรกสาร ได้วิเคราะห์เหตุผลไว้มีข้อหนึ่งว่า^{๑๕} ความมีระเบียบวินัยของสมาชิกพรรคชาติไทยทำให้เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาชน

ครั้งที่ 3 วันที่ 22 เมษายน 2522 มีพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีจำนวน ส.ส. มากที่สุดตามลำดับ 1-3 ดังนี้ คือ

พรรคกิจสังคม	82 คน
พรรคชาติไทย	38 คน
พรรคประชาธิปัตย์	33 คน

บทบาททางการเมือง พรรคชาติไทยเข้าร่วมรัฐบาล

^{๑๕} ประภาผอติเรกสาร, พลตรี, บันทึกความจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, อ่างแก้ว หน้า 135-136.

ครั้งที่ 4 วันที่ 18 เมษายน 2526

พรรคกิจสังคม 92 คน

พรรคชาติไทย 73 คน

พรรคประชาธิปัตย์ 36 คน

ต่อมามี ส.ส. จากพรรคสยามประชาธิปไตย และพรรคอื่น ๆ เข้าร่วมกับพรรคชาติไทย ทำให้มี ส.ส. เพิ่มมากที่สุดในสภา คือ จำนวน 108 คน
บทบาททางการเมือง เป็นผู้นำพรรคฝ่ายค้าน

ครั้งที่ 5 วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีจำนวน ส.ส.

มากที่สุดตามลำดับ 1-3 ดังนี้คือ

พรรคประชาธิปัตย์ 100 คน

พรรคชาติไทย 63 คน

พรรคกิจสังคม 51 คน

บทบาททางการเมือง พรรคชาติไทยร่วมจัดตั้งรัฐบาลโดยมีการเปลี่ยนหัวหน้าพรรค เป็น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อ 24 มิย. 2529

ครั้งที่ 6 วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 มีพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีจำนวน

ส.ส. มากที่สุดตามลำดับ 1-3 ดังนี้ คือ

พรรคชาติไทย 87 คน

พรรคสังคม 54 คน

พรรคประชาธิปัตย์ 48 คน

บทบาททางการเมือง เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรค เป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อพิจารณาพัฒนาการของพรรคชาติไทย ในแง่ของความเจริญเติบโตของจำนวน ส.ส. จะเห็นว่า พรรคชาติไทยมีจำนวน ส.ส. เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 27 เปรียบเทียบจำนวน ส.ส. ในพรรคชาติไทยแต่ละภาคทั่วประเทศ ตั้งแต่ 2518-ปัจจุบัน

ภาค	26 มค.18	4 เม.ย.19	22 เม.ย.22	18 เม.ย.26	27 กค.29	24 กค.31
กรุงเทพฯ	2	-	-	-	1	-
ภาคกลาง	9	16	11	29	32	39
ภาคเหนือ	3	11	11	12	11	14
ภาคตะวันออก	11	27	16	31	19	31
เจียงเหนือ						
ภาคใต้	3	2	-	1	-	3
รวม	28	56	38	73	63	87

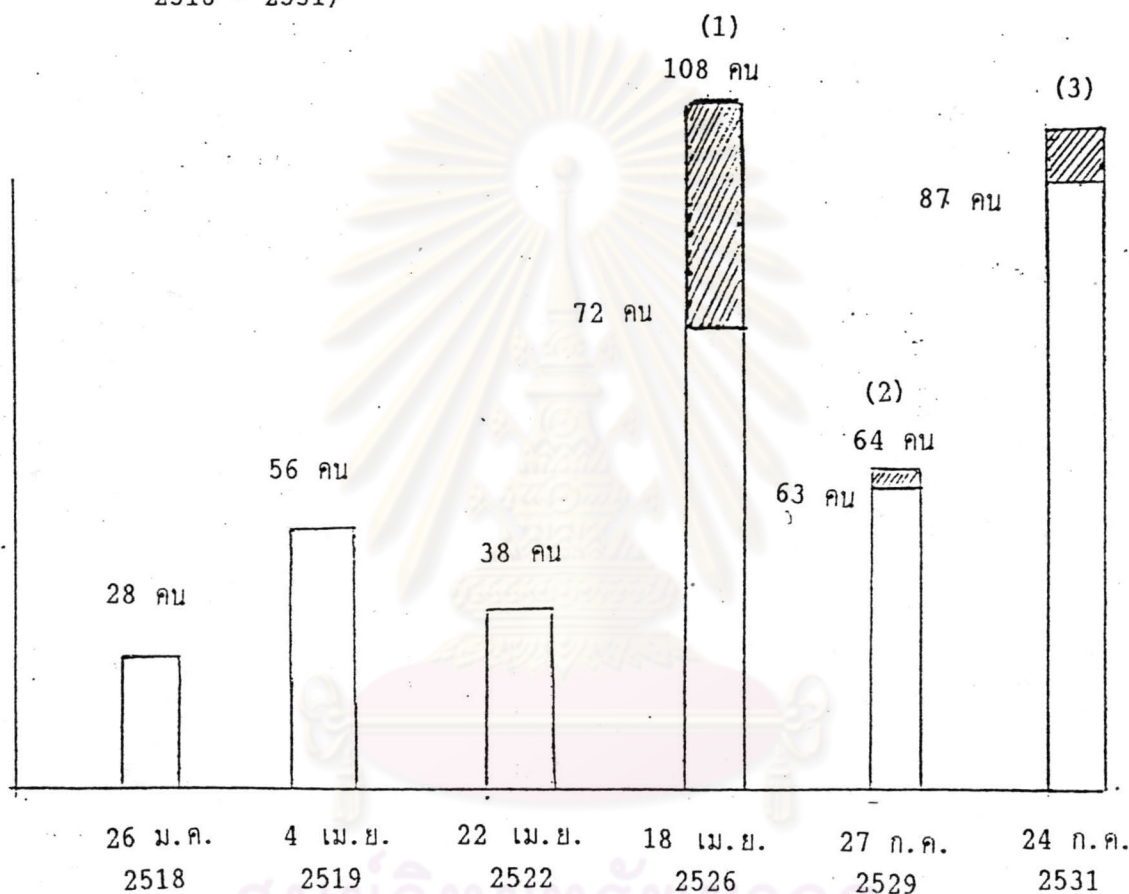
ถ้าจะมองความสำเร็จของพรรคชาติไทยในด้านการมีบทบาทในสภาผู้แทนราษฎรในฐานะการร่วมเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ดังนี้⁹⁶

1. รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 17 มีค. 2518 - 21 เมษายน 2519 ยุบสภา 12 มค. 2519
2. รัฐบาล ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 22 เมษายน 2519 - กันยายน 2519
3. รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 12 มีนาคม 2523 - 6 พฤษภาคม 2526 ยุบสภา 19 มีค. 2526
4. รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 5 สิงหาคม 2529 - 29 เมษายน 2531 ยุบสภา 29 เม.ย. 31

⁹⁶ กรมการปกครอง, รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2532) หน้า 76-78.

แผนภูมิที่ 14 แสดงความเจริญเติบโตของพรรคชาติไทย

(จากจำนวน ส.ส. ที่ได้รับเลือกเข้ามาในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง นับแต่ปี 2518 - 2531)

- หมายเหตุ (1) ผลการเลือกตั้งในวันที่ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทยได้จำนวน ส.ส. ทั้งสิ้น 73 คน แต่ก่อนยุบสภา 19 มีนาคม 2526 จำนวน ส.ส. ที่ย้ายพรรคเข้ามาเพิ่มรวมเป็น 108 คน
- (2) ผลการเลือกตั้งในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 พรรคชาติไทยได้ ส.ส. ทั้งสิ้น 63 คน แต่ได้มีสมาชิกเข้าใหม่ก่อนยุบสภา 1 พฤษภาคม 2529 จำนวน 1 คน จากการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดยโสธร รวม 64 คน
- (3) ผลการเลือกตั้งในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทยได้จำนวน ส.ส. ทั้งสิ้น 87 คน แต่มี ส.ส. จากพรรคประชาชนเข้ามารวม 9 คน เป็น 96 คน

จากจำนวนสมาชิกของประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นในการเลือกตั้งแต่ละครั้งและการมีบทบาทในการเข้าร่วมรัฐบาลอาจสรุปได้ว่าเกิดจากปัจจัยหลายประการคือ

ปัจจัยภายในพรรค

1. นโยบายของพรรคชาติไทยที่แน่นอนมั่นคงมาตลอด และมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐบาลบริหารประเทศมาตลอด โดยมีหลักการคือ

1. กำหนดนโยบายหลักที่มั่นคง ไม่ปรวนแปร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ต่อสู้และต่อต้านการดำเนินงานทุกรูปแบบของฝ่ายซ้ายหรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) ตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย ถือทางรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ
3. แสดงตนโดยเปิดเผยในหลักการ ไม่ลั้งเล และย่อท้อต่อกลุ่มอิทธิพลใดๆ ที่ไม่เคารพกฎหมาย
4. สร้างศรัทธาต่อประชาชนทั้งการกระทำและคำพูด พรรคชนที่ว่านักการเมืองต้องพูดว่าเป็นชาว และชาวเป็นดำ อันเป็นมลทินแก่นักการเมืองว่าไม่มีลั้งจะนั้น จะต้องไม่เกิดแก่พรรคชาติไทยเป็นอันขาด
5. พยายามทุกวิถีทางเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนผู้มีรายได้น้อย
6. ประสานสามัคคีระหว่างประชาชนทุกฐานะให้ร่วมมือกันสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติ ภายใต้เอกลักษณ์ 3 ประการ คือ สามัคคี ก้าวหน้ามั่นคง

ซึ่งพรรคชาติไทยได้กำหนดการบริหารประเทศไว้ 2 ประการคือ

1. นโยบายที่จะต้องกระทำโดยเร่งด่วนทันที
 - ก. จะต้องรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ดำเนินชีวิตโดยปกติสุข รวมทั้งพยายามส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชาติ
 - ข. พยายามลดความเหลื่อมล้ำของบุคคลในฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม ให้น้อยลงด้วยวิธีสร้างสรรค์ กล่าวคือ ส่งเสริมให้ผู้มีรายได้สูงลงทุนในกิจการที่ให้ประโยชน์แก่ประเทศชาติ ซึ่งจะทําให้คนมีงานทํามากขึ้น

2. นโยบายทั่วไป

เป็นนโยบายระยะยาวในการสร้างและส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้ามั่นคงในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร

พรรคจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร เพื่อจะได้ เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล เช่น การดึงตัว ส.ส. จากพรรคอื่นมา สังกัดในพรรคของตน กลยุทธ์การหาเสียง เลือกตั้งด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเลือกผู้สมัครพรรคของตน

2. ความพร้อมด้านทรัพยากรกำลังเงิน ในการที่จะโฆษณาหาเสียง เลือกตั้ง ทุ่มเทเงินให้กับหวัคแฉนเลือกตั้ง ตลอดจนมีผลให้ ส.ส. ของพรรคอื่นมา ย้ายสังกัด เข้าหาพรรคชาติไทย ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

3. การผสมประโยชน์ระหว่างสมาชิกพรรคที่ดีเยี่ยม ปราศจากการทะเลาะ เบาะแว้ง หรือแตกความสามัคคี เช่นพรรคอื่นา

4. การมีระเบียบวินัยในพรรค นั่นคือ การที่สมาชิกพรรคชาติไทยไม่เคยแสดงความ คิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้นำพรรคแต่อย่างใด

5. การที่มีการปรับปรุง เปลี่ยนตัวผู้นำพรรคชาติไทย ในปี 2529 จาก พลตรีประมาณ อติเรกสาร มาเป็น พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และการเปลี่ยนเลขานุการพรรคจาก พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ มาเป็น นายบรรหาร ศิลปอาชา โดยที่ไม่ก่อให้เกิดกระแสการคัดค้านที่รุนแรงแต่อย่างใด อันแสดงถึงการปรับตัวของพรรคชาติไทยเอง หลังจากที่ตองตกเป็นพรรคฝ่ายค้านภายใต้การนำของพลตรีประมาณ อติเรกสาร ในปี 2526

6. ระบบการบริหารพรรคแบบครอบครัวของพรรคชาติไทย นับตั้งแต่ เริ่มก่อตั้งพรรค ในปี 2517 เป็นต้นมา พรรคชาติไทยประกอบด้วยผู้นำพรรคและผู้ร่วมก่อตั้งที่เป็น เครือญาติ เพื่อนสนิทสมัยเรียนหนังสือมาตลอด จนกระทั่งนายบรรหาร ศิลปอาชา เข้ามามีบทบาท เป็นเลขานุการพรรค

การบริหารพรรคแบบครอบครัวนี้ ทำให้การผลานประโยชน์ในพรรคราบรื่น เพราะเห็นว่าเป็นพี่ เป็นน้องกัน เช่น การถ่ายโอนตำแหน่งหัวหน้าพรรคให้แก่ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งถือว่าเป็นทายาทของตระกูล "ชุณหะวัณ" ทำให้ พลตรีประมาธ อติเรกสาร ซึ่งมีฐานะเป็น "พี่เขย" ต้องยอมรับ

ปัจจัยจากสถานการณ์ภายนอกพรรค

1. การที่พรรคการเมืองที่เก่าแก่และมีชื่อเสียง เช่น พรรคประชาธิปัตย์ มีความแตกแยกออกเป็นกลุ่ม 10 มกรา และพรรคประชาชนในที่สุด ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา พรรคกิจสังคมมี ส.ส. แยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ จุดนี้ทำให้พรรคชาติไทยเด่นขึ้นมาเพราะมีเอกภาพมากกว่า
2. ประชาชนในชนบทขาดความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้มีการใช้เงินเข้ามาใช้ในการเลือกตั้งมากขึ้น โดยเฉพาะพรรคที่มีความพร้อมทางการเงิน เช่น พรรคชาติไทย
3. การได้เข้าร่วมรัฐบาล เปรม 5 และเป็นรัฐบาลรักษาการณ์ในขณะที่มีการเลือกตั้งเมื่อ 24 กรกฎาคม 2531 นับเป็นข้อได้เปรียบของพรรคชาติไทย เนื่องจากข้าราชการประจำที่เป็นกลไกของรัฐในการเลือกตั้งมีความเกรงใจ และไม่กล้าดำเนินการที่ขัดต่อพรรคชาติไทยมากนัก

จากปัจจัยที่มีผลทำให้พรรคชาติไทยมีการเจริญเติบโตขึ้นมากนั้น เป็นเพราะปัจจัยภายในพรรค เป็นสำคัญ พรรคชาติไทยไม่มีปัญหาความแตกแยก ดังเช่น พรรคการเมืองอื่นฯ เมื่อเปรียบเทียบกับพรรคประชาธิปัตย์ หรือพรรคกิจสังคมแล้วพรรคชาติไทยค่อนข้างจะมีเอกภาพมากกว่าในการเคลื่อนไหวทางการเมือง สาเหตุที่พรรคชาติไทย มีเอกภาพในการรวมตัวและเคลื่อนไหวดังนี้คือ

1. ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ภายในพรรคชาติไทย
2. พรรคชาติไทยมีระเบียบวินัยพรรคกำหนดไว้อย่างแน่ชัด
3. วิธีการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทย
4. ความพร้อมด้านกำลังเงินและความช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียง

1. ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ภายในพรรคชาติไทย

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ภายในพรรคชาติไทย ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด และความไว้วางใจ กล่าวคือ ภายในพรรคชาติไทยมี ส.ส. ที่เป็นเครือญาติกันจำนวนมาก (โปรดดูตารางที่ 15) เมื่อเปรียบเทียบกับพรรคอื่นๆ นอกจากความเป็นเครือญาติแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มผู้นำพรรคกับสมาชิกพรรคยังเป็นไปแบบอุปถัมภ์ คือ บรรดาผู้บริหารพรรคจะเปรียบเสมือนผู้ใหญ่อาวุโส ให้ความรักและเอ็นดู ตลอดจนความช่วยเหลือแก่สมาชิกผู้น้อย และสมาชิกพรรคก็จะมอบความศรัทธา ความไว้วางใจ เคารพ เชื่อฟังให้แก่ผู้บริหารพรรค

พลตรีประมาธ อติเรกสาร ประธานที่ปรึกษาพรรค, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการปกครองลูกพรรคไว้ว่า ⁹⁷

"...ปกติมีปัญหาแต่พรรคชาติไทยมีปัญหาน้อย เพราะสมาชิกที่มาร่วม เขายอมเรื่อง อาวุโส จึงไม่มีปัญหาอะไรมากนัก..."

นายวิรัช รัตนาเศรษฐ์ ส.ส. นครราชสีมาให้สัมภาษณ์ว่า ⁹⁸

"...ถ้าเป็นหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรคเปรียบเสมือนพ่อปกครองลูกมีอะไรนอกกลุ่ม นอกทางก็ช่วยกันดูแล ไม่เคยทอดทิ้ง ทางด้านส่วนตัวของผม หัวหน้าพรรค เลขาฯ ก็ให้ความเอ็นดูเหมือนลูกหลาน..."

⁹⁷ สัมภาษณ์พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, 26 กุมภาพันธ์ 2533.0.

⁹⁸ สัมภาษณ์ นายวิรัช รัตนาเศรษฐ์, ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533

จากคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีอยู่ในการบริหารพรรคชาติไทยของผู้นำพรรค ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทำให้เกิดลักษณะการบริหารพรรคแบบประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการได้ กล่าวคือ มีการขึ้นำ โดยมีผู้มีอำนาจในพรรคในการลงมติต่างๆ เนื่องจากพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าพรรคกับสมาชิกพรรคไม่เท่าเทียมกัน โดยหัวหน้าพรรคอยู่ในฐานะ "ผู้ให้" และสมาชิกพรรคอยู่ในฐานะ "ผู้รับ" ดังนั้นผู้นำกำหนดให้ประพุดติเช่นใดก็ต้องไปปฏิบัติตาม

2. พรรคชาติไทย เป็นพรรคที่มีระเบียบวินัยกำหนดไว้อย่างแน่ชัด

การที่ ส.ส. พรรคชาติไทย เคารพมติพรรค ไม่มีการกระทำที่ฝ่าฝืนมติพรรค ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือการแสดงความคิดเห็นใด ผ่านสื่อมวลชนนั้น เป็นเพราะว่าพรรคชาติไทยเป็นพรรคที่กำหนดระเบียบวินัยพรรคไว้อย่างแน่ชัด ประการหนึ่ง คำขวัญของพรรคชาติไทยคือ "สามัคคี ก้าวหน้า มั่นคง" ประการหนึ่ง

นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรค, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นว่า ^{๑๑}

"...ภายในพรรคชาติไทย เราค่อนข้างมีมาตรการที่ดีพอสมควรในการบริหารจัดการปัญหา ความขัดแย้งส่วนหนึ่งก็มาจากการมีระเบียบวินัย ผู้ก่อตั้งพรรค ได้วางรากฐานไว้ดีแต่ต้น..."

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี, ประธานวิป (whip) ของพรรคชาติไทย และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ^{๑๐๐}

^{๑๑} สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรค, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

"...มีความสามัคคี มีความเป็นระเบียบ คือส่วนใหญ่ผู้ก่อตั้งพรรคก็ล้วนแต่เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ความเป็นทหารนี่ย่อมมีระเบียบวินัย ลูกพรรคก็มีระเบียบวินัยแล้วมีความรัก ความสามัคคีแตกความคิดเห็น แต่ไม่ได้แตกความสามัคคี แตกความคิดเห็น เป็นของธรรมดา ในระบอบประชาธิปไตยมีความเห็นแย้งกัน ในพรรคเป็นเรื่องปกติ..."

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส.นครราชสีมา, ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กล่าวว่ 101

"...ทุกคนก็ต้องเคารพมติพรรค แม้เราจะถือว่า ความเห็นของเราถูกต้องก็ตาม..."

นายสุชน ชามพูนท รองเลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, ให้สัมภาษณ์ว่า 102

"...สมาชิกพรรคทั้งหลาย ถือกฎเกณฑ์อะไรที่เป็นมติพรรค เราก็ไปโหวตในพรรคเรา ยึดถือวิธีปฏิบัติ เช่นนี้มาโดยตลอด ความขัดแย้งต่างๆ ก็น้อย เพราะว่าเราถือว่าเราได้เถียงกันที่พรรคอย่างเต็มที่ ความเห็นจะต่างอย่างไรก็ช่าง แต่พอโหวตแล้วถือว่ามติพรรคเป็นเรื่องสำคัญ ความขัดแย้งจึงไม่ค่อยมี..."

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า จะมีมติพรรคออกมาแล้ว ก็มีได้เป็นที่แน่นอนว่า ส.ส. จะปฏิบัติตามมติพรรคโดยปราศจากปัญหาเพียงใด ดังนั้น ในพรรคชาติไทย ก็มีการชิ่งวิป (whip) ไว้เช่นเดียวกับพรรคการเมืองอื่นๆ ซึ่งนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ตอบคำถามสำหรับกรณีนี้ว่า 103

"...มีหน้าที่อย่างเดียว (คือ) ให้เป็นไปตามมติ (พรรค)... " ซึ่งการทำให้เป็นไปตามมติพรรคนั้น นายบรรหารอธิบายว่า

101 สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ์, ส.ส.นครราชสีมา, ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533.

102 สัมภาษณ์นายสุชน ชามพูนท, รองเลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 10 มกราคม 2533

103 กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, อ่างน้ำ, หน้า 156.

"...วิธีการคุมมันก็แบ่งเป็นสายๆ สายภาคเหนือ ก็มีผู้ช่วยอีกก็ว่าว่ากันไปบางทีผมเอง ก็ใช้คนหนึ่งคุม เอจังหวัด คุมก็คุม 10 จังหวัด แล้วแต่ เช่นภาคเหนือ เรามีผู้แทนตั้ง 30 คน นี่ครับ เราก็ตั้งหัวหน้าขึ้น 1 คน และผู้ช่วยอีก 2 คน ... เราออกเป็น paper แจก เช่น มติอันนี้ เราก็ให้สมาชิกทำอย่างนี้ แต่ถ้าเป็นเรื่องกระทบกัน เราก็เดินบอกในสภา เราได้ มติออกมาในที่ประชุม บางทีมันเป็นเรื่องวาระจร ที่เราไม่ได้พิจารณากันในพรรค เราต้อง ทารือกันในสภา ทารือ เสร็จก็ให้รีบไปเดินบอกกันในที่ประชุม... ทารือกันในนั้น เรามีตอน เที่ยงนี้ครับ เราทารือกันตอนทานข้าวเที่ยง เมื่อทานข้าวเที่ยงเสร็จ มติมันมีว่าอย่างไร เราก็ไปว่ากันตอนนั้น บางคนไม่ได้มาทานข้าวเที่ยงด้วยกันที่สภานะครับ วิปก็ไปบอก..."

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ประธานวิปของพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า 104

"...ผมเป็นประธานวิปของพรรคชาติไทย ประธานวิปของคณะรัฐบาลด้วย คือเวลามี มติออกมาแล้ว ก็ช่วยกันดูแล ให้เป็นไปตามมตินั้น เวลาคณะกรรมการประสานงานของพรรค ร่วมรัฐบาลไปประชุมพรรค ก็ชี้แจงให้เจ้าของพรรคเข้าใจ สำหรับคณะกรรมการประสาน งานในพรรคแต่ละพรรคก็ตั้งไว้ เวลาประชุมก็ดูแลให้สมาชิกของเราเวลาประชุมสภาให้ ดำเนินการไปตามมติที่ประชุม (พรรค) นั้น..."

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส. นครราชสีมา, วิปคนหนึ่งของพรรคชาติไทย และผู้ช่วย เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง กล่าวว่า 105

"...วิปของพรรคในสภาก็มี ผมก็เป็นวิปคอยดูว่า ส.ส. ผู้ใด โหวตให้หรือไม่ให้ จะ ต้องคอยบอก ส.ส. ในกลุ่มที่นั่นใกล้ๆ กันว่าให้ยกมือหรือไม่ยกในประเด็นไหน..."

104 สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ประธานวิปของพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำ สำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

105 สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ์, ส.ส. นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533.

นอกจากนี้ พรรคชาติไทย ยังได้ตั้งคณะกรรมการพรรค ขึ้นมา 1 ชุด โดยมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลความประพฤติของ ส.ส. ในพรรค ดังรายชื่อต่อไปนี้คือ

คณะกรรมการปกครองของพรรค

1. พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ ประธาน
2. พล.อ. หาญ ลีนานนท์
3. นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ
4. นายประทวน รมยานนท์
5. ดร.สอาด ปิยวรรณ
6. นายดุสิต รังคศิริ
7. นายสกุล ศรีพรหม
8. นายสนอง รอดโพธิ์ทอง
9. จ.ส.อ. ทรงธรรม ปัญญาดี
10. นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา
11. นายบุญธง สงฆ์ประชา

พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี ประธานคณะกรรมการปกครองของพรรคชาติไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ให้สัมภาษณ์ว่า ¹⁰⁶

"...ประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครองเป็นกรรมการบริหารของคณะกรรมการฝ่ายปกครอง ซึ่งมีหน้าที่สืบสวนสอบสวน พวกสมาชิก ที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิด ขณะนี้กำลังสอบสวนบรรดา ส.ส. ที่ประพฤติไม่ถูกต้อง ตามที่ ส.ส. มีญัตติขึ้นมา หรือได้จากข่าว น.ส.พ. ก็ตามก็ต้องตั้ง กก. ขึ้นมาสืบสวนหาข้อเท็จจริง พรรคจะเสนอมาyingผม ซึ่งก่อนเสนอจะต้องมีการนำเสนอในที่ประชุมพรรค เพื่ออภิปรายกันก่อน แล้วจึงมุ่งหมายให้กรรมการปกครอง

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี ประธานคณะกรรมการปกครองของพรรคชาติไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม, 20 ธันวาคม 2532.

ดำเนินการสืบสวน สอบสวน ให้เสร็จภายในกำหนดเวลา อ่านาจอหน้าที่ของกรรมการปกครอง เป็นเพียงเก็บรวบรวมข้อมูล เสนอให้พรรคพิจารณาติของพรรคคือ เสียบบ้างมาก เป็นเด็ดขาด..."

นอกจากนี้เพื่อความมี เอกภาพและความพร้อมในการ เสนอร่างกฎหมาย เข้าสู่การพิจารณา ของสภาผู้แทนราษฎร พรรคชาติไทยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของ พรรคขึ้นมา 1 ชุด ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้คือ

1. พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ ประธาน
2. ดร. สอาด ปิยวรรณ
3. นายสนอง รอดโพธิ์ทอง
4. นายสุรพันธ์ ชินวัตร
5. นายชุมพล ศิลปอาชา
6. นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ
7. นายระวี กิ่งคำวงศ์
8. นายสงวน สิวมนมนต์
9. นายวุฒินันท์ พงศ์อารยะ
10. นายสกุล ศรีพรหม
11. นายไพโรจน์ อัมพรประภา
12. นายเกษม นาชัยเวียง

ซึ่งประธานกรรมการ คือ พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. กาญจนบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้อธิบายถึงหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ว่า 107

"...ผมเป็นประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของพรรคไม่ว่า ส.ส. ท่านใด จะเสนอกฎหมายเข้าสภา จะต้องผ่านคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งประกอบด้วย คน 10 กว่าคน เป็นนักกฎหมายทั้งนั้น มีทั้งหมด 12 คน..."

ดังนั้นนอกจากวินัยพรรคที่ควบคุมสมาชิกแล้ว ก็ยังมีการควบคุมการลงมติโดยมีวิป (whip) ช่วยกำกับอีกทีหนึ่ง หากมีการฝ่าฝืนมติพรรคก็จะมีคณะกรรมการปกครองสอบสวนพฤติกรรมอีกด้วย จึงทำให้บทบาทของ ส.ส. พรรคชาติไทยค่อนข้างอยู่ในกรอบของพรรคมากกว่า ส.ส. พรรคอื่น

3. วิธีการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทย

โดยที่ในการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมา ประชาชนเลือกตัวบุคคลมากกว่าพรรค ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคะแนนนิยมในหมู่ประชาชน ก็มักจะถูกเชิญชวนให้ไปสังกัดพรรคการเมือง ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทย ก็เช่นเดียวกัน ได้พิจารณารับสมัครบุคคลที่มีฐานะคะแนนนิยมดี หรือเคยเป็น ส.ส. มาก่อน มาสังกัดพรรคชาติไทย เพื่อเพิ่มโอกาสที่จะได้รับชัยชนะ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ซึ่งย่อมหมายถึงการมีเสียงข้างมากในสภา เพราะบรรดาบุคคลเหล่านี้ เคยเป็นนักการเมืองมาก่อน ย่อมที่จะรู้ "ทาง" ในการที่จะปฏิบัติตนให้ได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้น และรู้วิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบวินัยของพรรคชาติไทยได้โดยไม่วายากนัก

พล.ต.อ. ประมาท อติเรกสาร ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า 108

"...การไม่หาบุคคลที่เคยเป็นอดีตผู้แทนราษฎรหรือผู้ที่เคยสมัครผู้แทนราษฎรแต่พลาด ไปอยู่ในอันดับใกล้ๆ กับผู้ชนะ และมีประวัติดีนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการตั้งพรรค และเข้าสู่สนามเลือกตั้ง ในระยะเวลาอันสั้น เช่นนี้ เพราะบุคคลดังกล่าวมีประสบการณ์ในการเลือกตั้งและยังมีกำลังประชาชนที่เคยสนับสนุนเป็นทุนอยู่ นอกจากนี้ความชัดเจนของแต่ละคน ยังได้ช่วยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่ของพรรคได้รับความรู้ต่างๆ ในการเลือกตั้ง นับว่าได้ ทำให้ทุนแรงทุนเวลา ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปมากอดีตผู้แทนราษฎรนั้นจะได้รับเลือกตั้งอีก เสมอไปทุกคน..."

108 สัมภาษณ์หอการค้ารวมเอกประมาท อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม,

"... หลักการในการส่งสมาชิก เข้ารับการเลือกตั้ง- เรื่องนี้ก็ เป็น เรื่องใหญ่และสำคัญ เพราะผู้สมัครมีมาก แต่จำนวนผู้แทนมีน้อย โดยเฉพาะพรรคชาติไทยจะส่งสมาชิกลงสมัคร เท่าจำนวนผู้แทนจริง ๆ เท่านั้น ไม่มีนโยบายที่จะส่งสมาชิกเกินเพื่อตัดคะแนนผู้อื่น ส่วนการที่จะส่งใครลงที่ไหน ต้องเฟ้นตัวกันมาก ต้องเป็นคนที่ประชาชนยอมรับ ไม่มีต่างปรอัยเรื่องชื่อเสียง ที่ปฏิบัติอยู่พรรคจะต้องสอบถามความเห็นของสมาชิกอาวุโสในจังหวัดนั้น เสียก่อน เพราะในจังหวัดที่พรรคชาติไทยจะส่งคนลงสมัครนั้น มักจะมีผู้แทนเก่าของพรรคชาติไทยอยู่ก่อนแล้ว หรืออย่างน้อยก็เป็นคนมีชื่อเสียงรู้จักกันดีในจังหวัดนั้น ต้องถามเขาก่อนว่าเขาจะยอมรับ เพื่อนที่สมัครให้มาร่วมกันไหม เพราะ เขาต้องร่วมมือกันทั้งในการหาเสียงและทำงานในแต่ละจังหวัดนั้น พรรคชาติไทยจะมีสมาชิกจากจังหวัดนั้น ๆ ควบคุมอีกต่อหนึ่ง ทำงานกัน อย่างมีระเบียบและขั้นตอน..."

นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี กล่าวถึงวิธีคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคที่ปฏิบัติว่า 109

"... เราก็ให้ผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นไปพิจารณาว่า ในจังหวัดนี้ซึ่งเรายังขาดคนอยู่นี้สมควรที่จะสนับสนุนให้ใครเข้ามาเลือกตั้ง ในนามของพรรคชาติไทย มันก็จะมีผู้แทนราษฎรเสนอขึ้นมา เมื่อเสนอขึ้นมาเราก็จะมีมาตรการสอบเสียอีกชั้นหนึ่งเพราะเราไม่เชื่อเหมือนกัน บางทีผู้แทนราษฎรในจังหวัดตัวเองนี่อยากเอาพวกตัวเอง ทั้งที่พวกตัวเองชื่อเสียงไม่มี หรือว่าคะแนนเสียงไม่ค่อยจะดี อีกคนดีกว่า แล้วมันก็เป็นอย่างนี้ด้วยนะ เราก็สู้เราก็ไปสอบเมื่อได้มาโดยเรามีเจ้าหน้าที่ของพรรคชุดหนึ่งเดินทางไปสอบ วิธีการสอบเราก็สู้ ส่วนใหญ่ผมจะใช้บัณฑิตนักศึกษาซึ่งเป็นคนกลาง วิธีการสอบเราก็สู้ ส่วนใหญ่ผมจะใช้บัณฑิตนักศึกษาซึ่งเป็นคนกลาง ไม่เข้ากับใคร ถ้าเอาคนนั้นไปสอบนี้ไม่ได้ เดี่ยวจะเข้าข้างกัน, ส่วนใหญ่ผมจะใช้บัณฑิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไปสอบ ไปสู้ เป็นจุดๆ ไปว่าเสียงใครดีไม่ดี แล้วเราก็ตัดสินว่าจะเอาใครไม่เอาใคร แล้วเราไม่คำนึงถึงว่ามีเงินหรือไม่มีเงิน เราคำนึงถึงคุณภาพของคนว่าดีไม่ดี ส่วนที่มีเงินหรือไม่มีเงินนี้ เราคำนึงถึงเป็นอันดับสุดท้าย..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของ นายบรรหาร ศิลปอาชา จะเห็นว่า พรรคการเมืองเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยคำนึงถึงโอกาสที่จะชนะการเลือกตั้ง ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาถึงโอกาสชนะการเลือกตั้งที่สำคัญคือ คะแนนนิยมของผู้สมัครที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น เพราะฉะนั้นการพิจารณาถึงความนิยมของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการคัดเลือกผู้สมัคร โดยปริยาย นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย ส.ส. สุพรรณบุรี กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า 110

"... ครั้งแรกนี้ เราต้องคุยด้วยว่ามีคะแนนนิยมอยู่ด้วยพอสมควรแล้วมีทางจะได้ [ชนะ] เลือกตั้งด้วย เป็น point ส่วนเขาจะกินเหล้าเมายาหรืออะไรต่างๆ เราไม่สามารถจะรู้ได้ รู้ได้ยาก เราจะรู้ได้ว่า [ผู้สมัคร] นิสัยดีไม่ดี เอาเปรียบหรือไม่เอาเปรียบ เรารู้ได้ยาก ที่นี้เราถือว่าคนที่คะแนนนิยมนี้คนต้องรัก คนรักนี้นิสัยต้องดีด้วย นิสัยไม่ดีคนไม่รักแน่นอน แล้วเราไปดูการเงินเป็นอันดับต่อไป..."

ในทำนองเดียวกัน คุณประมวล สภาวสุ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอยุธยาของพรรคชาติไทย ซึ่งผู้รับผิดชอบในการคัดเลือกผู้สมัครในนามของพรรคชาติไทยในภาคกลาง อธิบายถึงประเด็นความสำคัญของความนิยมของผู้สมัครว่า 111

"... อันนี้มันตำราง่าย ๆ อยู่ ผู้แทนราษฎรนี้เราจะเลือกจากผู้ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนั้นๆ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่อยู่แล้วเห็น ๆ อยู่ เช่นจากสภาจังหวัด เป็นนายแพทย์หรือเป็น เศรษฐีของจังหวัด แล้วมันมีพวกสนับสนุนมาติดต่อประสานงานกับพรรคเอง และพรรคเราก็หุตาบายาว เรามีคณะกรรมการหาตัวผู้สมัคร..."

จากคำสัมภาษณ์ของทั้งสองท่านนี้ สะท้อนให้เห็นว่า คะแนนนิยมเป็นดัชนีที่สำคัญของโอกาสการชนะเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละราย สถานภาพทางสังคมในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้ง่ายในหมู่คนไทยทำให้มีผลกระทบต่อคะแนนนิยมด้วย

110 เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

111 เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

นายประมวล สภาวสุ กล่าวถึง วิธีการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคชาติไทยเพิ่มเติมจาก นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้กล่าวแล้ว ข้างต้นว่า ¹¹²

"...เรามีคณะกรรมการหาตัวผู้สมัคร เรามีคณะกรรมการวางแผนในอนาคต พวกนั้นก็ ทำหน้าที่นี้มาตลอด อย่างผมนี้คุมภาคกลางอย่างผมนี้รู้หมดว่า ใครเป็นคนที่มีโอกาสในคราว ต่อไป เรารู้ตัวหมด..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของนายประมวล สภาวสุ เกี่ยวกับการมีคณะกรรมการของพรรค ชาติไทยในส่วนกลางหรือระดับสูงจนเป็นผู้ตัดสินใจว่า ผู้ใดจะได้รับการคัดเลือก ให้เป็นผู้สมัครใน นามของพรรคในขั้นสุดท้าย ซึ่งนายสุขชน ชามพูนท กก.บริหารพรรคชาติไทย ส.ส.พิษณุโลก และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง กล่าวถึงการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในประเด็นนี้ว่า ¹¹³

"...การเลือกคนสมัครเป็น ส.ส. ในแต่ละจังหวัด มีวิธีการ มีวิธีการคือในแต่ละภาค จะมีประธานกรรมการ และมีอนุกรรมการถ่วงดุลพิจารณา เรายึดถือสมาชิกพรรคเก่าใน จังหวัดหรือภูมิภาค ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญเป็นหลักแล้วเสนอต่อคณะกรรมการการบริหาร เมื่อ ได้รับอนุมัติก็เรียบร้อย..."

สำหรับกรณี ส.ส. จากพรรคอื่นย้ายมาสังกัดพรรคชาติไทยนั้น นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ¹¹⁴

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

¹¹³ สัมภาษณ์นายสุขชน ชามพูนท, รองเลขาธิการพรรคชาติไทย, ส.ส.พิษณุโลก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, 10 มกราคม 2533

¹¹⁴ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2533

"...ส.ส. มีการโอนย้ายจากพรรคอื่นเข้ามาพรรคชาติไทยมิใช่ว่า เราจะรับทุกคน เราต้องดูความเหมาะสมไป ดูมีความเหมาะสมแค่ไหน คุณสมบัติ ชื่อเสียง ความประพฤติตนอย่างไร มีความสามารถอย่างไร การหาเสียงทางการเมืองเป็นอย่างไร จะไปลงท้องถิ่นใด เข้ากับลูกพรรคเก่าๆ ในท้องถิ่นได้หรือเปล่า คราวที่แล้วขอเข้ามาเยอะ แต่รับได้ไม่หมดไม่ถึงครึ่ง เสียด้วยซ้ำไป ถ้าเป็นคนดีมีฝีมือ เป็นคนที่อยู่ในสายตาของประชาชน แล้วทำคุณประโยชน์ให้ประชาชนมาก และมีโอกาสทำคุณประโยชน์ให้ประชาชนอีก เราไม่ขัดข้องเข้ามาเท่าไรเราก็พยายามจะรับให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของนายชุมพล ศิลปอาชา จะพบว่า มีส.ส. ย้ายพรรคเข้ามาอยู่ พรรคชาติไทยเป็นจำนวนมาก เหตุใดพรรคชาติไทยจึงได้รับความนิยมจาก ส.ส. ถึงกับขอย้ายพรรค มารวมด้วยประเด็นนี้ นายสมศักดิ์ ชาญด้วยกิจ รองโฆษกพรรคชาติไทย ส.ส. ระยอง และประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ให้ความเห็นว่า 115

"...ต่อมาถ้ามีการเลือกตั้งอีกก็เห็นว่าพรรคเล็กจะสู้พรรคใหญ่ไม่ได้แล้ว ผมก็ออกจากพรรคสหประชาธิปไตย มาอยู่ที่ชาติไทยลงที่ระยอง มีโครงการ eastern seaboard เป็น factor หนึ่ง ที่ทำให้ผมเข้าพรรคชาติไทย และมองกรรมการบริหารพรรคชาติไทย มองรูปร่างมองพรรค ผู้นำพรรค เราคาดว่า พรรคชาติไทยจะเป็นพรรคที่ใหญ่ เป็นพรรคที่จะบริหารประเทศไทย พรรคไหนจะเป็นแกนนำตั้งรัฐบาล แม้ว่าจะอยู่ฝ่ายค้านก็ตาม เราคาดว่าพรรคชาติไทยคงได้เป็น..."

นั่นคือ การที่ ส.ส. ย้ายสังกัดมาอยู่พรรคชาติไทย เป็นเพราะคาดว่าพรรคชาติไทยจะได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ และตนจะได้มีโอกาสมีตำแหน่งทางการเมืองด้วย

อย่างไรก็ตามพรรคชาติไทย ก็มี ส.ส. ย้ายออกไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น เช่นกัน เช่น พรรคสยามประชาธิปไตยของพ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ ซึ่งเข้ามาสังกัดพรรคชาติไทย หลักการเลือกตั้ง 18 เมษายน 2526 แต่ปรากฏว่าพรรคชาติไทยตกเป็นฝ่ายค้าน ประกอบกับมีนโยบายต่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ขัดแย้งกับ พลตรีประมาธ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย สำหรับกรณีที่ ส.ส. ย้ายสังกัดออกไปนั้น พลตรีประมาธ อติเรกสาร ให้ความเห็นว่า ¹¹⁶

"...ปฏิภรียาจากลฎพรรค - ชินอยู่กับลฎพรรคเอง ซึ่งพอจะแบ่งพวกที่ตั้งพรรคการเมืองได้ เป็น 2 จำพวก คือ พวกหนึ่งเป็นพวกตกปลาในอ่าง มักจะประสบความล้มเหลวที่จะปกครองให้อยู่ ไม่เหมือนกับพวกที่เขาฟอร์มของเขามาตั้งแต่ต้น ซึ่งพรรคส่งเลือกตั้ง พวกมาตกปลาในอ่างต้องมีการให้ เบี้ย เลี้ยง เงิน เดือน หรือผลประโยชน์ต่างๆ กันอยู่เป็นประจำ อีกพวกหนึ่งที่ตั้งพรรคมาแต่ เดิม พรรค เป็นคนส่ง เข้าเลือกตั้งนั้น ไม่มีปัญหาอะไร ที่เป็นพวกต่างรวมกันไปรวนกันมาก็ เพราะ เป็นพวกตกปลาในอ่างทั้งสิ้น..."

ซึ่งนายสุรพันธุ์ ชินวัตร กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. เชียงใหม่ และที่ปรึกษา นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ¹¹⁷

"...คนอยู่พรรคชาติไทย น้อยคนนักที่จะออกนอกจากสภาพจำเป็นจริง..."

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁶ สัมภาษณ์พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, 26 กุมภาพันธ์ 2533.

¹¹⁷ สัมภาษณ์นายสุรพันธุ์ ชินวัตร, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. เชียงใหม่ และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 15 ธันวาคม 2532 .

4. ความพร้อมด้านกำลังเงินและความช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งในการหาเสียง

สำหรับการให้ความช่วยเหลือในด้านเงินสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งนี้ มักจะไม่ค่อยได้รับการยืนยันจำนวนตัวเลขที่แน่นอนนัก เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดวงเงินในการหาเสียงเลือกตั้งไว้ไม่เกิน 350,000 บาท หากใช้จ่ายเกินไปจะมีความผิดตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม อาจพิจารณาได้จากกรรมการบริหารพรรคชาติไทย แต่สะพานมีฐานทางเศรษฐกิจที่ดีมาก มีธุรกิจ ในเครือข่ายจำนวนมาก จึงเป็นพรรคที่ไม่มีปัญหาในด้านการเงินที่ดีมาก มีธุรกิจ ในเครือข่าย จำนวนมาก จึงเป็นพรรคที่ไม่มีปัญหาในด้านการเงินที่จะช่วยลูกพรรคในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งพรรคการเมืองทุกพรรคก็กระทำในลักษณะคล้ายๆ กัน ตามความสามารถของแต่ละพรรค

นายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด สุพรรณบุรี 3 สมัย กล่าวถึงการช่วยเหลือของพรรคชาติไทย แก่ผู้สมัครของพรรคว่า ¹¹⁸

"...พรรคก็มีบทบาทช่วย ลำดับที่หนึ่ง ก็ช่วยด้านใบปลิว ในการประชาสัมพันธ์ตัวเอง ค่าป้ายโปสเตอร์ แผ่นเสียง เทปเพลงของพรรค แล้วก็ถ้าจังหวัดไหนที่เดินทางไปไม่ลำบาก เราก็ยกทีมขึ้นไปช่วยปราศรัยหาเสียง...ทางด้าน ส.ส. เขาเรียกร้องมากก็ทางเรา กำหนดวงเงินให้แสนหนึ่ง บางทีก็ไม่พอ ขอ 2 แสนอะไรอย่างนี้ อันนี้เป็นส่วนใหญ่เลย และเป็นทุกพรรคนะให้เท่าไรก็ไม่พอ ฉะนั้นเราจะมี limit ให้ไม่เกินตามกฎหมายเลือกตั้ง กำหนด 3 แสน 5..."

อย่างไรก็ตามจำนวนเงินที่จะช่วยลูกพรรคในการหาเสียงนั้น ก็ไม่เท่ากัน มีหลายระดับ แล้วแต่ฐานะคะแนนของแต่ละคน ถ้าคะแนนนิยมดีก็จะได้รับการช่วยเหลือมาก

นายบรรหาร ศิลปอาชา อธิบายถึงขั้นตอนการสนับสนุนด้านการเงินของพรรคชาติไทย แก่ผู้สมัครของพรรคว่า ¹¹⁹

¹¹⁸ กบว วงษ์ตระกูล, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, อังแล้ว หน้า 79.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-81.

"...เราจะมีหลายระดับเลยนะครับ ถ้าคนที่ เป็นผู้แทนราษฎรแล้วนะครับ เราจะให้เต็มๆตามกระบวนการเลือกตั้งเลย แต่คนที่ไม่เคยเป็นมานะครับ เราจะแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนตามระดับของอัตราเงินที่ช่วยเหลือ ขั้นแรกเราจะดูก่อนที่ให้ไปแล้ว มันมีนะครับที่ให้ไปแล้วไม่หาเสียงเก็บไว้ แล้วพิมพ์ใบปลิวแค่ 4-5 แผ่น แล้วเอาเงินพรรคไปตั้งแสน มีครับ อันนี้เราต้องป้องกัน แล้วเจอบ่อยๆ ด้วย ฉะนั้นเราให้ไปงวดนึงแล้วเราจะไปลุ่มว่าออกมาหาเสียงหรือเปล่า ถ้าออก [หาเสียง] นะครับ แล้วคะแนนดี เราก็จะช่วยต่อ แต่ถ้าไม่หาเสียง ไม่ออกหาอะไรเลยเราก็ต้องหยุดเพียงแค่นั้น อันนี้เป็นประจำครับ ทุกครั้งก็เป็นอย่างนี้... [สำหรับขั้นต่อไป] ก็ให้เขาเพิ่มเป็นงวดที่ 2 ไป ถ้างวดที่ 3 ไม่เกินกฎหมายเลือกตั้ง [คือ 350,000 บาท] ไม่มีเกินกว่านั้นเด็ดขาด..."

จะเห็นว่า การให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้สมัครพรรคการเมือง จะมีหลักการและขั้นตอนของตน หลักการให้การสนับสนุนด้านการเงินที่สำคัญที่สรุปได้จากคำสัมภาษณ์ของนายบรรหาร คือ "ความเป็นไปได้ของผู้สมัครที่จะชนะในการเลือกตั้ง" นั่นหมายความว่าพรรคการเมืองจะเลือกลงทุนเฉพาะกับผู้สมัครที่พรรค (ผู้บริหารพรรค) เห็นว่าโอกาสที่จะชนะเท่านั้น และขึ้นอยู่กับกำลังเงินของคู่ต่อสู้ในเขตเลือกตั้งนั้นด้วย ถ้าคู่ต่อสู้ใช้เงินจำนวนมากและพร้อมที่จะทุ่มเท พรรคก็อาจสนับสนุนได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง เพราะไม่สามารถสู้กับคู่แข่งได้ นายบรรหาร ศิลปอาชา อธิบายว่า ¹²⁰

"...ถ้าเขา [ผู้สมัคร] บอกมาแสนหนึ่งนะครับ เราต้องดูคู่ต่อสู้เขาด้วยนะครับ ถ้าคู่ต่อสู้เขามีเงินมาก แล้วเอาให้เขาไปแสนหนึ่งอยู่ไม่ได้หรอกครับ เราทุ่มแสน เขาทุ่ม 2 แสน น้อยไม่ได้ละครับ อย่างนี้ต้องตัด ะให้ไปไม่ได้ อันนี้ต้องดูอีก คือว่าจังหวัดที่จะไปสู้กับใครเขา ด้วยจัดองคู่ด้วย ไม่อย่างนั้น แสนหนึ่งจะให้ไม่ได้ แสนหนึ่งนี้คู่ต่อสู้ต้องไม่มีเงินนะครับ ถ้า [คู่ต่อสู้] มีเงินไปให้ไม่ได้อีก 2 แสน อีก 5 แสนก็ไม่พอ [เพราะคู่ต่อสู้เขาจะทุ่มเท่านี้มากกว่า และชนะในที่สุด]..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของนายบรรหาร ศิลปอาชา ดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าพรรค
ชาติไทยมิได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัครทุกคน พิจารณาเพิ่มเติมได้จากคำให้สัมภาษณ์
ของนายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษา
นายกรัฐมนตรี 121

"...หลักใหญ่ของผู้สมัคร เราต้องช่วยตัวเอง ของตัวเอง นี่คือหลักใหญ่ พรรคช่วย
ไม่ได้เต็มที่หรอก อย่างมากก็คือพรรคไปช่วยในการปราศรัย ในระบบของการปราศรัยช่วย
ในรูปของคำสมัคร ใบปลิว ที่เป็นกลางๆ ส่วนมากที่เราช่วย เราก็จะช่วยในลักษณะนี้ทั้งหมด
เหมือนกันหมดเลย ส่วนการจะได้ไม่ได้นั้น ส่วนใหญ่เกือบ 80-90% ขึ้นอยู่กับตัวผู้สมัครว่า
สามารถรณรงค์หาเสียงในท้องถิ่นตัวเองได้อย่างไร..."

นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรี
สำนักนายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ว่า 122

"...ทางพรรคนี้ ก็สุพรรณบุรี ไม่ต้องจ่าย ไปช่วยจังหวัดอื่น จังหวัดสุพรรณบุรีนี้ เรา
ช่วยเหลือตัวเองได้ ท่านเลขาธิการพรรค ท่านเป็นผู้ดูแลอยู่แล้ว ก็ไปช่วยลูกพรรคต่างจังหวัด...
แล้วแต่ ส.ส. เขาขอร้อง หรือทางพรรคใช้เราก็ไป..."

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส.นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลัง ให้สัมภาษณ์ว่า 123

"...ในการหาเสียง จะหาเสียงเป็นทีม และเข้ามายกทีม ด้านการเงินผมไม่
ได้ใช้เงินพรรค..."

121 สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

122 สัมภาษณ์นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ, รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี, 13 กุมภาพันธ์ 2533.

123 สัมภาษณ์นายวิรัช รัตนเศรษฐ์, ส.ส.นครราชสีมา และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533.

5. การผสมผสานประโยชน์ระหว่างสมาชิกพรรค

ในเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรคชาติไทยนี้ พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ¹²⁴

"...การคัดเลือกสมาชิกพรรคเข้าร่วมเป็นรัฐบาล พรรคชาติไทย มีระเบียบวินัย และเคารพกันในเรื่องอาวุโส ได้พยายามเลือกจังหวัด โดยแบ่งเป็น 4 ภาค เฉลี่ยให้ทุกภาค เข้ามาร่วมเป็นรัฐมนตรี สมาชิกพรรคนั้นมี 2 พวก คือ พวกหนึ่งสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร กับพวกที่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคชาติไทยให้ความสำคัญทัดเทียมกันเพราะแม้ว่าพวกที่ไม่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เขาก็ช่วยพรรคอาจจะเป็นทางการเงิน หรือช่วยทางอื่น ๆ ความสำคัญของเขาก็มี เวลาจัดตั้งคณะรัฐมนตรี ของพรรคชาติไทยต้องคละกัน จะมองข้ามสมาชิกที่อยู่เบื้องหลังมิได้..."

จากความเห็นของพลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร เกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรค แสดงให้เห็นว่า ในการจัดสรรผลประโยชน์ทางการเมือง พรรคชาติไทย ให้ความสำคัญกับสมาชิกพรรคที่เป็น ส.ส. กับสมาชิกพรรคที่มีได้เป็น ส.ส. เท่าเทียมกัน เพียงแต่ว่าการแต่งตั้งสมาชิกพรรคให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นตำแหน่งในฝ่ายบริหารเป็นส่วนใหญ่ เช่น ตำแหน่งเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียดในการจัดสรรผลประโยชน์ภายในพรรคชาติไทย หน้า 272 และ 279)

นอกจากหลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกพรรคผู้ที่เป็น ส.ส. และผู้ที่มีได้เป็น ส.ส. แล้ว ในระหว่างผู้ที่เป็น ส.ส. ด้วยกัน ก็มีหลักเกณฑ์ ซึ่งนายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวไว้กว้างๆ ดังนี้ ¹²⁵

¹²⁴ สัมภาษณ์ พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส. สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, 26 กุมภาพันธ์ 2533.

¹²⁵ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

"...นอกจากตำแหน่งเรามีจำกัด เราก็จะต้องดูผลงานนะ คุณสมบัติ อาวุโสทางการเมืองนะ ดูง่าย ๆ คือจะต้องมีทั้งคุณวุฒิ วิทยวุฒิ แล้วก็ประสบการณ์ทางความเหมาะสมเฉพาะตำแหน่งที่พรรคชาติไทยได้รับมาว่ามีมากน้อยขนาดไหน เราก็ตัดสินกันด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น ความช่วยเหลือที่มีต่อพรรคคือได้ช่วยเหลือพรรค แสดงผลงานให้พรรคได้เห็น ว่ามากน้อยขนาดไหนให้พรรค ให้ความร่วมมือกับพรรคใหม่ มาประชุมพรรคบ่อยไหม มาประชุมสภาบ่อยหรือ เปล่า อะไรท่านองนี้ คือปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมีตำแหน่งในการบริหารพรรคหรือไม่..."

จากการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับ ส.ส. ในพรรค และสมาชิกพรรคที่มีได้ เป็น ส.ส. ที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วพบว่า มี ส.ส. อยู่ คนที่มีได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะว่า ยังไม่ถึงลำดับของตนเอง นอกนั้น พรรคชาติไทยได้แต่งตั้ง ส.ส. จำนวน 69 คน (ไม่นับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ) เข้าดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง ในสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี บางคนก็มีตำแหน่งในฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น เป็นที่ปรึกษา นายบัญญัติ เกสรทอง ประธานสภาผู้แทนราษฎร (นายบุญธง สงฆ์ประชา ส.ส. สอบตก) หรือนายอนุรักษ จุริมาศ เป็นเลขานุการ ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 21 และ 22)

จากปัจจัยทั้ง 4 ประการ คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในพรรคชาติไทย การมีระเบียบวินัยกำหนดไว้อย่างแน่ชัด วิธีการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทย และความพร้อมด้านกำลังเงิน ในการให้ความช่วยเหลือผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญตามลำดับสำหรับความมีเอกภาพในการรวมตัวและเคลื่อนไหวของ ส.ส. พรรคชาติไทย

อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าพรรคชาติไทยจะไม่มี ความขัดแย้งภายในพรรคเลย นายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ได้พูดถึงความขัดแย้งภายในพรรคชาติไทยว่า ¹²⁶

¹²⁶ สัมภาษณ์นายชุมพล ศิลปอาชา, กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี, 26 ธันวาคม 2532.

"...ทุกพรรคมีความขัดแย้ง มนุษย์อยู่ร่วมกันนานๆ เข้า idea ความคิด พฤติกรรม การกระทำก็ต้องมีขัดกัน ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่ามีความขัดแย้ง หรือไม่มีความขัดแย้ง มันอยู่ที่ว่า เมื่อมีความขัดแย้ง เรามีมาตรการที่จะประนีประนอมร่วมกัน ขจัดความขัดแย้งภายใน พรรคได้หรือไม่เท่านั้นเอง ถ้าไม่มีมาตรการที่ดีพอ ก็ไม่มีการดำรงอยู่ การดำรงอยู่ของความเป็นพรรคการเมืองก็ต้องสูญหายไป ภายในพรรคชาติไทย เราค่อนข้างมีมาตรการที่ดีพอสมควร ในการจัดปัญหาความขัดแย้ง ส่วนหนึ่งก็มาจากการมีระเบียบวินัย ผู้ก่อตั้งพรรคได้วางรากฐานไว้ดีแต่ต้น

มันเป็นลักษณะของพรรคการเมืองทั่วโลก มันต้องมี faction แต่ไม่ได้หมายความว่า มีปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกัน ไม่ใช้ faction นั้นมีทั้ง 2 แบบ faction ดุที่พฤติกรรม การกระทำในแต่ละช่วง ทุกพรรคทุกวงการต้องมี faction ถ้าดูให้ดี faction ต่างๆ ก็คือพลังที่ทำให้พรรคเดินไปได้ ถ้าประสานระหว่าง faction ไม่ดี ความหมายคือว่า กิจกรรมของพรรคนั้นก็จะถอยหลังเข้าคลอง อาจจะต้องดำรงชีวิตความเป็นพรรคการเมืองสูญสลายไปได้ เพราะฉะนั้นองค์การในทฤษฎีนั้นคือ faction ที่มารวมกัน เหมือนกับแผน master plan มาจากแผนเล็กๆ มาเป็นแผนใหญ่ มาเป็นแผนแม่บท พรรคนั้นก็เหมือนกัน พรรคประกอบด้วย faction กลุ่มต่างๆ ประกอบกันเข้าไป ก็กลายเป็นพรรคการเมือง เพียงแต่เราสามารถผลาน faction ต่างๆ เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ ในการที่จะพัฒนาการของพรรคได้ อย่างไร หรือองค์การหรือของรัฐได้อย่างไร มันขึ้นอยู่กับมาตรการประสานในแต่ละช่วงไป ถ้าประสานงานไม่ดี faction ต่างๆ ก็จักมีผลเป็น negative ต่อพรรคหรือต่อองค์การหรือรัฐ เช่น พม่า ประสาน faction ไม่ดี ก็มีการต่อสู้ระหว่างคนกลุ่มน้อยในประเทศ

เราอาศัย leadership ภาวะการเป็นผู้นำมีส่วนสำคัญที่สุดที่จะดึง faction ต่างๆ ให้เข้าไปอยู่ในแนวทางที่สร้างสรรค์และพัฒนาพรรค แต่ขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับ faction แต่ละ faction ด้วยเหมือนกันว่า จะให้ความร่วมมือขนาดไหน มีความ loyalty จงรักภักดีต่อพรรคขนาดไหน..."

จากคำให้สัมภาษณ์ของนายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ทำให้สรุปเกี่ยวกับ faction ในพรรคชาติไทยได้ว่า

1. พรรคชาติไทย มี faction แต่เป็น faction ที่เป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นในพรรคการเมืองทั่วโลก

2. ถ้าไม่มีมาตรการที่ดีที่จะผลาน faction ในพรรคการเมือง พรรคการเมืองนั้นก็ดำรงอยู่ไม่ได้ แต่พรรคชาติไทยมีมาตรการส่วนหนึ่งที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้ง คือ การมีระเบียบวินัยที่กำหนดไว้แน่ชัด ซึ่งผู้ก่อตั้งพรรคคือ พล.ต.อ.ประมาท อติเรกสาร และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้วางรากฐานไว้แต่ต้น

3. การผลาน faction เข้าด้วยกัน เหมือนกับการประสานแผนย่อยให้เป็นแผนแม่บท ซึ่งหลักในการประสานแผนนั้น ต้องดูที่วัตถุประสงค์ของแต่ละแผน เพื่อหาความสอดคล้องพอที่จะประกอบแผนย่อยนั้นๆ ให้เป็นแผนแม่บทได้ ในพรรคการเมืองก็เช่นเดียวกัน ประกอบไปด้วย ส.ส. แต่ละคนที่ต่างก็มีวัตถุประสงค์ในวิถีการเมืองของตน ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ ส.ส. ทุกคนพึงประสงค์ก็คือ การได้เข้าร่วมรัฐบาล เพราะนั่นหมายถึงอำนาจทางการเมืองที่จะตกมาอยู่ในมือของตน เมื่ออำนาจเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนเป็นผลประโยชน์ได้ ส.ส. ทุกคนก็ต้องการที่จะแสวงหาอำนาจ พรรคการเมืองก็เช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ของพรรคการเมืองทุกพรรคก็คือ การได้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ยิ่งสามารถเป็นรัฐบาลบริหารประเทศเพียงพรรคเดียว ยิ่งเป็นสิ่งที่เป็นความฝันอันสูงสุดของพรรคการเมือง ดังนั้น เมื่อพรรคชาติไทยแสดงวัตถุประสงค์แน่วแน่ว่า พรรคชาติไทยจะต้องเป็นรัฐบาลให้ได้ ประกอบกับบทบาททางการเมืองที่ผ่านมาเป็นพรรคร่วมรัฐบาลมาโดยตลอด จะเป็นฝ่ายค้านเพียงช่วงปี 2526-2529 เท่านั้น สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งดึงดูดบรรดา ส.ส. ต่างพรรคที่หวังอำนาจทางการเมืองให้ย้ายพรรคเข้ามา ซึ่งในการย้ายพรรคเข้ามาก็ต้องยอมรับ "บรรยากาศ" ภายในพรรคชาติไทย ตลอดจนระเบียบวินัยประเพณีต่างๆ ภายในพรรค ซึ่งนายชุมพล ศิลปอาชา กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส. สุพรรณบุรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี กล่าวไว้ว่า 127

"...ส.ส.ย้ายพรรคมา เรากำหนดคุณสมบัติไว้แล้ว เขาต้องรู้ว่า ถ้าเขามาต้องพูดจา กับด้วยเหตุผล เสียข้างมากกว่าอย่างไร ก็ต้องตามกันไป..."

ซึ่งประ เต้ินนี้ตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีว่า ¹²⁸

"...ถึงแม้พรรคชาติไทยจะประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งมาจากบุคคลหลายสาขาอาชีพ แต่ ด้วยความที่มีอุดมการณ์ในทางการเมืองแนวเดียวกัน กล่าวคือ คำนี้ถึงความก้าวหน้า ความ มั่นคง การเชิดชูพระมหากษัตริย์ และผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ อีกประการหนึ่ง พรรคชาติไทยประกอบด้วยสมาชิกพรรคที่อยู่ร่วมกันด้วยความ เข้าใจ เห็นอกเห็นใจและจริงจัง ตลอดมา ด้วยเป้าหมายเดียวกันคือ การเป็นพรรคการเมืองที่ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของ ประชาชนในรัฐสภา และการบริหารประเทศ แม้ว่าอาจจะมึสมาชิกพรรคบางคนมีปัญหาความ ขัดแย้งภายในพรรคก็จะลาออกไปอยู่พรรคอื่น ประกอบกับพรรคชาติไทยไม่มีนโยบายให้สมาชิก ผู้ใดมีความประพฤติและบทบาทนอกเหนือไปจากมติของพรรค หากพรรคชาติไทยมีปัญหา เกี่ยวกับ ความประพฤติของสมาชิกก็จะริบดำ เนินการแก้ไขทันที ดังนั้นพรรคชาติไทยจึงมีความ เป็นปึกแผ่น มั่นคง และดำรงอยู่ได้ในท่ามกลางสภาวะทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยไม่มี การแตกแยก..."

นั่นแสดงว่าการผลาน faction ในพรรคชาติไทย ก็คือ การผลานผลประโยชน์นั่นเอง ได้แก่ การจัดสรรอำนาจทางการเมืองให้แก่ ส.ส.แต่ละคนในพรรค

ประจักษ์พยานเกี่ยวกับ faction ในพรรคชาติไทยที่ดียิ่งก็คือ การแบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย ในพรรคชาติไทย ในสมัยที่พรรคชาติไทยช่วงเป็นพรรคฝ่ายค้านในปี 2526-2529 จนถึงกับต้องมีการ เปลี่ยนตัวหัวหน้าพรรคจาก พลตรีประภาณ อติเรกสาร เป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศใน ขณะนั้น) ซึ่งพลตำรวจเอกประภาณ อติเรกสาร ได้แสดงข้อคิดเห็นไว้ว่า ¹²⁹

¹²⁸ สัมภาษณ์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย, ส.ส.นครราชสีมา และนาอกรรัฐมนตรี, 21 กุมภาพันธ์ 2533.

¹²⁹ สัมภาษณ์พลตำรวจเอกประภาณ อติเรกสาร, ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, ส.ส.สระบุรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม,

"...ปฏิภริยาจากลุ่มพรรค ขึ้นอยู่กับลุ่มพรรคเอง ซึ่งพอจะแบ่งพวกที่ตั้งพรรคการเมือง ได้เป็น 2 จำพวก คือ พวกหนึ่งเป็นพวกตกปลาในอ่าง มักจะประสบความสำเร็จที่จบครอง ให้อยู่ ไม่เหมือนกับพวกที่เขาฟอร์มของเขามาตั้งแต่ต้น ซึ่งพรรคส่งเลือกตั้ง พวกมาตกปลา ในอ่าง ต้องมีการให้ เบี้ยเลี้ยงเงินเดือน หรือผลประโยชน์ต่างๆ กันอยู่เป็นประจำ อีกพวก หนึ่งที่สังกัดพรรคมาแต่เดิม พรรคเป็นคนส่ง เข้าเลือกตั้งนั้น ไม่มีปัญหาอะไร นี้เป็นพวกต่าง รวกันไปรวกันมา ก็เพราะ เป็นพวกตกปลาในอ่างทั้งสิ้น..."

ในการเลือกตั้งวันที่ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทย มี ส.ส. สังกัดเข้ามาเพิ่มถึง 35 คน แต่ขณะนั้นพรรคชาติไทยไม่สามารถจัดการผลประโยชน์ให้ได้ เพราะพรรคชาติไทยเป็น ผู้นำพรรคฝ่ายค้าน จึงเกิดแบ่งแยก เป็นกลุ่มต่างๆ ในพรรค ท้ายที่สุดจึงมีการเปลี่ยนหัวหน้าพรรค จากพลตรีประมาธ อติเรกสาร เป็นพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) เมื่อ 24 มิถุนายน 2529

ในการเลือกตั้งวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทย มี ส.ส. ย้ายสังกัดมาเพิ่ม 9 คน จากพรรคประชาชน นำโดยพลเอกหาญ ลินานนท์ ปรากฏว่าพรรคชาติไทยมิได้จัดสรร อานาจทางการเมืองใดๆ ให้แก่ ส.ส. 9 คนกลุ่มนี้ นั่นเป็นเพราะว่า ส.ส. กลุ่มนี้ ยังมิได้สร้าง ผลงานหรือทำงานให้แก่พรรคชาติไทยเลย (โปรดดูรายละเอียดในเรื่องการจัดการผลประโยชน์ หน้า 272)

4. ภาวะผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลานกลุ่มย่อยต่างๆ ภายในพรรค

โดยที่โครงสร้างสังคมไทย เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์¹³⁰ ดังนั้นพรรค การเมืองซึ่ง เป็นที่รวมกลุ่มของคนไทย จึงมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นแบบอุปถัมภ์ไปด้วย สถานภาพ ของสมาชิกภายในกลุ่มจึงมิได้เท่าเทียมกัน โดยผู้นำพรรคอยู่ในฐานะ "ผู้อุปถัมภ์" ด้วยเหตุของ ความอาวุโส คือ เป็นผู้ก่อตั้งพรรค เป็นอดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้มั่งมีวัยวุฒิคือ อายุสูงกว่า 60 ปี

¹³⁰ แสง รัตนมงคลมาส, ปัญหากลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง..., หน้า 353.

ความมีบารมี หรือการมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า จนกลายเป็นผู้อุปถัมภ์สมาชิกพรรค ในด้านการเงินและความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ สมาชิกพรรคอยู่ในฐานะ "ผู้รับอุปถัมภ์" โดยมอบ ความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ ยินยอม เชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้นำพรรค

นายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส.นครราชสีมา และเลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การคลัง กล่าวไว้ว่า 131

"...ผมเปรียบเทียบเสมอว่า พรรคดีกว่าพรรคอื่นตรงไหน เราอยู่กันแบบพี่น้องใน ระหว่างสมาชิกด้วยกัน ถ้าเป็นหัวหน้าพรรค เลขาพรรค เปรียบเสมือนพ่อปกครองลูก มีอะไร นอกกลุ่มนอกทางก็ช่วยกันดูแลไม่เคยทิ้ง ทางด้านส่วนตัวของผม หัวหน้าพรรค เลขาพรรค ก็ให้ ความเอ็นดูเหมือนลูกหลาน อยู่พรรคนี้ตลอด ถ้าเป็นพรรคอื่นผมไม่เล่น..."

จากคำกล่าวของนายวิรัช รัตนเศรษฐ์ ส.ส.นครราชสีมา และเลขานุการรัฐมนตรีช่วย ว่าการกระทรวงการคลัง แสดงให้เห็นถึงความเคารพ เชื่อถือและศรัทธาในตัวหัวหน้าพรรค และ ความจงรักภักดีที่มีต่อหัวหน้าพรรคชาติไทย นี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีที่สมาชิก พรรคชาติไทยมีต่อหัวหน้าพรรคชาติไทย

กล่าวโดยสรุป การแบ่งแยกเป็นฝักฝ่ายในพรรคชาติไทยยังคงมีอยู่ และอาจแบ่งออกได้ เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มหัวหน้าพรรค พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กลุ่มประธานที่ปรึกษาพรรค พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร และกลุ่มเลขาธิการพรรค นายบรรหาร ศิลปอาชา พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะหัวหน้าพรรคจะต้องประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มทั้งสองคือ กลุ่ม พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร และกลุ่มนายบรรหาร ศิลปอาชา อย่างไรก็ตามบารมีของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในพรรคชาติไทยนั้น มีอยู่เหนือนายบรรหาร ศิลปอาชา กล่าวคือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหนึ่งในสามของผู้ร่วมก่อตั้งพรรค คือ พลตำรวจเอกประมาณ อติเรกสาร พลตรีศิริ ลิทธิโยธิน (ถึงแก่กรรม) ในปี 2517 ส่วนนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้เข้า

131 สัมภาษณ์ นายวิรัช รัตนเศรษฐ์, ส.ส.นครราชสีมา, ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง, 11 มกราคม 2533.

มาอยู่ร่วมกับพรรคชาติไทย ในปี 2518 จึงนับว่ามีศักดิ์ศรีที่แตกต่างกัน ประกอบกับภูมิหลังของพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น เป็นนายทหารม้า อดีตนักการทูตที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านการทหาร การทูต การเมือง โดยได้เคยอยู่บ้านเดียวกับนักการเมืองคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวคือ พลเอกชาติชาย มีพี่เขยคือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นนายทหารคนสนิทของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

"...ผมก็อยู่ด้วยในบ้านท่านจอมพล ป. ตั้งแต่ท่านอยู่ที่ ปตอ. แล้วมาที่วังสวนกุหลาบ ผมอายุ 13-14 ปี อยู่ในท่าเนียบมาตลอด เพราะบิดาผมอยู่หัวเมือง ไม่มีบ้านอยู่ในกรุงเทพ ก็เอาผมมาฝากไว้กับจอมพล ป. คนเขาคิดว่าเอาผมมาไว้เป็นตัวประกัน เพราะบิดาของผม ท่านคุมกำลังทั้งหมดอยู่ที่ภาคอีสาน ซึ่งมีกำลังมากกว่ากรุงเทพ..."¹³²

จึงนับว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ใกล้ชิดกับการเมืองมานาน ประกอบกับพลตำรวจเอก ประमाण อติเรกสาร ก็เป็นผู้ก่อตั้งพรรคชาติไทย ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคมาถึง 14 ปี (ตั้งแต่ปี 2517-2529) ดังนั้นนายบรรหาร จึงค่อนข้างที่จะมีบารมีน้อยกว่า พลตำรวจเอกประमाण อติเรกสาร

ดังนั้น กลุ่มที่มีศักดิ์ศรีใกล้เคียงกับกลุ่มพลเอกชาติชาย หัวหน้าพรรค คือ กลุ่มพลตำรวจเอกประमाण อติเรกสาร แต่โดยที่มีความสัมพันธ์เครือญาติในฐานะพี่เขย-น้องเมียอยู่ ความเข้มข้นของการกระทบกระทั่งกัน จึงถูกความสัมพันธ์เครือญาติทำให้เจือจางลงไป

จึงอาจพิจารณาได้จากคำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของพลตำรวจเอกประमाण อติเรกสาร กรณีการถูกพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ย้ายจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมว่า¹³³

¹³² เสถียร จันทิมาธร, ทหาร "บั๊ก" ประชาธิปไตย ชาติชาย ชุณหะวัณ,....., หน้า 26

¹³³ ประมาณ มท., ไทยรัฐ (12 มกราคม 2533) : 1, 21.

[ต่อคำถามว่าจะลาออกหรือไม่จากกรณีการถูกย้ายครั้งนี้]

"... ถ้าลาออกไปแล้วก็จะทำความบั่นป่วนให้กับพรรค ซึ่งตนเป็นคนสร้างขึ้นมา จะทำให้เกิดการบั่นป่วนหรือ เกิดการแตกแยกขึ้นมานั้น ตนเห็นว่าไม่สมควร..."

[ต่อคำถามว่าจะยึดพรรคคืนหรือไม่]

"...อย่าไปคิดอย่างนั้นเลย ยึดพรรคคืนเขาก็ทวงพี่สาวเขาคืนนะซิ ตน [พลตำรวจเอก ประमाण] ไม่มีอะไรเลย เสียสละมามากมายแล้ว แม้ตำแหน่งหัวหน้าพรรคตนก็ยกให้มา คุณชาติชายกับผมก็ไม่มีอะไร เราก็ให้อภัยและให้กันเสมอ ตอนที่คุณชาติชายไม่ได้สมัคร ส.ส. ผมยังให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม..."

ส่วนด้านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กล่าวว่า ¹³⁴

"...สมัยก่อนก็เคยเป็นพ่อสื่อถือจดหมายรักที่มานไปให้พี่สาวผมอยู่เรื่อยๆ จะโกรธกันลงได้ไง..."

"...ศึกสายน้ำผึ้ง เพราะผมกับคุณประमाणเป็นที่น้องกัน..."

ส่วนนายบรรหาร ศิลปอาชา กล่าวถึงกรณีพรรคชาติไทยว่า ¹³⁵

¹³⁴ น้าชาติเบิกใจ "ทำไมผมต้องปลดพี่เขย" ไทยรัฐ (10 มกราคม 2533) : 3.

¹³⁵ จับกระแสเพื่อนหนังสือพิมพ์, ความอับ ความรัก ประमाण ชาติชาย "เส้าหัดัก" ชาติไทย มติชน (16 มกราคม 2533) : 21.

"...ที่ไหนไม่มีความกตัญญูยอมไม่มีความเจริญ ผมยึดหลักความกตัญญูเป็นสิ่งประเสริฐ โดยเฉพาะพลตำรวจเอกประมาณั้น เหมือนกับเป็นพ่อของผมก็ว่าได้ พรรคชาติไทยเป็นหนึ่งเดียว โดยการนำของเสาหลักทั้งสองคือ พล.ต.อ.ประมาณ และพลเอกชาติชาย ทราบไต่ที่ผมเป็น เลขานุการพรรคชาติไทย จะไม่มีวันที่พรรคชาติไทยจะ เกิดแตกแยก..."

นายกร ทัพพะรังสี กรรมการบริหารพรรคชาติไทย, ส.ส.นครราชสีมา ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า 136

"...คำว่า ความแตกแยกที่พวกเราได้เคยสัมผัส ได้เกิดขึ้นมาแล้วอย่างชัดเจน ในการมีสภาผู้แทนราษฎรใน 2 ครั้งที่ผ่านมา ผมอยากเรียนว่าทั้ง 2 ครั้ง เพราะสาเหตุจากความแตกแยกภายในพรรค ในฐานะที่ผมอยู่ในพรรคชาติไทย ทาง ส.ส.พรรคชาติไทยทุกคน ก็ได้มองเห็นภาพนั้น เป็นบทเรียน มองเห็นเหตุการณ์ครั้งนั้น เป็นอุทาหรณ์ว่า ความแตกแยกมัก จะมาคู่กับพรรคการเมืองใหญ่เสมอ คราวนี้พรรคการเมืองใหญ่สุดกลายเป็นพรรคชาติไทย อุทาหรณ์ที่ดี บทเรียนที่ดี น่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยแนวความคิดและการกระทำของ ส.ส.พรรคชาติไทยได้ เป็นอย่างดีว่า ถ้าแตกแยกแล้วผลที่จะตามมาคืออะไร และเราคงไม่ต้องการให้เหตุการณ์อย่างนั้น เกิดขึ้นแก่พรรคของเราแน่นอน..."

จากการวิเคราะห์ข้างต้นนี้ จึงเป็นสิ่งยืนยันว่า ในขณะที่พรรคชาติไทยจะยังไม่มีการแตกแยกออกเป็นพรรคการเมืองใหม่อีกพรรคหนึ่งแน่นอน เพราะเหตุการณ์ความแตกแยกในพรรคการเมืองอื่นเป็นอุทาหรณ์ ความเคารพนับถือ และความกตัญญูที่สมาชิกพรรคมีให้แก่หัวหน้าพรรค ซึ่งก็คือการมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นั่นเอง ตลอดจนการประสานประโยชน์ภายในพรรคที่เป็นไปอย่างสมดุลง่ายๆทำให้ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น แม้อาจจะมีการแบ่งแยกเป็นกลุ่มย่อยๆ ในพรรคเท่านั้น

ความเป็นสถาบันของพรรคชาติไทย

โดยพิจารณาจากแนวความคิดของ Samuel P. Huntington ดังนี้

1. ความสามารถที่จะปรับปรุงตัวเองของพรรค (Adaptability) พรรคชาติไทย ได้มีการปรับตัวมาแล้วครั้งหนึ่งในปี 2529 คือ การเปลี่ยนตัวผู้นำพรรคจาก พลตรีประมาณ อติเรกสาร มาเป็น พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และเปลี่ยนตัวเลขาธิการพรรคจาก พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ มาเป็น นายบรรหาร ศิลปอาชา โดยปราศจากการโต้แย้งจากสมาชิกพรรค นั่นคือสิ่งที่ จะแสดงถึงความสำเร็จในการที่จะปรับตัวต่อสิ่งที่ทำลายจากสภาพแวดล้อมในอนาคตต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาจากอายุของพรรค (Chronological age) จะ เห็นว่า พรรคชาติไทยยังอยู่ในระยะเริ่มแรกเท่านั้น คือ ตั้งแต่ปี 2517-2531 ในแง่ของอายุผู้นำ พรรครุ่นหนึ่ง (generational age) ไปสู่ผู้นำพรรคอีกรุ่นหนึ่งนั้น เพิ่งเกิดขึ้นเพียงรุ่นเดียว เท่านั้น ส่วนในด้านของอายุของนโยบายพรรคการเมือง (functional age) จะพบว่า พรรค ชาติไทยยึดมั่นอยู่ในนโยบายเดิยวมาตลอด ไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงนโยบายพรรคแต่ อย่างใด

2. การมีความซับซ้อนซับซ้อน (Complexity) มองในแง่ของการมีสาขาพรรค และ กระจายสาขาพรรคไปทั่วประเทศนั้น พรรคชาติไทยยังมิได้มีสาขาพรรค จะมีก็แต่เพียงหน่วย ประสานงาน เวลาที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น

3. ความมีอิสระ (autonomy) พรรคชาติไทยดำเนินการพรรคผูกพันกับกลุ่มทหาร และกลุ่มธุรกิจมาก ซึ่งทำให้มีแนวโน้มว่ากลุ่มทหารจะเข้ามามีบทบาทครอบงำพรรคชาติไทยมากขึ้น เช่น พิจารณาได้จากข้อเสนอของ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ให้มีตัวแทนฝ่ายทหารเข้ามานั่งอยู่ใน ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีทุกครั้ง (ซึ่งได้รับการโต้แย้งมากจนต้องล้มเลิกความคิดไป) การมีความคิดที่ จะนำเอาพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เข้าร่วมรัฐบาลผสมของตนโดยตรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวง กลาโหมโดยมิได้ผ่านการเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะมีผลต่อความคงอยู่ของพรรคชาติไทยเองต่อไปอนาคต เนื่องจากมีกลุ่มพลังต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมเข้าทำลายได้ เช่น กลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มนักวิชาการ ต่างๆ เป็นต้น

4. ความเป็นปึกแผ่น (coherence) พรรคชาติไทยค่อนข้างจะมีมากกว่าพรรคอื่น ๆ เพราะไม่เคยมีการขัดแย้งออกมาปรากฏแก่มวลชนเลย จึงอาจกล่าวได้ว่า พรรคชาติไทยค่อนข้างจะมีวินัยและความสามัคคีในพรรคมากกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ

จากปัจจัยของการเป็นสถาบันของพรรคการเมือง 4 ประการคือ ความสามารถที่จะปรับปรุงตัวเองของพรรค การมีความสลับซับซ้อน ความมีอิสระ ความเป็นปึกแผ่น พรรคชาติไทยมีอยู่ 2 ประการที่เห็นเด่นชัด คือ ความสามารถที่จะปรับปรุงตัวเองของพรรค และความเป็นปึกแผ่น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นสถาบันของพรรคชาติไทยนั้น ยังอยู่ในระยะเริ่มแรกเท่านั้น ยังจะต้องใช้เวลามากพอสมควรจึงจะสร้างความเป็นสถาบันให้กับตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองด้วย เช่น ระบบราชการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ถ้าพิจารณาจากระเบียบกฎหมายที่วางไว้สำหรับพรรคการเมืองแล้ว (ตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา) จะเห็นว่าชนชั้นนำทางการเมืองได้ใช้ยุทธศาสตร์ทางกฎหมายมองการเจริญเติบโตของพรรคการเมืองหรือมองความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองอยู่ที่กฎหมาย กล่าวคือ เชื่อว่าสามารถที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นปึกแผ่น และความมั่นคงให้แก่พรรคการเมืองได้ในเวลารวดเร็วมากกว่าที่จะปล่อยให้ไปไปตามวิวัฒนาการของพรรค เช่น พรรคอื่น ๆ ดังจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2521) และพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2524) ได้กำหนดเงื่อนไขการจัดตั้ง และการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองไว้ค่อนข้างสูง เช่น กำหนดจำนวนสมาชิกจำนวนสาขา และจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้มาก เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีพรรคการเมืองมากเกินไป และจะทำให้มีเฉพาะพรรคการเมืองใหญ่ เท่านั้น เงื่อนไขในลักษณะนี้จะเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากหรือนายทุนเท่านั้นที่จะจัดตั้งพรรคการเมือง และเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองได้ ซึ่งนับว่ากฎหมายดังกล่าวให้ประโยชน์แก่พรรคชาติไทยสำหรับพัฒนาการต่อไปในอนาคตในด้านจำนวน ส.ส.

ระดับความเป็นสถาบันของพรรคชาติไทย

ก. เป็นระยะที่พรรคชาติไทยกำลังสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ตามทฤษฎีความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองของฮันติงตัน กล่าวว่า พัฒนาการไปสู่ความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่จะทำให้พรรคการเมืองนั้น เป็นสถาบันหลักของการบริหารและการปกครองประเทศชาติ โดยที่พรรคการเมืองจะเป็นเพียงสถาบันเดียวที่อำนาจและอิทธิพลสูงสุดในทางการเมือง และสามารถอยู่รอดได้ในระบบอย่างมั่นคง จะต้องผ่านขั้นตอนหรือกระบวนการที่จะเติบโตเป็นลำดับขั้นดังนี้ กล่าวคือ ระยะแรกเป็นระยะของการรวมตัวกันของบุคคลต่างๆ เพื่อร่วมกันต่อสู้ ช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ผู้คนยังกระจัดกระจายกันอยู่ ยังมีการแข่งขันกันในพรรคสูง ระยะต่อมาเป็นระยะของการสร้างความเป็นปึกแผ่นภายในพรรค คือ ทุกคนเริ่มจะมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นมากขึ้น มีผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และมีการร่วมมือกันต่อสู้กับศัตรูของพรรค เช่น ในฐานะรัฐบาลก็พยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นเพื่อต่อสู้กับพรรคฝ่ายค้าน เป็นต้น อีกระยะหนึ่งต่อมาก็เป็นระยะของการขยายบทบาทของพรรคให้เข้มแข็งและโดดเด่น เป็นการขยายองค์กรของพรรค การสร้างกฎเกณฑ์ วางวิธีการ เพื่อสร้างพรรคให้แข็งแกร่งมีการพัฒนาพรรคกว้างขวางออกไป เช่น การหามวลชน นอกจากนั้นก็เผยแพร่ผลงานพรรค ปลุกฝังความเชื่อมั่นให้ปรากฏในหมู่ประชาชน และในระยะสุดท้ายพรรคการเมืองก็จะกลายเป็นสถาบัน คือ สามารถสร้างความเข้มแข็งและสามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่น ยึดมั่นในพรรคได้ มีความสามารถสูงในการที่จะอยู่รอดต่อไป

พรรคชาติไทยได้ผ่านระยะของการแยกกันอยู่อย่างกระจัดกระจายมาสู่ระบบของการรวมกลุ่มประสานผลประโยชน์กันอย่างพอมองเห็นได้ กล่าวคือ ผู้นำสามารถที่จะรวบรวมสมาชิกบางส่วนเข้าด้วยกันเป็นอย่างดี โดยอาจจะกระจัดกระจายอยู่ในสังกัดของ ส.ส.บางคนในพรรค แต่ใน ส.ส. ระดับผู้นำของพรรคก็มีการประสานผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้พรรคชาติไทยคงอยู่ได้ นอกจากนี้ในระยะแรกกลุ่มของพรรคชาติไทยจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อหลังการเลือกตั้ง 18 เมษายน 2526 มีพรรคอื่น ๆ เข้ามารวมกับพรรคชาติไทย ทำให้พรรคชาติไทยมี ส.ส. มากขึ้นจากเดิม 73 คน เป็น 108 คน และก่อนการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531 มี ส.ส. จากพรรคอื่นย้ายพรรคมาสังกัดพรรคชาติไทย 24 คน และมี ส.ส. ย้ายออกจากพรรคชาติไทยเพียง 4 คน

ข. ความเป็นสถาบันของพรรคชาติไทยนั้น จะต้องพิสูจน์กันในเวลาอีกระยะหนึ่ง บัจจุบันที่เป็นเครื่องชี้ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองมีอยู่ 4 ประเภท คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนตัวเอง อันได้แก่ ประการแรกเป็นพรรคการเมืองที่มีอายุผ่านมาในการเมืองมานานพอควรมีความราบรื่นในการสืบต่ออำนาจของผู้นำพรรค และได้รับการยอมรับจากประชาชนมาอย่างยั่งยืน ประการที่สอง คือ โครงสร้างพรรคที่ขยายตัวจนสามารถที่จะตอบสนองหน้าที่และความต้องการต่างๆ ในทางการเมืองได้ เช่น มีฐานมวลชนที่แน่นอน มีโครงสร้างอันเป็นปีกแผ่นและมีประสิทธิภาพในการบริหารพรรคเหล่านี้เป็นต้น ประการที่สามจะต้องมีความเป็นอิสระ สามารถดำเนินบทบาททางการเมืองได้อย่างกว้างขวาง มีลักษณะของพรรคที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่พรรคเฉพาะกลุ่ม และที่สำคัญไม่ถูกครอบงำโดยกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ แต่ในทางตรงกันข้ามกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้นจะเข้ามาช่วยเสริม เป็นกำลังอันสำคัญของพรรคการเมืองนั้น ในอันที่จะสามารถดำเนินบทบาททางการเมืองอย่างได้ผลดียิ่งขึ้น ประการที่สี่จะต้องมีความเป็นปีกแผ่นภายในพรรคสูง ทุกคนในพรรคยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรคอย่างแน่วแน่ และปฏิบัติตามนโยบายของพรรคอย่างมั่นคง มีพฤติกรรมที่แสดงออกไปในทางเดียวกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง

พรรคชาติไทยมีประสบการณ์ทางการเมืองมาแล้วเป็นเวลา 14 ปี มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนตนเองได้ดีพอควร โดยเฉพาะในประการแรก มีความราบรื่นในการสืบต่ออำนาจของผู้นำพรรคจากรุ่น พลตรีประมาณ อติเรกสาร เป็น พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และได้รับการยอมรับจากพรรคและประชาชนในแง่นโยบายที่ขวาสุด และความมีเอกภาพของพรรค ประการที่สอง ในส่วนของโครงสร้างพรรคนั้นจะเห็นได้ว่า มีการรวมอำนาจไว้ที่หัวหน้าพรรค นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรค โดยการเสริมสมาชิกพรรคที่มีคุณสมบัติเด่นๆ และเคยเป็น ส.ส.มาแล้ว ในส่วนของความเป็นอิสระที่จะสามารถดำเนินบทบาททางการเมืองที่จะเป็นตัวแทนผลประโยชน์สาธารณะของพรรคชาติไทยมีน้อย เพราะเป็นกลุ่มทางการเมืองที่ชนชั้นนำทางธุรกิจเป็นผู้ก่อตั้ง และพรรคชาติไทยยังมีความผูกพันกับกลุ่มทหารอย่างมาก ในประการสุดท้าย ในด้านของความเป็นปีกแผ่นของพรรคชาติไทยนั้นยังมีอยู่ไม่พอ เพียงที่จะก้าวเข้าไปสู่ชั้นความเป็นสถาบัน ซึ่งจะต้องใช้เวลาอีกต่อไป เพื่อความมั่นคงและอยู่รอดของพรรคชาติไทยเอง

สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเงื่อนไข 3 ประการคือ เงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ เงื่อนไขอำนาจและผลประโยชน์ ตลอดจนเงื่อนไขบทบาทและสภาพแวดล้อมทางการเมือง พบว่า ความสัมพันธ์ เครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจ เป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการก่อตั้งพรรคชาติไทย ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์ในพรรคชาติไทย เป็นโครงสร้างแบบอุปถัมภ์ (Patron Client Structure) มีหัวหน้าพรรคหรือกลุ่มผู้นำพรรค อันได้แก่ หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เป็นผู้อุปถัมภ์ ส่วนสมาชิกพรรคชาติไทย เป็นผู้รับอุปถัมภ์และภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ภายในพรรคนี้ ทำให้สมาชิกพรรคชาติไทยให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกพรรคชาติไทยด้วยกันเองมากกว่าความสัมพันธ์กับคนนอกพรรค เนื่องจากมีความรู้สึกสนิทสนมกัน เป็นส่วนตัวมากกว่า เราจึงเห็นว่าพฤติกรรมของสมาชิกพรรคชาติไทย ไม่ค่อยมีการฝ่าฝืนมติพรรค จึงเป็นพรรคที่ระเบียบวินัยพรรคได้ถูกบังคับใช้และได้รับการปฏิบัติตามมากกว่า พรรคการเมืองอื่นๆ ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตั้งและการคงอยู่ของพรรคชาติไทย แต่ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผลประโยชน์และอำนาจภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ภายในพรรคชาติไทย ทำให้หัวหน้าพรรคและบุคคลในกลุ่มผู้นำพรรคบางคนมีอำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง จากการวิเคราะห์พบว่า ตำแหน่งที่มีผลประโยชน์และอำนาจสูงได้แก่ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตำแหน่งรัฐมนตรี ตามโควต้าที่พรรคชาติไทยได้รับมาทั้งหมด ตกอยู่แก่คณะกรรมการบริหารพรรคชาติไทยทุกตำแหน่ง ซึ่งในการเข้าสู่ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกันมาก่อนกับหัวหน้าพรรคหรือบุคคลในกลุ่มผู้นำพรรคบางคน เช่น การเป็นญาติ เป็นเพื่อนสนิท ประกอบกับการให้ความช่วยเหลือแก่พรรคทั้งในด้านกำลังกายและกำลังทรัพย์ ตลอดจนการเป็นผู้มีคะแนนนิยมในการเลือกตั้งสูง นอกจากนี้ตามโครงสร้างการจัดองค์กรของพรรค มีคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามมติพรรค แต่ในความเป็นจริงปรากฏว่า หัวหน้าพรรคเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการทั้งในด้านนโยบายและการปฏิบัติการของพรรค โดยข้อบังคับของพรรคชาติไทยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532 กำหนดไว้ว่า หัวหน้าพรรคมีอำนาจที่จะปฏิบัติแย้งกับคณะกรรมการบริหารพรรคได้

ส่วนการจัดสรรตำแหน่งข้าราชการการเมืองอื่นๆ ที่ต่ำกว่าตำแหน่งรัฐมนตรี ก็เป็นอำนาจของหัวหน้าพรรคเช่นเดียวกัน ดังนั้น トラบิตที่หัวหน้าพรรคสามารถบริหารพรรคนำไปสู่เป้าหมายของการมีผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง คือ การเป็นรัฐบาลบริหารประเทศได้ เมื่อนั้นวิกฤติแห่งความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อถือในตัวหัวหน้าพรรคก็จะไม่ปรากฏ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหัวหน้าพรรคบริหารพรรคโดยไม่อาจสนองตอบต่อเป้าหมายของพรรค คือ การเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ อันเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องต้องกันของสมาชิกพรรคชาติไทยทั้งหมด เมื่อนั้นหัวหน้าพรรคก็ต้องพบกับวิกฤติแห่งความศรัทธาและความไว้วางใจของสมาชิกพรรค อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนตัวหัวหน้าพรรคชาติไทย ในวันที่ 24 มิถุนายน 2529 (หลังจากที่พรรคชาติไทยได้ตกเป็นพรรคฝ่ายค้าน ในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ช่วงปี 2526-2529) เพื่อให้พรรคชาติไทยได้มีโอกาสร่วมรัฐบาลกับพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

จึงอาจกล่าวได้ว่า การก่อตั้ง การคงอยู่ ของพรรคชาติไทย มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ผลประโยชน์และอำนาจ เป็นปัจจัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การที่พรรคชาติไทยจะดำเนินบทบาทการต่อสู้ทางการเมืองของตน เพื่อให้สามารถเป็นพรรคร่วมรัฐบาลบริหารประเทศ หรือการเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว จัดตั้งรัฐบาลได้นั้น ยังมีปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สถานการณ์ทางการเมือง ทั้งสถานการณ์ทางการเมืองภายนอกพรรคชาติไทย และสถานการณ์ภายในพรรคชาติไทยเอง กล่าวคือ สำหรับสถานการณ์ทางการเมืองภายนอกพรรคชาติไทย ได้แก่ สถานการณ์การต่อสู้ของอำนาจของกลุ่มในการเมืองไทย โดยเฉพาะทหารที่มีอิทธิพลแทรกแซงการเมืองไทยมาตลอด ซึ่งในอดีตนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ทหารได้ใช้กำลังอำนาจเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ล้มเลิกการปกครองระบอบรัฐสภาตามวิถีทางประชาธิปไตย และการต่อสู้ของอำนาจของกลุ่มพรรคการเมืองอื่นๆ เช่น กลุ่มกรรมกร กลุ่มชาวนาชาวนไร่ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนิสิต นักศึกษา เป็นต้น ที่อาจจะรวมตัวกันเดินขบวนเรียกร้องหรือบีบบังคับให้รัฐบาลดำเนินการตามความต้องการของกลุ่มตน แต่กลุ่มเหล่านี้มีอิทธิพลในการแทรกแซงน้อยกว่ากลุ่มทหาร เพราะว่าการกลุ่มทหารมักมีความชำนาญในการใช้สถานการณ์ผลักดันให้กลุ่มของตนเองมีอำนาจทางการเมืองเสมอ

ดังนั้นการก่อตั้ง การคงอยู่ ของพรรคชาติไทย จึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ ผลประโยชน์และอำนาจทางการเมือง ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองด้วย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของพรรคชาติไทย กล่าวคือ พัฒนาการของพรรคชาติไทย ในที่นี้ คือ พัฒนาการในด้านปริมาณ ได้แก่ การขยายสาขาพรรค ส่วนพัฒนาการในด้านคุณภาพ ได้แก่ การมีเอกภาพในการรวมตัวและการเคลื่อนไหวในบทบาททางการเมืองของสมาชิกพรรค จากการศึกษาพบว่า พรรคชาติไทยยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรค หากแต่ได้มีการวางแผนและมีข้อบังคับของพรรค กำหนดการมีสาขาพรรคไว้แล้ว แต่โดยที่ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์มีอิทธิพลมากในการบริหารพรรค ชาติไทย การรับบุคคล เข้าเป็นสมาชิกพรรคที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว จึงค่อนข้างยากในทางปฏิบัติที่พรรคชาติไทยจะรับสมัครจากประชาชนผู้ไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน เข้าพรรค นอกจากนี้ในการรับสมัครเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ก็พิจารณาจากความรู้จักกัน เป็นส่วนตัว โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้ง คณะกรรมการพรรค ประกอบกับความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ที่ทำให้สมาชิกพรรคสนใจอยู่กับแต่พวกของตนเองมากกว่าที่จะสนใจมวลชน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ขัดขวางการขยายตัว ด้านปริมาณสมาชิกอันส่งผลไปถึงการจัดตั้งสาขาพรรคไปด้วย ประกอบกับในอดีตที่สถานการณ์ทางการเมืองถูกแทรกแซงโดยกำลังทหารตลอดเวลา ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ ไม่อาจทำหน้าที่ของตนได้ เต็มที่

ส่วนในด้านคุณภาพนั้น ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ ผลประโยชน์และอำนาจ (การแบ่งเฉลี่ยแก่สมาชิกพรรค) ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้การรวมตัวเคลื่อนไหวของสมาชิกพรรค ชาติไทย เป็นไปอย่างมีเอกภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการได้มีโอกาส เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีของสมาชิกพรรคชาติไทย ที่ทำให้พรรคมีความเป็นปึกแผ่น และความสามัคคีที่แสดงออกมานี้ทำให้พรรคมีโอกาสที่จะผลักดันสถานการณ์ทางการเมืองให้ เป็นประโยชน์แก่พรรคของตนได้มาก เพราะมีความรวดเร็วในการรับบทบาทของพรรคให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่าพรรคอื่นๆ จนได้รับสมญานามจากสื่อมวลชนว่า "พรรคปลาไหล"

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อ การก่อตั้ง การคงอยู่ และพัฒนาการของพรรคชาติไทย คือ ความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย (ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจ) และผลประโยชน์ที่มีร่วมกันในพรรค ตลอดจนบทบาทของพรรคและสภาพแวดล้อมทางการเมือง